



( <https://t.me/tarihogretmeni> )

Telegram kanalımızın linkidir

**DAVETLİSİNİZ**

[Hazırlayan](#)

**CENAN ŞİRİN**

Tarih Öğretmeni

**12. SINIF**

**TC. İNKILAP TARİHİ VE  
ATATÜRKÇÜLÜK  
DERS NOTLARI**



( <https://t.me/tarihogretmeni> )

Telegram Kanal Linkimizdir

HAZIRLAYAN

CENAN ŞİRİN

## I. ÜNİTE

# XX.YÜZYILIN BAŞLARINDA OSMANLI DEVLETİ VE DÜNYA

# I.ÜNİTE

## XX.YÜZYILIN BAŞLARINDA OSMANLI DEVLETİ VE DÜNYA

### Mustafa Kemal'in Hayatı

#### Mustafa Kemal'in Ailesi

- Mustafa Kemal Atatürk 1881 yılında Selânik'te doğdu.
- Babası Ali Rıza Efendi, annesi Zübeyde Hanım'dır.
- Zübeyde Hanım'ın babası, Sofuzadeler diye tanınan Feyzullah Ağa'dır.
- Baba tarafından dedesi Kırmızı (Kızıl) Hafız olarak da bilinen Hafız Ahmet'tir.
- XIV- XV. yüzyıllarda Konya ve Aydın'dan Makedonya'ya yerleştirilmiş Kocacık Yörüklerindedir.
- Annesi Zübeyde Hanım ise Selânik yakınlarındaki Langaza kasabasına yerleşmiş eski bir Türk ailesinin kızıdır.
- Milis subaylığı, evkaf katipliği ve kereste ticareti yapan Ali Rıza Efendi, 1871 yılında Zübeyde Hanım'la evlendi.
- Ali Rıza Efendi ile Zübeyde Hanım'ın; Fatma, Ömer, Ahmet, Mustafa, Makbule ve Naciye adlarındaki altı çocuğu vardı.
- Atatürk'ün beş kardeşinden dördü küçük yaşlarda öldü, sadece Makbule (Atadan) 1956 yılına kadar yaşadı.

#### Mustafa Kemal'in Eğitim Hayatı

#### Mahalle Mektebi ve Şemsi Efendi Okulu

Mustafa Kemal okul çağına geldiğinde önce Hafız Mehmet Efendi'nin mahalle mektebinde öğrenime başladı, sonra babasının isteğiyle **Şemsi Efendi Mektebi**'ne geçti.

#### Selanik Askerî Rüştîyesi

- İlkokuldan sonra Selanik Mülkiye Rüştîyesine kısa süre devam etti.
- 1893 yılında Askerî Rüştîye'ye girdi ve askerî öğrenimi başladı.
- Bu okulda Matematik öğretmeni Mustafa Bey adına "Kemal" i ilave etti.

#### Manastır Askerî İdadisi

- 1896'da Selanik Askerî Rüştîyesini bitiren Mustafa Kemal, Manastır Askerî İdadi sınavlarına girerek bu okula girmeye hak kazandı.
- Arkadaşı Ömer Naci aracılığıyla edebiyata, özellikle de şiire ilgi duymaya başladı.
- 1896-1899 yıllarında Manastır Askerî İdâdi'sini bitirdi.
- Fransızcasını ilerletmek için okuduğu kitaplar sayesinde; Jean Jack Rousseau ,Voltaire ,Montesquieu, Auquste Comte gibi Fransız düşünürlerini yakından tanıdı ve inkılap, bağımsızlık, adalet, eşitlik gibi kavramları özümsemi.

## **Harp Okulu**

- Mustafa Kemal 13 Mart 1899'da İstanbul'da harp okuluna başladı.
- Mustafa Kemal'in harp okulundaki öğrenimi sırasında eğitiminde ve yetişmesinde etkili olan başlıca hocaları; Yüzbaşı Naci Bey, Fransızca Öğretmeni Necip Asım Bey, Tarih Öğretmeni Rahmi Paşa, Binbaşı Fazıl Bey ve Teğmen Osman Efendi'yd.
- Ali Fuat (Cebesoy), Kazım (Karabekir), Refet (Bele), Cafer Tayyar (Eğilmez), Nuri (Conker), Mehmet Arif (Ayıcı), Ali Fethi (Okyar) gibi Millî Mücadele Döneminin ünlü subayları, aralarında bir ya da iki devre fark bulunsa da Mustafa Kemal'le aynı dönemde harp okulunda bulunmuşlardır.
- 1902 yılında teğmen rütbesiyle mezun oldu.

## **Harp Akademisi**

- Harp Akademisine devam etti.
- 11 Ocak 1905'te akademiden beşinci sırada mezun oldu.
- Kurmay yüzbaşı rütbesiyle askerlik görevine başladı.

## **Mustafa Kemal'in Fikir Hayatını Etkileyen Gelişmeler**

### **Mustafa Kemal'in üzerinde büyük etkiler bırakan başlıca hocaları şunlardır:**

- Topçu Feriki Ahmet Muhtar Paşa,
- Kurmay Binbaşı Refik Bey,
- Kurmay Yarbay Macit Bey,
- Pertev Paşa,
- Kurmay Albay Hasan Rıza Bey,
- Kurmay Albay Zeki Bey
- Kurmay Yarbay Trabzonlu Nuri Bey

Akademideki bütün bu hocaları dil bilen, iyi yetişmiş, deneyimli subaylardı.

### **Mustafa Kemal'in Fikir Hayatını Etkileyen Yazarlar, Düşünürler ve Fikir Adamları :**

- Ziya Gökalp, Milliyetçilik
- Namık Kemal, Vatanseverlik,
- Mehmet Emin Yurdakul, Milliyetçilik
- Tefik Fikret, İnkılapçılık,
- J.J. Rousseau, Yurttaşlık Bilinci,
- Montesquieu, Cumhuriyetçilik,
- Voltaire, Bilimsellik, Akılcılık

## **İz Bırakan Şehirler**

### **Selanik**

- Mustafa Kemal'in doğup büyüdüğü ve günümüzde Yunanistan'ın sınırları içerisinde kalan Selanik, Makedonya'nın sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel açıdan en gelişmiş şehriydi.
- Hem bir liman kenti olması hem de demir yolu ile ulaşımının olması, Selanik'i önemli bir ticaret merkezi hâline getirmişti.
- Nüfusunun çoğunluğu Türk olan Selanik'te; Yunan, Ermeni, Bulgar, Yahudi gibi çeşitli din, mezhep ve milletlerden insanlar bir arada yaşamaktaydı.

- Bu etnik ve kültürel zenginlikle birlikte şehirde farklı kültürlerin yan yana yaşama ortamı sağlanmıştı.
- Bu sayede Mustafa Kemal yeni ve farklı fikirlere karşı açık olan bir ortamda yetişti.

### **Manastır:**

- Selanik'ten sonra Makedonya'nın diğer bir önemli şehri olan Manastır, ekonomik açıdan gelişmiş bir şehirdi.
- Manastır, önemli bir ticaret, yönetim ve ordu merkeziydi. Aynı zamanda demir yolu ile Selanik'e bağlıydı.
- Balkanlardaki siyasi hareketlilik ve milliyetçilik isyanları Manastır'da da etkisini göstermiştir.
- Mustafa Kemal, idadide öğrenim gördüğü süreç boyunca, arkadaşlarıyla ve öğretmenleriyle şehirdeki bu hareketliliği yakından takip ediyor ve ülkeyi ilgilendiren meseleler hakkında aralarında tartışıyorlardı.

### **İstanbul:**

- Mustafa Kemal, Manastır Askerî İdadisini bitirdikten sonra harp okulunda eğitim almak için İstanbul'a gitti.
- İstanbul, Osmanlı Devleti'nin başkenti olması nedeniyle sosyal, ekonomik ve siyasi açıdan büyük bir öneme sahipti.
- Mustafa Kemal, başkentte bulunduğu süre boyunca ülkede meydana gelen tüm gelişmeleri de yakından takip edebilme fırsatı buldu.
- Okul yılları ve sonrasında arkadaşlarıyla sürekli bir araya gelip toplantılar yaptı ve ülke sorunlarıyla yakından ilgilendi.

### **Şam:**

- Mustafa Kemal'in ilk görev yeri, 1905 yılında atanmış olduğu Şam'daki V. Ordu'dur.
- Makedonya'ya göre Şam, sosyal ve ekonomik yönden geri kalmış bir yerdi.
- Bölgede nüfusun çoğunluğunu Araplar oluşturmaktaydı.
- Osmanlı yönetiminden hoşnut olmayan bazı Arap kabileleri sürekli isyan etmekteydiler.
- Mustafa Kemal'in atandığı V. Ordu'ya bağlı olarak kurulan süvari alaylarına bu bölgedeki çatışmaları önlemek ve ayaklanmaları bastırmak görevi verilmişti.
- Osmanlı Devleti, sert önlemlerle bu ayaklanmaları bastırmaya çalışıyordu.
- Mustafa Kemal, Arapların Osmanlı Devleti'nden ayrılma isteklerine ve bu doğrultuda yaptıkları faaliyetlere burada tanık oldu.
- Şam'da askerlik görevinin yanı sıra siyasi faaliyetlerini de sürdüren Mustafa Kemal, burada Vatan ve Hürriyet Cemiyetini kurdu.
- Ali Fuat'ın (Ceibesoy) desteğiyle Beyrut'ta cemiyetin bir şubasını açtı.
- Suriye'de istediği gibi faaliyetlerini sürdüremeyen Mustafa Kemal, gizlice Selanik'e geçti ve orada da cemiyetin başka bir şubasını açtı.

### **Sofya:**

- Balkan Savaşları'ndan sonra Sofya'ya Ateşemiliterlik olarak atandı. (1913)
- Sofya'da önce bir otelde kalan Mustafa Kemal, otel giderlerini karşılamakta zorlanınca Alman bir ailenin yanına yerleşti. Böylece Almancasını da geliştirme imkânı bulmuş oldu.
- Sofya'daki görevi esnasında Bulgaristan'da yaşayan Türkleri ziyaret edip onlarla yakından ilgilendi, onların kültürel hayatlarının gelişmesi için çaba sarf etti.
- Bulgar ordusundaki subaylarla tanıştı ve Bulgar ordusunun manevralarını yakından takip etti. Ateşemiliterlik görevi esnasında Sofya'da yerli ve yabancı pek çok dost edindi.

## **Mustafa Kemal'in Askerlik Hayatı**

- 1907'de Kolağası (Kıdemli Yüzbaşı) oldu. Manastır'a III. Ordu'ya atandı.
- 19 Nisan 1909'da İstanbul'a giren Hareket Ordusu'nda Kurmay Başkanı olarak görev aldı.
- 1910'da Fransa'ya gönderildi. Pikardi Manevraları 'na katıldı.
- 1911 yılında İstanbul'da Genel Kurmay Başkanlığı emrinde çalışmaya başladı.
- 1911 yılında İtalyanların Trablusgarp'a hücumu ile başlayan savaşta, Mustafa Kemal bir grup arkadaşıyla birlikte Tobruk ve Derne bölgesinde görev aldı.
- 6 Mart 1912'de Derne Komutanlığına getirildi.
- 1912'de Balkan Savaşı başlayınca Mustafa Kemal Gelibolu ve Bolayır'daki birliklerle savaşa katıldı.
- 1913 yılında Sofya Ataşemiliterliğine atandı.
- 1914 yılında yarbaylığa yükseldi.
- Ateşemiliterlik görevi Ocak 1915'te sona erdi.
- Mustafa Kemal 19. Tümeni kurmak üzere Tekirdağ'da görevlendirildi.

## **Fikir Hayatını Etkileyen Yazarlar ve Düşünürler**

Mustafa Kemal'in idadi sıralarından başlayarak en çok okuduğu ve etkilendiği yazar ve düşünürlerden başlıcaları şunlardır:

- Ziya Gökalp - Milliyetçilik
- Namık Kemal - Vatanseverlik
- Mehmet Emin Yurdakul - Milliyetçilik
- Tefik Fikret - İnkılapçılık
- J.J. Rousseau - Yurttaşlık Bilinci
- Montesquieu - Cumhuriyetçilik
- Voltaire - Bilimsellik, Akılcılık kavramlarının kendisinde gelişimine katkıda bulunan fikir adamları ve düşünceleridir.

## **Mustafa Kemal'in Eserleri**

- Çok kitap okumakla beraber fırsat buldukça kitap da yazmıştır.
- En önemli eseri Nutuk'tur. 1919'dan 1927'ye kadar geçen zamandaki gelişmeleri kapsamaktadır.

Ayrıca Mustafa Kemal'in, askerlikle ilgili birikimlerini aktardığı;

- "Takımın Muharebe Talimi"
- "Cumalı Ordugâhı"
- "Taktik Tatbikat Gezisi"
- "Bölüğün Muharebe Eğitimi"
- "Subay ve Komutan ile Konuşmalar" eserleri de bulunmaktadır.
- Cumhuriyet döneminde de geometri eğitimini kolaylaştıran "Geometri" eseri de bulunmaktadır.

## **TRABLUSGARP SAVAŞI (1911 – 1912)**

### **Sebepleri:**

- **İtalya'nın hammadde ve pazar arayışı**
- **Osmanlı Devleti'nin güçsüz olması**
- **Trablusgarp'ın coğrafi konumu**
- İtalya'nın Habeşistan yenilgisinin ezikliğini atmak istemesi
- **Büyük devletlerin desteğini alması**

**İtalya'nın Trablusgarp'ı işgal etmesine karşı karadan ve denizden yardım yapamayan Osmanlı Devleti gönüllü subaylar göndererek halkı direnişe geçirme çalışmıştır.**

**Not: Mustafa Kemal'in ilk askeri başarıları Deme ve Tobruk'ta elde ettiği başarılardır. İtalya Osmanlı Devleti'ni barışa zorlamak için Oniki Ada'yı işgal etmiş, Çanakkale Boğazı'nı abluka altına almıştır. Özellikle Balkan Savaşlarının çıkmış olması üzerine Osmanlı Devleti barış istemek zorunda kalmış, 1912 Uşi Antlaşması'nı imzalanmıştır.**

### **UŞİ ANTLAŞMASI'NA göre:**

- **Trablusgarp ve Bingazi İtalyanlara bırakılacak.**
- **Oniki Ada Osmanlı Devleti'ne ait olacak fakat Yunan tehdidine karşı geçici olarak İtalyan idaresine bırakılacak.**
- **Trablusgarp dini yönden halifeye bağlı kalacak.**
- **Kapitülasyonların kaldırılmasında İtalyanlar, Osmanlı'ya yardım edecek.**
- **Trablusgarp'ın Duyun-u Umumiye 'ye olan borcunu İtalya ödeyecektir.**

**Not: Osmanlı Devleti Kuzey Afrika'daki son topraklarını da kaybetmiştir. Osmanlı'nın güçsüzlüğü anlaşılmiştir.**

### **I.BALKAN SAVAŞI (1912-1913)**

#### **Sebepleri:**

- **Fransız İhtilali'nin ortaya çıkardığı milliyetçilik akımının etkisi ile kurulan Balkan devletlerinin sınırlarını genişletmek istemeleri.**
- **Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp Savaşı'yla meşgul olması ve güçsüzlüğünün anlaşılması.**
- **Rusların takip ettiği Panslavizm politikası.**
- **Avrupa devletlerinin kışkırtmaları.**
- **Osmanlıları Balkanlar'dan atma düşüncesi.**

**Karadağ, Yunanistan, Sırbistan ve Bulgaristan'dan oluşan Balkan ittifakı Osmanlı Devleti'ne karşı oluşturdular.** 8 Ekim 1912'de Karadağ'ın Osmanlı Devleti'ne karşı savaş açmasıyla Balkan savaşları başladı ve diğer Balkan Devletleri de bu savaşa katıldılar.

**Osmanlı Devleti savaştan kısa bir süre önce ordularının bir kısmını terhis etmişti.** Mağlup olarak Çatalca'ya kadar çekilmiştir. Rauf Bey, Hamidiye zırhlısı ile başarılı mücadeleler vermişse de Ege adaları Yunanlılar tarafından işgal edilmiştir. **Sonunda 1913-Londra Antlaşması imzalanmıştır.** Buna göre; bütün Balkanlar, Edirne dahil Trakya kaybedilmiş, Midye -Enez hattı sınır kabul edilmiştir.

**Not-1:** Osmanlı Devleti'nin yenilmesinin en önemli sebebi ordunun siyasete karışmasıdır.

**Not-2:** Balkanlar'da Osmanlılardan ayrılan en son topluluk olan Arnavutlar da bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir (1912).

**Not-3:** ittifak Terakkiciler Bab-ı Âli baskını ile iktidarı resmen ele geçirmişlerdir.

**Not-4:** Batı Trakya sorunu ortaya çıkmıştır.

### **II.BALKAN SAVAŞI (1913):**

**1.Balkan savaşında Osmanlılardan aldıkları toprakları paylaşmayan Balkan devletleri Bulgaristan'a savaş açmıştır.**

**1. Balkan Savaşı'na katılmadığı halde Romanya da (Bulgaristan'ın güçlenmesi işine gelmediği için) savaşa girmiştir.**

Osmanlı Devleti kaybettiği toprakların bir kısmını olsun geri alabilmek için Bulgaristan'ın karşısında yer almıştır. Bulgaristan bütün cephelerde mağlup olmuş, barış istemiştir.

**1913 Bükreş Antlaşması:** Osmanlı hariç Balkan devletlerinin kendi aralarında yaptıkları ve Bulgaristan'ın paylaşıldığı bir anlaşmadır.

**1913 İstanbul Antlaşması:** Osmanlı ile Bulgaristan arasında imzalanmıştır. Edirne gen alınmış Meriç nehri sınır kabul edilmiştir.

**1913 Atina Antlaşması:** Osmanlı ile Yunanistan arasında imzalanmıştır. Girit, Selanik ve Yanya'nın Yunanistan'a ait olduğu kabul edilmiştir.

**1914 İstanbul Antlaşması:** Osmanlı ile Sırbistan arasında yapılmıştır. Sadece Müslüman azınlığın durumu görüşülmüştür.

## I.DÜNYA SAVAŞI (1914 – 1918)

### Sebepleri:

- **Sanayi inkılabı** sonucunda devletler arasında **pazar ve hammadde arayışından doğan sömürgecilik yarışı ve ekonomik rekabet**
- Ekonomik yarışın **devletler arası bloklaşmalara** sebep olması
- **Almanya ile Fransa arasında Alsas Loren bölgesinden doğan çekişme.**
- Rusya ile Avusturya – Macaristan imparatorluğu arasında Rusların Panslavizm politikasından doğan gerginlik.
- **Rusların Osmanlı toprakları üzerindeki emelleri ve sıcak denizlere inme politikası.**
- Avusturya – Macaristan imparatorluğunun Bosna Hersek'i ilhakının Sırbistan ile arasında meydana getirdiği gerginlik.
- **Avusturya – Macaristan İmparatorluğu veliahdının Bosna Hersek'i ziyaretinde bir Sırp tarafından öldürülmesi.**

## **SAVAŞIN BAŞLAMASI VE GELİŞMESİ**

Avusturya ile Sırbistan arasında başlayan savaş, Almanya, Rusya, Fransa ve İngiltere'nin de savaşa katılmasıyla bir dünya savaşı haline dönüşmüştür.

**(Bağlaşma) İttifak Devletleri:** **Almanya, Avusturya – Macaristan imparatorluğu, İtalya** (Savaş başlayınca taraf değiştirmiştir.) Savaş başlayınca Osmanlı ve Bulgaristan da katılmışlardır.

**(Anlaşma) İtilaf Devletleri:** İngiltere, Fransa, Rusya. Savaş başlayınca Romanya, İtalya, Portekiz, Japonya, A.B.D, Yunanistan, Sırbistan....

### Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girme ve İttifak Devletleri'ni Tercih Sebepleri:

- Başta Balkanlar olmak üzere kaybedilen toprakları geri alma düşüncesi.
- Turan idealini gerçekleştirme düşüncesi.
- Almanya'nın savaşı kazanacağına kesin gözüyle bakılması.
- Yalnızlık politikasından kurtulmak istemesi.
- Kapitülasyonlar ve Duyun-u Umumiye (genel **borçlar idaresi**) 'den dolayı İngiltere ve Fransa'nın ekonomik baskısı altında bulunması. **Muharrem Kararnamesi**
- İttihatçı subaylarda Alman hayranlığı olması.
- İngiltere'nin önünden kaçan **"Goben" ve "Breslav"** adlı iki Alman gemisinin **"Yavuz" ve "Midilli"** adı verilerek satın alındığının ilan edilmesi, Karadeniz'e geçen bu gemilerin Rusların, **Sivastopol ve Odesa limanlarını bombalaması.**

### Almanların Osmanlıları Savaşa Çekmekteki Amaçları:

- **Yeni cephe açmak, kendi yüklerini hafifletmek**
- Osmanlı'nın **jeopolitik** konumu
- Halifenin nüfuzundan faydalanmak (Cihat ilanı)
- Petrol bölgelerini kontrol altında tutmak
- İngilizlerin sömürgeleri ile irtibatını kesmek
- Osmanlı'nın mevcut asker potansiyelinden faydalanmak

Boğazların kontrol altında tutulmasıyla Rusya'ya yardım yapılmasını engellemek.



## LDÜNYA SAVAŞI SIRASINDA BÜYÜK DEVLETLERİN DURUMU:

**İtalya'nın Durumu:** Savaş öncesi gruplaşmalarda Almanya'nın yanında yer alan İtalya, savaş başlayınca tarafsız kalmıştı. 12 Ada ve Güneybatı Anadolu'nun vaadedilmesiyle itilaf Devletleri yanında savaşa katılmış, sonra Batı Anadolu'da vaadedilmiştir.

**Bulgaristan'ın Durumu:** II. Balkan savaşında kaybettiği toprakları geri almak isteyen Bulgaristan Çanakkale Savaşı'ndan sonra Osmanlı yanında savaşa girmişti. Böylece **Osmanlı – Alman kara bağlantısı** sağlanmıştır.

**Rusya'nın Durumu:** Rusya'ya yardım yapılamayınca zor durumda kalmış 1917'de Bolşevik ihtilaliyle **Çarlık Rusya'sı** yıkılmış **Sovyet Rusya** kurulmuştur. Sovyet Rusya 3 Mart 1918 Brest-Litovsk Antlaşması'yla savaştan çekilmiştir.

**ABD'nin Durumu:** Savaşta uzun süre tarafsızlığını koruyan ABD, ticaret ve yolcu gemilerinin Alman denizaltılar tarafından vurulması sonucu savaşa katılmıştır. ABD'nin katılımıyla savaş kısa sürede sona ermiştir.

**Not:** Yunanistan savaşa en son katılan devlettir.

## OSMANLI DEVLETİ'NİN SAVAŞTIĞI CEPHELER:

### Kendi toprakları üzerindeki cephe:

#### Taarruz Cephe:

- Kafkas
- Kanal

#### Savunma Cephe:

- Çanakkale
- Irak
- Suriye – Filistin
- Hicaz – Yemen

#### Müttefiklerine yardım için savaştığı cephe:

- Romanya
- Makedonya
- Galiçya

**Kafkas Cephesi:** Doğu Anadolu'nun Rusların eline geçmesini engellemek, daha önce kaybedilen toprakları geri almak, Kafkasları ele geçirerek Turan idealini gerçekleştirmek amaçlanmıştır. Osmanlı Devleti soğuk, hastalık ve açlık karşısında yaklaşık 90 bin şehit vermiştir. Ruslar ilerleyerek Muş, Bitlis, Van, Erzurum ve Trabzon'a kadar Doğu Anadolu'yu ele geçirmiştir. Mustafa Kemal, Muş ve Bitlis'i bizzat kurtarmıştır. 3 Mart 1918 Brest-Litovsk Antlaşması ile bu bölgeler, hatta 1878 Berlin Antlaşması'yla kaybedilen Kars, Ardahan ve Batum ( Vilayeti sitte ) da geri alınmış, Kafkas cephesi kapanmıştır.

**Not:** Karışıklık çıkaran Ermeniler, 1915 Tehcir Kanunu ile Suriye taraflarına sürülmüştür.

**Kanal Cephesi:** İngiltere'nin sömürgeleri ile irtibatını kesmek için Almanlarla beraber Süveyş Kanalı'na iki kez çıkarma yapılmışsa da başarılı olunamamıştır.

**Not:** İngiltere tepki olarak Çanakkale ve Irak cephelelerini açmıştır.

## Çanakkale Cephesi (18 Mart 1915):

### Cephenin Açılma Sebepleri:

- Rusya'ya yardım etmek
- Osmanlı Devleti'ni savaş dışı bırakmak
- Boğazları ve İstanbul'u ele geçirerek jeopolitik acıdan avantaj elde etmek.
- Balkan devletlerini kendi yanlarında savaşa çekerek yeni cephe açmak.
- Savaşı kısa sürede sona erdirmek.

### Sonuçları:

- Nusret mayın gemisinin başarılı çalışmaları, Türk askerinin kahramanlığı ve topçuların isabetli atışları karşısında itilaf devletleri gerek denizde gerekse karada mağlup olmuşlardır.
- Savaş en az 2 yıl daha uzamıştır.
- Bulgaristan Osmanlı Devleti'nin yanında savaşa girmiştir.
- İngiltere ve Fransa'nın itibarı sarsılmıştır.
- Gizli anlaşmalar gündeme gelmiştir (Rusya'nın isteği üzerine).
- Rusya'ya yardım yapılamayınca Çarlık Rejimi zor duruma düşmüş ve 1917 Bolşevik İhtilaline zemin hazırlamıştır.
- Mustafa Kemal'in Anafartalar, Conkbayırı, Arıburnu ve Kireçtepe'de elde ettiği başarıları, Millî Mücadele'ye lider olmasını sağlamıştır.

**Irak Cephesi:** İngiltere Rusya'ya karadan yardım yapmak ve petrol bölgelerini ele geçirmek amacıyla taarruza geçmiş ise de Osmanlı orduları tarafından Kut'ül-Amare bölgesinde durdurulmuşlardır. Fakat yardım alan İngilizler ilerleyerek Bağdat'ı ele geçirmişler, Musul önlerine geldiklerinde Mondros Mütarekesi imzalanmıştır.

**Suriye, Filistin, Hicaz ve Yemen Cepheleri:** Bu cephelerde İngilizlerle ve onların kandırdıkları Araplarla mücadele edilmiş ve bu topraklar kaybedilmiştir.

Not-1: İslamcılık fikrinin geçerliliğinin kaybedildiği görülmüştür.

Not-2: Osmanlılardan ayrılan en son topluluk Araplar'dır.

Not-3: Mustafa Kemal'in I. Dünya Savaşı'ndaki son görevi en son kapanan Suriye cephesinde Yıldırım orduları grup komutanlığıdır. (7.Kolordu Kom.)

**Romanya, Makedonya, Galiciya Cepheleri:** Müttefiklerine yardım amacıyla ordular gönderilen bu cepheler, Rusya'da ihtilalin çıkması ve Brest-Litovsk Antlaşması'yla kapanmıştır.

**WILSON İLKELERİ (8 OCAK 1918):** A.B.D başkanı Wilson, savaş sonrası düzeni sağlamak ve barışı korumak amacıyla 14 maddelik ilkelerini yayınlamıştır. Buna göre;

- Boğazlar bütün devletlere açık olacak.
- **Her millet kendi geleceğini kendisi tayin edebilecek. Türkler nüfus yoğunluğuna sahip oldukları bölgelerde bağımsız olarak yaşayabilecekler, azınlıklar nüfus çoğunluğuna sahip oldukları bölgelerde bağımsız devletler kurabilecek 12.Madde**
- Savaş sonrası toprak işgali olmayacak
- Mağlup devletlerden **savaş tazminatı** alınmayacak
- Gizli anlaşmalar iptal edilecek, barış görüşmeleri açık olacak
- Alsas Loren bölgesi Fransa'ya verilecek
- Cemiyet-i Akvam (Milletler Cemiyeti) kurulacak
- **Sömürgecilik yapılmayacak.** (Manda ve Himaye)

## **GİZLİ ANTLAŞMALAR (OSMANLI DEVLETİ'Nİ PAYLAŞMA TASARILARI)**

### **1) 1915 Boğazlar Antlaşması:**

Rusya'yı kendi yanlarında tutabilmek için İngiltere ve Fransa tarafından İstanbul, Boğazlar ve Marmara kıyıları Rusya'ya vaadedildi

### **2) 1915 Londra Antlaşması:**

Oniki Adalar ve Güneybatı Anadolu İtalyanlara vaadedilerek itilaf Devletleri'nin yanında savaşa çekildiği anlaşmadır.

### **3) 1916 Sykes – Picot Antlaşması:**

İngiltere ve Fransa'nın Osmanlı topraklarını paylaştıkları anlaşmadır Çukurova, Güneydoğu Anadolu, Musul ve Suriye çevresi Fransızlara, Irak İngilizlere bırakılacak, diğer bölgelerde ise bir Arap devlet kurulacaktır.

### **4) 1916 Petrograd Antlaşması:**

Doğu Anadolu ve Trabzon'a kadar olan Karadeniz kıyıları daha önceki bölgelere ek olarak Rusya'ya bırakılmıştır.

### **5) 1916 Mac – Mahon Antlaşması:**

İngilizler 'in Mısır Valisi Mac-Mahon ile Hicaz Emin Şerif Hüseyin arasında yapılmıştır Arapların Osmanlı Devleti'ne isyan etmelerine karşılık bağımsız bir Arap devleti vaat edilmiştir

### **6) 1917-Saint Jean de Muarene Antlaşması:**

Rusya'nın savaştan çekilme ihtimali üzerine İtalya'nın önemi artmış ve önceki bölgelere ek olarak Batı Anadolu da İtalyanlara vaadedilmiştir.

**Not:** Rusya'da Bolşevik ihtilali sonunda kurulan yeni rejim tarafından gizli antlaşmalar dünya kamuoyuna duyurulmuş, böylece uygulama alanı bulamamışlardır.

## **İDÜNYA SAVAŞI'NIN SONUCLARI:**

- Yaklaşık 10 milyon insan hayatını kaybetmiştir
  - Bazı büyük devletler yıkılmış, yeni devletler kurulmuştur (Avusturya, Macaristan, Yugoslavya, Polonya, Çekoslovakya)
  - Bazı devletlerde rejim değişikliği meydana gelmiştir (Rusya'da kominizm, İtalya'da faşizm, Almanya'da Nazizm, Türkiye'de cumhuriyet) Genel olarak cumhuriyet ağırlıklı rejimler kurulmuştur
  - Bazı devletlerde yönetimde değişiklikler olmuştur (ittihat Terakkiciler yurt dışına kaçmış, Ahmet izzet Paşa kabinesi kurulmuştur).
  - Yeni teknolojik silahlar kullanılmıştır (Uçak, tank, denizaltı)
  - Kurtuluş Savaşı'na sebep olmuştur. ( Milli Mücadele)
  - Mağlup devletlerle önce ateşkes, daha sonra barış antlaşmaları imzalanmıştır.
- 
- Bulgaristan ile – Selanik Mütarekesi – Nöyyi Barış Antlaşması,
  - Osmanlı ile – Mondros Mütarekesi – Sevr Barış Antlaşması
  - Avusturya ile – Willa Gustin Mütarekesi – Sen germen Barış Antlaşması
  - Almanya ile – Rethondes Mütarekesi –Versay Barış Antlaşması
  - Macaristan ile – Triyanon Barış Antlaşması imzalanmıştır.
  - Osmanlı Devleti Ortadoğu topraklarını kaybetmiştir.
  - Dünya Savaşı'nın sonuçları özellikle (Versay Antlaşması) II. Dünya Savaşı'na sebep olmuştur
  - Milletler Cemiyeti (Cemiyeti Akvam) kurulmuştur.

# MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI

## (30 EKİM 1918)

### Osmanlı'nın Mütarekeyi İmzalama Sebepleri:

1. Osmanlı'nın savaşacak gücünün kalmaması
2. Bulgaristan'ın savaştan çekilmesi sonucunda Osmanlı ile Almanya'nın kara bağlantısının kesilmesi
3. Wilson Prensiplerinden cesaret alınması
4. Güney cephelerinin çökmesi (Kuvayi Milliye Birlikleri) Ankara Antlaşması ile cephe kapandı,
5. Savaş taraftarı olan İttihat ve Terakki Partisinin ülkeyi terk ederek başa barış isteyen Hürriyet ve İtilaf Fırkasının gelmesi.

Mondros Mütarekesi 5 Temmuz 1918'de padişah olan Vahdettin döneminde, Ahmet İzzet Paşa kabinesi yönetimindeyken, 30 Ekim 1918'de Osmanlı adına bahriye nazırı Rauf Orbay ile; İtilaf devletleri adına İngiliz amirali Caltrop arasında Limni Adasının Mondros Limanında Agememnon Zırhlısında imzalanmıştır.

### Bazı Maddeleri (tamamı 25 maddedir):

- **Anlaşma devletleri güvenliklerini tehdit edecek bir durum ortaya çıktığında istedikleri stratejik bir bölgeyi işgal edebilecektir.** (7.Madde)

**Açıklama:** Mondros Mütarekesi'nin en önemli maddesi 7. maddedir. Bu madde **İtilaf devletlerinin Anadolu'da yaptıkları işgallerin hukuki dayanağı olmuştur.** Ayrıca İtilaf Devletleri bu maddeyi ateşkese koyarak **Wilson ilkelerine ters düşmekten kurtulmuşlardır.** Bu madde **Osmanlı ülkesini işgale açık hale getirip ülke bütünlüğünü bozmuştur.**

- **Doğu Anadolu'da altı ilde (vilayet-i sitte: Erzurum, Van, Elâzığ, Sivas, Bitlis, Diyarbakır) bir karışıklık çıktığında İtilaf devletleri bu illerin herhangi birini işgal edebilecektir.** (24.Madde)

**Açıklama:** **Bu madde anlaşma devletlerinin Doğu Anadolu'da bağımsız bir devlet kurma projelerinin en önemli göstergesidir.**

- **Sınırların korunması ve iş güvenliğinin sağlanması dışındaki Osmanlı orduları terhis edilecek ayrıca orduya ait cephe, taşıtlar ve donanma anlaşma devletlerine bırakılacaktır.**

**Açıklama:** Böylece **Osmanlı Devleti yapılacak işgaller karşısında savunmasız hale getirilmeye çalışılmıştır.** Bu madde Anadolu'nun işgal edileceğini gösterir.

- İran ve Kafkasya'daki Osmanlı birlikleri geri çekilecek. Kuzey Afrika ve Orta Doğu da bulunan askeri birlikler en yakın İtilaf devletine teslim olacaktır.

- **Ermenilerle İtilaf devletlerinden alınan esirler serbest bırakılacak; Türk esirler anlaşma devletinin denetiminde kalacaktır.**

**Açıklama:** **Bu durum devletlerin eşitliği ilkesine aykırıdır.**

- **Haberleşme ve Ulaşım a ait bütün araç-gereçler anlaşma devletinin denetiminde bırakılacaktır.**

**Açıklama:** **Böylece işgalci devletlere karşı topyekûn bir mücadelenin başlatılması engellenmeye çalışılmıştır.** Bu durum bölgesel direniş hareketlerinin vatanın bütününe yönelik hale getirmesini kısa bir için de olsa geciktirmiştir. İşgallerin başlayacağını gösterir.

- **Limanlar, Toros tünelleri, tersaneler ve demir yolları Anlaşma devletlerine bırakılacak, Anlaşma Devletleri Akaryakıt ve kömür ihtiyaçlarını Osmanlı devletinden karşılayacak ve bu maddeler ihraç edilmeyecektir.**

**Açıklama:** Anlaşma bu maddelerle **Osmanlı Devleti'nin ekonomik bağımsızlığını ortadan kaldırmış ve kendilerine bağımlı hale getirmeye çalışmışlardır.**

- **Boğazlar İtilaf devletlerinin işgalinde olacaktır.**

**Açıklama:** Bu madde **Osmanlı'nın boğazlar üzerindeki egemenliğini sona erdirdiği gibi; İstanbul'u güvensiz hale getirdi ve Anadolu ile Rumeli'nin bağlantısını kesti.**

- Batum işgal edilecektir.

**Açıklama:** İngiltere bu Kafkasya'yı işgal ederek Osmanlı ile Rusya'nın bağlantılarını kesmek istemiştir.

- Osmanlı ittifak grubu ilişkilerini kesecektir.

## **Mondros Mütarekesinin Önemi:**

1. **Osmanlı Devleti İtilaf devletlerine teslim olmuştur.**
2. Osmanlı Devleti **fiilen sona ermiştir.**
3. **Gizli antlaşmaların uygulama safhası başlamıştır.**
4. **Milli cemiyetler kurulmuştur.**
5. Mütarekeyi imzalayan **Rauf Orbay** gözden düşmüştür.

NOT: Osmanlı Devleti resmen : İst.İşgali, Hukuken: Saltanatın Kaldırılması, Fiilen: Mondros

## **Açıklamalar:**

- Mütarekenin imzalandığı tarihte Mustafa Kemal Suriye'dedir.
- Gizli antlaşmaların var olması mütarekenin ağır şartlar taşımasında etkili oldu.

## **MONDROS'TAN SONRA KURULAN CEMİYETLER**

### **a) ZARARLI CEMİYETLER**

#### **Azınlıkların Kurduğu Cemiyetler:**

**Mavri Mira:** Rumlar kurmuştur. Batı Anadolu ve Trakya'yı Yunanistan'a dahil ederek "Megalo ideayı gerçekleştirme istemektedirler.

**Etnik-i Eterya:** "Megalo İdea" amacıyla 19. yy. başlarında kurulmuş aynı amaçla Mondros'tan sonra da faaliyetlerini sürdürmüş bir Rum cemiyetidir.

**Rum Pontus Cemiyeti:** Fatih'in 1461'de ortadan kaldırdığı Trabzon Rum İmparatorluğu'nu yeniden kurmak için çalışmalar yapmıştır.

**Hınçak ve Taşnak Cemiyeti:** Çukurova'dan Trabzon'a çizilen bir hattın doğusunda kalan bütün topraklarda bir Ermeni devleti kurmak için çalışmalar yapmışlardır.

### **b) Milli Varlığa Düşman Cemiyetler:**

**İngiliz Muhipler Cemiyeti:** İngilizlerle iyi geçinerek ülkeyi en az zararla kurtarmak isteyen ve İngiliz mandasını savunan bu cemiyettir.

**Teali İslam Cemiyeti:** Halifeye ve İslamiyet'e kesin bağlılıkla kurtuluşun gerçekleşeceğine inanmışlardır.

**Wilson Prensipleri Cemiyeti:** Amerikan mandasını savunmuşlardır.

**Sulh ve Selamet-i Osmaniye Cemiyeti:** Kurtuluşun Osmanlı saltanatına bağlılık ve padişaha kesin itaatle mümkün olacağına inanmışlardır.

**Kürt Teali Cemiyeti:** Doğu Anadolu'da bağımsız bir Kürt devleti kurmak istediler.

**Hürriyet ve İtilaf Fırkası:** ittihat Terakki'ye muhalif olarak kurulmuş Mondros'tan sonra da milli mücadeleye karşı faaliyet sürdürmüştür.

### **c) YARARLI (MİLLİ) CEMİYETLER:**

**Trakya ve Paşa eli Cemiyeti:** Trakya ve çevresini özellikle Mavri Mira'nın faaliyetlerine karşı korumak amacıyla kurulmuştur.

**İzmir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti:** Batı Anadolu'yu Rumlara karşı korumak amacıyla kurulmuştur.

**Harekat-ı Milliye ve Redd-i İlhak Cemiyeti:** İzmir'in Yunanlılarca işgaliyle beraber ilhaki önlemek amacıyla kurulmuştur. İşgallere karşı fiilen karşı koymuşlardır.

**Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti:** Merkezi Sivas olmak üzere kurulmuş ve kısa sürede bütün vatana yayılmıştır. İşgalleri protesto ettikleri gibi Millî Mücadele'ye para ve mal yardımı sağlamışlardır.

**Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti:** Doğu Anadolu'da Ermeni devletinin kurulmasına engel olmak amacıyla ortak savunma kararı almış bir cemiyettir.

**Milli Kongre Cemiyeti:** Türk halkının haklılığını basın yayın yoluyla Dünya kamuoyuna duyurmayı amaçlayan bir cemiyettir. Silahlı direnişi düşünmemiştir.

### **NOT:**

- Cemiyetlerin hemen hemen hepsinin kuruluşunda dayandıkları nokta **Wilson İlkeleri'**dir.
- **Milli cemiyetler**, Sivas kongresinde "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" adı altında birleştirilmişlerdir.
- Milliyetçilik ve bağımsızlık amacıyla **Mondros mütarekesinden sonra kurulmuşlardır.**
- **Başlangıçta basın-yayın yoluyla mücadeleyi, gerekirse silahlı direnişe geçmeyi amaçlamışlardır.**

### **PARİS BARİŞ KONFERANSI:**

**AMACI:** 1.DÜNYA SAVAŞI SONRASINDA YENEN DEVLETLERLE YENİLEN DEVLETLER ARASINDA İMZALANACAK BARIŞ ANTLAŞMALARININ ŞARTLARINI KARARLAŞTIRMAKTIR.

### **ÖNEMLİ KARARLAR:**

- 1) MİLLETLER CEMİYETİ (CEMİYET-İ AKVAM) OLUŞTURULDU.
- 2) WILSON İLKELERİ'NİN "SÖMÜRGEÇİLİK YAPILMAYACAK" MADDESİNE KARŞI MANDA VE HİMAYE FİKRİ **İLK KEZ** BURADA ORTAYA ATILMIŞTIR.
- 3) DOĞU ANADOLU'DA BİR ERMENİ DEVLETİNİN KURULMASI PLANLANDI.
- 4) İZMİR VE ÇEVRESİ (BATI ANADOLU) İLE TRAKYA'NIN YUNANİSTAN'A VERİLMESİ KARARLAŞTIRILDI.

**NOT:** İZMİR VE ÇEVRESİ BAŞTA İTALYA'YA VAAT EDİLMİŞTİ, BU DURUMA SEVİNMEYEN İTALYA KONFERANSI TERK ETTİ.

**İZMİR'İN İŞGALİ (15 Mayıs 1919):** Yunanlılar **Paris Konferansında** alınan karara dayanarak 15 Mayıs 1919'da İzmir'i işgal etmişler, özellikle **Hasan Tahsin'in attığı ilk kurşunla** katliamlara girişmişlerdir.

### İzmir'in İşgal edilmesiyle:

Kuvayı Milliye'nin doğmasına yol açmıştır, İlhak amacı taşıdığı için Türk halkı büyük tepki göstermiştir. **Redd-i ilhak Cemiyeti** kurulmuştur.

**Not:** İtilaf Devletleri'nin gönderdiği **Amiral Bristol** hazırladığı raporunda İzmir'de yaşananlardan Yunanlıların sorumlu olduğunu, bölgede Türk nüfusunun çoğunluk oluşturduğunu ve Yunan işgallerinin haksız yere yapıldığını Dünya kamuoyuna duyurmuştur.

### **AMİRAL BRİSTOL RAPORU (13 Ekim 1919):**

Amerikalı bir amiral olan Bristol'ün başkanlığındaki bir heyet Batı Anadolu'ya gelerek incelemelerde bulunmuş ve burada nüfus çoğunluğunun Türklere ait olduğunu, katliamlardan Yunanlılar 'ın sorumlu olduğunu ve İzmir'in işgalinin haksız olduğunu ileri sürmüştür. ABD kandırıldığını görmüş, Wilson ilkelerinin uygulanmamasına kızarak aktif dünya siyasetinden çekilmiş "Monroe Doktrini" uygulanmıştır.

**Not: Amiral Bristol raporu** Türk halkının ve Kurtuluş Savaşı'nın haklılığını göstermesi açısından önemlidir.



( <https://t.me/tarihogretmeni> )

Telegram Kanal Linkimizdir

HAZIRLAYAN

CENAN ŞİRİN

## **II. ÜNİTE**

# **MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ**



## II.ÜNİTE

# MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ

### KUVAY-I MİLLİYE:

**Mondros Mütarekesinden sonra başlayan işgaller, işgallere İstanbul hükümetinin sessiz kalması ve Osmanlı ordularının terhis edilmiş olması üzerine kurulmuştur.** Halkın kurduğu bölgesel direniş güçleridir. Düzenli ordu kuruluncaya kadar düşmanı oyalamayı ve kayıp verilmeyi amaçlamış, ihtiyaçlarını halktan karşılayan, belli bir merkezden yönetilmeyen düzensiz çetelerdir. 19 TBMM'ye karşı çıkan isyanların bastırılmasında etkili olmuşlar ve düzenli ordunun çekirdeğini oluşturmuşlardır.

### KURTULUŞ SAVAŞI HAZIRLIK DÖNEMİ

13 Kasım 1918'de İstanbul'a gelen Mustafa Kemal siyasi yollarla mücadele etmek, bir hükümet kurmak veya kurulacak hükümette bakan olabilmek için çalışmıştır. Baskı altındaki İstanbul'da amacına ulaşamayacağını anlayınca Anadolu'ya geçmek ve milli mücadeleyi başlatmak İstemiştir.

### Kurtuluş Çareleri:

Aydınlar arasında vatanın kurtuluşu için şu görüşler ileri sürülmüştür:

- Amerikan mandasına girmek
- İngiliz mandasına girmek
- Bölgesel kurtuluş gerçekleştirmek
- Milli iradeye dayalı, tam bağımsız yeni bir devlet kurmak.

### MUSTAFA KEMAL'İN SAMSUN'A ÇIKMASI (19 MAYIS 1919)

Samsun çevresindeki Türkler'in silahlanmasını ve teşkilatlanmasını engellemek için **9. Ordu Müfettişi** olarak 19 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal Samsun'a gönderilmiştir. Samsun'da yayınladığı raporda Rumların siyasi emellerinden vazgeçmeleri halinde karışıklığın kendiliğinden sona ereceğini belirtmiştir.

**Not:** 19 Mayıs 1919 Kurtuluş Savaşı'nın başlangıcı kabul edilmektedir.

**HAVZA GENELGESİ (28 MAYIS 1919):** Mustafa Kemal daha güvenli bir bölge olan Havza'ya gitmiş, orada halkı bilinçlendirmek ve işgallere karşı tepkisini artırmak için bir genelge yayınlamıştır. Buna göre,

- İşgallere karşı mitingler düzenlenecek.
- İtilaf devletleri temsilcilerine ve İstanbul Hükümeti'ne işgalleri kınayıcı telgraflar çekilecek.
- Müdafaa – i Hukuk Cemiyetleri yaygınlaştırılacak.
- İşgallerin ciddiyeti halka anlatılacak.
- Bütün bunlar yapılırken azınlıklara iyi davranılacak.

Genelge etkili olmuş, ilk önce Havza'da daha sonra başta İstanbul olmak üzere birçok bölgede mitingler düzenlenmiştir. Mustafa Kemal Harbiye Nezareti tarafından İstanbul'a çağrılmışsa da dönmemiş, Amasya'ya hareket etmiştir.

### **AMASYA GENELGESİ (22 HAZİRAN 1919):**

Mustafa Kemal milli birliği gerçekleştirmek ve Kurtuluş Savaşı'na çağrıda bulunmak amacıyla çeşitli komutanların da imza ve desteğini alarak Amasya'da yeni bir genelge yayınlamıştır (Ali Fuat, Kazım Karabekir vs.)-

## **Buna göre:**

- Vatanın bütünlüğü ve milletin İstiklali tehlikededir. (Kurtuluş Savaşı'nın gerekçesidir.)
- İstanbul hükümeti üzerine aldığı vazifenin gereğini yerine getirememekte, bu da milletimizi yok göstermektedir.
  - Milletin istiklalini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır. (Kurtuluş Savaşı'nın amaç ve yöntemi)
  - Milletin haklarını tüm dünyaya duyuracak bir kurul toplanmalıdır. (Temsil heyetinden bahsediliyor.)
  - Her bakımdan güvenli bir bölge olan Sivas'ta milli bir kongre toplanmalıdır. (Davet)
- Bunun için yurdun her yanında 3 delege seçilmeli, seçimlerin yapılamadığı yerde halkın güvenini kazanmış 3 kişi belirlenip derhal yola çıkarılmalıdır.
- Delegelerin belirlenmesinde, Müdafai Hukuk ve Redd-i İlhak Cemiyetleri ve belediyelere görevlendirilmiştir. (Böylece kurtuluş savaşını yayma ve millete maletme hedeflenmiştir),
- Bütün bu işler büyük bir gizlilik içinde yapılmalı ve milli bir sır olarak saklanmalıdır.
- 10 Temmuz'da Erzurum'da doğu illeri adına bir kongre toplanacaktır.

**Not-1:** Türk inkılabının ihtilal safhası başlamıştır. İlk kez millet egemenliğine dayalı bur yönetim kurulacağından bahsedilmiştir.

**Not-2:** Halk milli mücadeleye davet edilmiştir.

**Not-3:** Sivas Kongresi'ne çağrı yapılmış, Erzurum Kongresi'nin toplanacağı duyurulmuştur.

**Not-4:** Mustafa Kemal'in Amasya Genelgesi ile yetkilerini aşması önce İstanbul Hükümeti tarafından daha sonra padişah tarafından geri çağrılmasına sebep olmuş, Mustafa Kemal, 7-8 Temmuz gecesi askerlikten istifa etmiştir.

## **ERZURUM KONGRESİ (23 TEMMUZ – 7 AĞUSTOS 1919):**

Erzurum'da 15. Kolordu Komutanı Kazım Karabekir Paşa Mustafa Kemal'e destek vermiş, Erzurum Kongresi'ne katılmasını ve başkan seçilmesini sağlamıştır.

### **Kongrede çok önemli kararlar alınmıştır.**

- **Milli sınırlar içerisinde vatan bir bütündür parçalanamaz. (Misak-ı Milli'ye temel teşkil etmiş)**
- **İşgallere karşı topyekûn savunmaya geçilecektir.**
- **Osmanlı Hükümeti vatanın bütünlüğünü koruyamazsa geçici bir hükümet kurulacak, bu hükümet üyeleri milli kongre tarafından seçilecek, milli kongre toplanana kadar hükümet görevi yapacak olan temsil heyeti oluşturulacaktır.**
- **Milli kuvvetleri etkili, milli iradeyi hâkim kılmak esastır.**
- **Azınlıklara milli birliğimizi ve sosyal dengemizi bozacak haklar verilemez.**
- **Manda ve himaye kabul edilemez. (İlk kez reddedilmiştir.)**
- **Osmanlı Mebusan Meclisi'nin bir an önce toplanmasına çalışılacaktır.**
- **Doğu Anadolu'daki cemiyetler, Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adı altında birleştirilmiştir.**

**NOT-1:** Toplanması yönüyle bölgesel, kararları yönüyle millidir.

**NOT-2:** İhtilal özelliği belirgindir.

**Not-3:** Sivas Kongresi'nin ve Misak-ı Milli'nin temelini oluşturmuştur.

**Not-4:** Erzurum Kongresi'ni toplayan Doğu Anadolu'daki Müdafaa-i Hukuk

**Cemiyetleri Türkler'in bölgeden izinsiz göçünü yasakladıkları gibi kültürel faaliyetlere de önem vermişlerdir.**

## **BALIKESİR VE ALAŞEHİR KONGRELERİ (26 -31 TEMMUZ), (ile 25 AĞUSTOS 1919):**

Batı Anadolu'da Yunanlılara karşı elde edilen bazı başarılar birliklerimizin desteklenmesi düşüncesini doğurmuştur. Bu amaçla Edime, Balıkesir, Alaşehir ve Nazilli'de kongreler toplanmıştır.

### **Balıkesir Kongresi Kararları:**

- Yunanlılara karşı mücadele devam ettiği sürece seferberlik vardır.
- İdareyi tek elden sağlamak için merkez heyeti kurulacaktır.
- Sancaklarda ve kazalarda levazım birlikleri oluşturulacaktır.
- Ayvalık kıyılarından başlayan Soma, Akhisar, Salihli, Nazilli kasabalarından geçen bir hat üzerinde Batı cephesi oluşturulmuştur. **(Kurtuluş Savaşı'nın ilk cephesi)**

**Not-1:** Erzurum Kongresi kararlarından habersizdir.

**Not-2:** Bölgeseldir.

**Not-3:** Alaşehir Kongresi'nde Balıkesir Kongresi kararları onaylanmıştır.

### **SİVAS KONGRESİ (4-11 EYLÜL 1919):**

Amasya Genelgesi'nde toplanması istenilen Sivas Kongresi yurdun her yerinden gelen delegelerin katılımıyla toplanmıştır, itilaf devletlerinin Sivas'ı işgal etme tehdidi ve Elâzığ Valisi Ali Galip'in kongreyi basma girişimi sonuç vermemiştir. Kongrede Mustafa Kemal'in başkanlığı, manda fikri ve Erzurum Kongresi kararları tartışılmıştır.

### **Alınan Kararlar:**

- Erzurum Kongresi kararları kabul edilmiş, bazı konularda değişiklik yapılmıştır.
- “Temsil Heyeti, Doğu Anadolu'yu temsil eder.” cümlesi “Temsil Heyeti bütün vatanı temsil eder.” şeklinde değiştirilmiştir.
- Bütün cemiyetler “Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti” adı altında birleştirilmiştir.
- Manda ve himaye kesin olarak reddedilmiştir.
- İrade-i Milliye adıyla bir gazete çıkarılmalıdır.
- Mebussan Meclisi'nin açılması için yapılan çalışmalar hızlandırılacaktır.
- Yurdun bölünmesini düşünen, Ermeni ve Rum devleti kurmayı amaçlayan cemiyetlerin çalışmalarına izin verilemez.

### **Özellikleri:**

1) Toplanması ve aldığı kararlar yönüyle millidir.

2) Mustafa Kemal'in güç ve otoritesi artmış milli bir lider olarak ortaya çıkmıştır.

3) Kurtuluş Savaşı bütün vatana yayılmış, millete mal edilmiştir.

4) Sivas Kongresi'nde Ali Fuat Paşa Batı Cephesi Komutanlığı'na getirilmiş, böylece Temsil Heyeti yürütme gücünü ilk kez kullanmıştır.

5) Mustafa Kemal İstanbul ile haberleşmeme emrini vermiştir.

6) Padişahın Mebussan Meclisi'nin bir an önce toplanmasını ve Damat Ferit'in istifa etmesi

7) Anadolu'daki gelişmeleri önleyemeyen Damat Ferit Paşa istifa etmiş ve yerine Ali Rıza Paşa kabinesi kurulmuştur.

### **Not: Temsil Heyeti'nin ilk siyasi başarısı Damat Ferit'in istifasıdır.**

4) Vatansever bir kişi olan Ali Rıza Paşa milli mücadeleciyle iyi geçinmeye çalışmış, gönderdiği temsilcilerle Amasya Görüşmeleri 'ni yapmıştır.

### **AMASYA GÖRÜŞMELERİ (20 – 22 EKİM 1919):**

Ali Rıza Paşa Bahriye Nazırı Salih Paşa'yı Amasya'ya göndermiş, Temsil Heyeti ile 3 gün süren görüşmeler sonunda Salih Paşa, ileri sürülen konuları şahsen kabul etmiş, İstanbul Hükümeti'ne de kabul ettirmeye çalışacağını belirtmiştir.

### **Görüşülen konular:**

- 1) Vatanın bütünlüğü, işgallere izin verilmemesi gerektiği
- 2) Mebusan Meclisi'nin İstanbul dışında, güvenli bir bölgede toplanması
- 3) Temsil Heyeti'nin haberi olmadan düşmanla barış görüşmelerine gidilmemesi
- 4) Azınlıklara dengeyi bozucu imtiyazlar verilmemesi

### **İstanbul Hükümeti meclisin toplanması dışındaki konulara sıcak bakmamıştır.**

**Not:** Temsil Heyeti böylece ilk kez İstanbul Hükümeti tarafından tanınmış olmaktadır.

### **TEMSİL HEYETİ'NİN ANKARA'YA GELİŞİ (27 ARALIK 1919):**

Mustafa Kemal meclisin İstanbul dışında toplanmasını istemişse de arkadaşları bile mevcut kanunlara göre bunun mümkün olmadığını belirtince ısrarlı olmamış, seçimlerin yapılmasını beklemeye başlamıştır. **Bu arada Temsil Heyeti'nin merkezi Ankara'ya taşınmıştır.**

### **Bunun sebepleri:**

**1) Ulaşım ve haberleşme yönünden elverişli olması**

**2) Coğrafi konumunun uygunluğu**

**3) Batı cephesine yakınlığı**

**4) Güvenli bir bölge olması**

**5) İstanbul'daki meclisin çalışmalarının daha yakından takip edilebilmesi**

### **SON OSMANLI MEBUSAN MECLİSİ'NİN TOPLANMASI (12 OCAK 1920)**

Seçimler hiçbir müdahale olmadan yapılmış ve genellikle Müdafaa-i Hukuk taraftarları kazanmış, Mustafa Kemal görüşmelere katılacak arkadaşlarından bazı önemli isteklerde bulunmuştur.

- **Kendisinin meclis başkanı seçilmesi (Böylece meclis başkanı sıfatıyla, meclisin dağıtılması durumunda, yeni bir meclis toplayabilecektir.)**
- **Müdafaa-i Hukuk adlı bir grup oluşturmaları**
- **Misak-ı Milli kararlanma kabul edilmesi.**

**Not: İstanbul'daki padişah taraftarlığı, havasından etkilenen mebuslar fikirlerini değiştirmişler, Mustafa Kemal başkan seçilmemiş, Felah-t Vatan adlı bir grup oluşturulmuş, fakat Misak-ı Milli kararlan kabul ve ilan edilmiştir.**

### **MİSAK-I MİLLİ (23 OCAK 1920):**

- Mondros imzalandığı tarihteki sınırlarımızda. Bu sınırlar içerisinde vatan bölünmez bir bütündür.
- Mondros'tan önce işgal edilmiş olan bölgelerde ise halk oylamasına gidilecektir. (**Kars, Ardahan, Batum, Batı Trakya**)
- Arapların yaşadığı bölgeler
- İstanbul, Marmara ve Halifenin güvenliğinin sağlanması şartıyla Boğazlardan geçiş serbest olacaktır.
- Azınlıklara tanınan haklar, komşu devletlerdeki Türklere tanınan haklar kadar olacaktır.
- Siyasi, adli ve ekonomik bağımsızlığımızı kısıtlayıcı ayrıcalıkların varlığı kabul edilemez. Dış borçların ödenmesi de bununla ilgilidir.

## **Önemi:**

- Erzurum ve Sivas Kongresi kararlarına dayanır.
- Son Osmanlı Mebuslar Meclisi'nce belirlenmiş, ilk TBMM tarafından gerçekleştirilmiştir.
- Wilson ilkeleri esas alınmıştır.
- Türk vatanının milli ve bölünmez sınırı çizilmiştir, Türk Milleti tam bağımsızlığı benimsemiştir.
- Siyasi bağımsızlık,
- Ekonomik bağımsızlık
- Kültürel bağımsızlık
- Askeri Bağımsızlık
- Amasya ve Erzurum ve Sivas kararları onaylatıldı.

## **Sonuçları:**

- Seçimlerin yapılmasına ve meclisin çalışmalarına müdahale etmeyen itilaf devletleri, Misak-ı Milli'nin ilanını büyük bir şaşkınlık ve öfke ile karşılamışlardır.
  - İstanbul'u Hükümeti'ne baskı yapmışlar, Ali Rıza Paşa istifa etmiş, Salih Paşa hükümeti kurulmuştur.
  - İstanbul'u işgal etmişlerdir (16 Mart 1920). **Böylece Osmanlı Devleti bir kez daha fiilen sona ermiştir.**
  - Meclis dağıtılmış, üyelerinin bir kısmı tutuklanıp sürgün edilmiştir.
  - Mebusların bir kısmı Anadolu'ya kaçarak Milli Mücadele'nin kadro yönüyle güçlenmesini sağlamışlardır.
  - İstanbul'un işgalini kınayan ve baskılara rağmen Milli Mücadele'ye karşı olduğunu bildirmeyen Salih Paşa istifa etmek zorunda kalmış, Damat Ferit Paşa yeniden hükümeti kurmuştur.
  - Böylece Temsil Heyeti ile İstanbul Hükümeti arasında başlayan yakınlaşma tekrar gerilir bir hale dönmüştür.
  - Mustafa Kemal kurtuluş hareketinin padişah ve halifenin de kurtuluşunu amaçladığını belirtmiştir.
  - **Not:** Böylece milli birlik ve bütünlüğün sağlanmasına çalışılmıştır.
- Anadolu'da yeni bir meclisin toplanması tartışmasız kabul edilir hale gelmiştir

## **İstanbul'un Resmen İşgali (16 Mart 1920)**

- İngilizler Misak-ı Millî kararlarının Meclis-i Mebusan 'da kabul edileceğini beklemedikleri için buna büyük tepki gösterdiler.
- 13 Kasım 1918'den beri fiilen kontrol ettikleri İstanbul'u 16 Mart 1920'den itibaren ulaşımı haberleşme, emniyet, yönetim ve ekonomik yön ile kontrol altına almaya başlar.
- Bir bildiri yayınladılar.
- Meclis-i Mebusan-ı dağıttılar.
- Vatansever aydın ve yazarları tutukladılar.
- Salih Paşa hükümeti görevden ayrıldı.
- Damat Ferit hükümeti kurdu.

## **İstanbul'un İşgaline Heyet-i Temsiliye'nin Tepkisi**

- M. Kemal İstanbul'un işgalini bütün Anadolu'ya duyurmaya çalışır.

## **Heyet-i Temsiliye şu kararları aldı:**

- **İstanbul ile her türlü iletişim ve ulaşım kesilecektir.**
- **İtilaf Devletleri subayları tutuklanacaktır.**
- **Banka ve defterdarlıklara el konulacaktır. Vergiler gönderilmeyecek.**
- **Anadolu'da Heyet-i Temsiliye'nin sözünün dinlemeyen cezalandırılacaktır.**
- **Anadolu'dan İstanbul'a para ve kıymetli eşya gönderilmeyecektir.**
- **Millî iradeyi yansıtacak bir meclis derhal Ankara'da toplanacaktır.**

- Yurt genelinde seçim yapılacaktır.

### Büyük Millet Meclisi'nin Açılması (23 Nisan 1920)

- Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nin basılarak dağıtılmasının ardından Türk milleti adına karar verecek bir meclisin açılması zaruri hâle gelmişti.
- Mustafa Kemal Paşa 19 Mart 1920'de vali ve kolordu komutanlarına bir genelge göndererek seçimlerin yeniden yapılmasını istedi.
- Yapılan seçimler sonunda, yeni seçilen ve İstanbul'dan gelebilen mebusların katılımıyla 23 Nisan 1920'de Ankara'da Büyük Millet Meclisi açıldı.

### B.M.M.'nin Özellikleri (I. Meclis)

- Devrimci özellik taşır.
- İlk halk meclisidir.
- Demokrasi uygulamasıdır.
- İdealist bir meclistir.
- Olağanüstü yetkileri vardır.
- Güçler birliği elindedir.

Meclis Başkanı aynı zamanda başbakandır.

- İlk Meclis başkanı M. Kemal'dir.
- İstanbul Hükümetine karşı yeni bir devlet kurulmuştur.
- İlk hükümet başkanı Fevzi Çakmaktır.
- Meclis kurucu meclistir.
- Meclis 2 Nisan 1920'de "olağan üstü yetkilerle donatılmış meclis" adı ile açıldı. M. Kemal meclis başkanı oldu.

### Alınan Kararlar:

- Mutlak surette hükümet kurulmalıdır.
  - Geçici olarak bir hükümet başkanı tanımak ya da padişah vekili atamak uygun değildir.
  - Meclis'in üstünde (B.M.M.) hiçbir güç yoktur.
  - B.M.M. yasama, yürütme ve yargı, gücünü kendinde toplar.
  - B.M.M. üyelerinden hükümet oluşur. B.M.M. başkanı hükümetin başıdır.
- Padişah-Halife baskı ve zordan kurtulunca, meclisin vereceği karar gereği durumu belirlenir.
- 25 Nisan 1920'de 11 kişilik icra vekilleri heyeti (Bakanlar kurulu) oluştu.
  - İlk çıkan kanun "Ağnam vergisi" dir.

## Büyük Millet Meclisine Karşı Ayaklanmalar

- İstanbul hükümeti İngilizlerinde gayreti ile B.M.M. çalışmalarını engellemeye çalışır.

### Bunun için;

- M. Kemal ve arkadaşları için gıyaben ölüm cezası verildi.
- Şeyhü'l islâmdan Fetva alınarak Millî mücadeleye katılanların dinsiz oldukları ilan edildi.
- B.M.M.'nin haksız yere halktan asker ve malzeme topladığını buna karşı halkın ayaklanmasını teşvik etti.
- İtilaf devletleri ile yapılacak kesin bir barış antlaşmasına hız verdi.
- İstanbul hükümeti aldığı bu kararlar doğrultusunda 1919 yılından başlayarak ülkede ayaklanmalar çıkardı.

1920'de bu ayaklanmalar şiddetlendi. 1923 yılında bastırıldı. Ülkeye ve B.M.M. zarar veren bu ayaklanmalar sonunda binlerce insan öldü.

## **Bu ayaklanmalar:**

### **I. Anzavur Ayaklanması (25 Ekim-30 Kasım 1919)**

**Damat Ferit Paşa Hükümeti tarafından** Millî Mücadele'ye karşı tertip edilmiş ayaklanmalardır. Bu ayaklanmalara İtilaf Devletleri de destek vermiştir.

### **II. Anzavur Ayaklanması (16 Şubat-16 Nisan 1920)**

**Anzavur Ayaklanması ve Kuvayı İnzibatiye Ayaklanması bu tür ayaklanmalar içerisinde yer almıştır.**

Bu isyanlar Ethem ve Ali Fuat Paşa'ya bağlı birlikler tarafından bastırıldı.

### **Kuvayı İnzibatiye Ayaklanması (8 Mayıs-23 Mayıs 1920)**

Kurtuluş Savaşı'nın başladığı günlerde **Osmanlı Padişahının ve İngilizlerin kışkırtmaları ve teşviki ile Milli kuvvetleri yok etmek için hilafet ordusu adı ile kurulan Kuvayı İnzibatiye tarafından** çıkarılan ayaklanmalardır. Bu ayaklanmalara İtilaf Devletleri de destek vermiştir.

Bu isyanlar Ethem ve Ali Fuat Paşa'ya bağlı birlikler tarafından bastırıldı.

### **Düzce Ayaklanması (13 Nisan-31 Mayıs 1920)**

**Kurtuluş savaşı sırasında gerek İstanbul Hükümeti'nin ve gerekse İngilizlerin kışkırtması ile milli kuvvetlere karşı girilen ayaklanmalardır.** İstanbul hükümeti tarafından desteklenen Kuvayı İnzibatiye Kuvvetleri Düzce'de ayaklanma çıkarmışlardır. Asiler ilçenin dışında bulunan Müfreze Karargahını basarak, Müfreze Kumandanını esir almışlardır.

### **Düzce Ayaklanması (8 Ağustos-23 Eylül 1920)**

Birinci Düzce isyanından hemen sonra, milli kuvvetlerin Yozgat isyanını bastırmak için görevlendirilmesi üzerine, bu durumdan faydalanmak isteyen **Abaza ve Çerkezler, İkinci defa Düzce ve Hendek dolaylarında ayaklanmışlardır.** Bolu dağına gönderilen birlik, gece yarısı asiler tarafından pusuya düşürülmüş ve asiler birçok milli kuvvet subayını şehit etmişlerdir.

### **Pontus Ayaklanması (Kasım 1918- Şubat 1923)**

Mondros'tan sonra işgaller başlamış, azınlıklar ise bu işgallerden cesaret bularak buldukları bölgede isyan etmişlerdir.

#### **Amaçları:**

- **Karadeniz Bölgesi'nde bir Rum, Doğu ve Güneydoğu illerinde ise bir Ermeni devleti kurmak olmuştur.**
- Nurettin Paşa Rumların çıkardığı isyanları bastırırken Kâzım Karabekir Paşa ise 15. Kolordu kuvvetleriyle Ermeni isyanlarını bastırmıştır.

### **Ermeni Ayaklanması (28 Eylül 1920)**

- 28 Eylül 1920'de düzenlenen karşı taarruzla Ermeni saldırıları sona erdi.
- Ermeniler, 2-3 Aralık 1920 tarihinde imzalanan Gümrü Antlaşması ile Anadolu'daki toprak taleplerinden vazgeçtiler.

## **Koçgiri Ayaklanması (6 Mart-17 Haziran 1921)**

**Damat Ferit Paşa ve İtilaf güçleri Millî Mücadele'yi engellemek ve boğazları ellerinde tutmak,**

**boğazların güvenliğini sağlamak için** Düzce, Yozgat Konya bölgelerinde ayaklanmalar çıkarmış; Cemil Çeto, Koçgiri ve Millî Aşireti isyanlarına destek vermişlerdir.

Kuvayı Millîye birlikleri bu ayaklanmaları bastırmıştır.

## **Cemil Çeto Ayaklanması (20 Mayıs-7 Haziran 1920)**

**Kurtuluş Savaşı sırasında Fransız ve İngilizlerden yardım alarak Bahtiyar Aşireti Reisi tarafından çıkarılan ayaklanmadır.** Bahtiyar Aşireti Reisi olan Cemil Çeto, Kürt Teali Cemiyeti prensiplerine uygun olarak İngilizlerden yardım almış ve **Doğu'da bir Kürdistan Devleti kurmak için ayaklanmıştır.**

Milli kuvvetler Cemil Çeto kuvvetlerinin kısa zamanda dağıtmış ve kendisi ile oğlu birlikte yakalanarak idam edilmiştir.

## **Çerkez Ethem Ayaklanması (27 Aralık 1920-23 Ocak 1921)**

**Yunanlıların İzmir'i işgalinden sonra, Çerkez Ethem topladığı kuvvetlerle Salihli Cephesi'ni kurmuş**

**ve kendini de cephe komutanı ilan etmişti.** **Kuvayı Seyyare** adıyla anılan süvari birlikleri, yalnız istilacı düşmana karşı değil, Anzavur 'un ezilmesinde, Düzce, Adapazarı ve Yozgat ayaklanmalarının bastırılmasında yararlılık gösterdi.

## **Demirci Mehmet Efe Ayaklanması (1 Aralık-30 Aralık 1920)**

İlk önceleri Kuvayı Millîyeci olup da sonradan İtilaf Devletleri'nin tahrikiyle ayaklanmışlardır. Düzenli ordu kurulduktan sonra bu çete reisleri disipline edilmiş birliklere katılmak istememiş, buldukları bölgede **düzenli orduya karşı isyan etmişlerdir.**

Ethem ve Demirci Mehmet Efe isyanları İsmet Paşa'ya bağlı Batı Cephesi kuvvetlerince bastırılmıştır.

## **Konya Ayaklanması (2 Ekim 1920-22 Kasım 1920)**

**Kurtuluş savaşı yıllarında baş gösteren ve Konya'nın bir süre isyancıların elinde kalmasına neden olan ayaklanmadır.**

1919'daki Bozkır Ayaklanmalarının elebaşlarından olan **Delibaş Mehmet, Ankara Hükümeti'ni tanımadığını ilan ederek çoğu asker kaçağı 500 kadar silahlı kişiyle Konya'nın Çumra nahiyesini bastı; nahiyeye müdürünü tutukladı ve Konya ile haberleşmeyi kesti (2 Ekim 1920).**

Ayaklanma kısa sürede Koçhisar, Karapınar, Karaman, Akşehir ve Alanya'ya kadar yayıldı. Ayaklanmayı haber alan Ankara Hükümeti Dahiliye Vekili Miralay Refet Bey'i (Bele) ayaklanmayı bastırmakla görevlendirdi. Demirci Mehmet Efe ve Yarbay Osman Bey'e bağlı birliklerinde bastırma harekâtına katılmasıyla ayaklanmacıların gücü iyice kırıldı.

Demirci Mehmet Efenin bastırma harekâtının son noktası olan Isparta'ya girmesiyle 22 Kasım 1920'de Konya ayaklanması tümüyle sona erdi.



## I. Yozgat Ayaklanması (15 Mayıs-27 Ağustos 1920)

**Kurtuluş Savaşı sırasında Hürriyet ve İtilaf Fırkası reisi Çapanoğlu Edip ve Celal tarafından Yozgat ve yöresinde çıkarılan ayaklanmadır.**

Çapanoğlu Edip ve Celal kardeşlerin kışkırtması ile Yozgat yöresinde, Ankara Hükümeti'ne karşı başlatılan ayaklanma iki ayrı dönemde olmuştur.

İlk ayaklanma Yıldızeli'nde Erzurumlu Hüseyin Nazım ve Kara Mustafa'nın elebaşılığında çıkarılmıştır.

Milli Kuvvetler bu ayaklanmayı 30 Aralık'ta bastırmaya muvaffak olmuşlardır.

İkinci isyan ise Avukat Zileli Ali, Bucak Müdürü Naci ve arkadaşları tarafından çıkarılmıştır. Kısa sürede yaygın bir duruma gelen ayaklanma Yozgat'a da yayılmıştır.

**Yozgat isyanını bastırmakla görevlendirilen Çerkez Ethem, kuvvetleri ile Yozgat'a girmiş, elebaşlarından birçoğunu idam ederek ayaklanmaya son vermiştir.**

## II. Yozgat Ayaklanması (5 Eylül-30 Aralık 1920)

- İkinci isyan ise Avukat Zileli Ali, Bucak Müdürü Naci ve arkadaşları tarafından çıkarılmıştır. Kısa sürede yaygın bir duruma gelen ayaklanma Yozgat'a da yayılmıştır.
- Yozgat isyanını bastırmakla görevlendirilen Çerkez Ethem, kuvvetleri ile Yozgat'a girmiş, elebaşlarından birçoğunu idam ederek ayaklanmaya son vermiştir.**

## Millî Aşireti Ayaklanması (1 Haziran-8 Eylül 1920)

- Kurtuluş Savaşı sırasında İngilizler ve Fransızların kışkırtması üzerine Urfa'da Millî Aşiret tarafından çıkarılan ayaklanmadır.**
- Millî Aşireti'n reisi İsmail ile Halil, Bahur, Abdurrahman ve Mahmut adlı elebaşları, Doğu'da bir Kürdistan Devleti kurmak düşüncesi ile ayaklanmışlardır (24 Ağustos 1920).
- Büyük bir kuvvetle harekete geçen asiler, Viranşehir'i aldıktan sonra Karakeçi Aşireti'ne mensup olanları öldürmüşler, fakat daha sonra yapılan çatışmada, büyük çoğunluğu ortadan kaldırılmıştır.

## **BMM'nin Ayaklanmalara Karşı Aldığı Önlemler**

### **Büyük Millet Meclisi Karşı Fetva**

**Damat Ferit Hükümetinin fetvalarına karşı Ankara Müftüsü Rıfat Hoca'dan (Börekçi) 16 Nisan 1920'de Millî Mücadele'yi destekleyen bir fetva** alınarak camilerde okutuldu. Böylelikle **halk bu konuda bilinçlendirildi.**

### **Hıyanet-i Vataniye Kanunu (29 Nisan 1920)**

- Asayişin sağlanması için **29 Nisan 1920'de Hıyanet-i Vataniye Kanunu** Meclisten çıkarılarak **Damat Ferit hain ilan edildi ve vatandaşlıktan çıkarıldı.**
- Bunun yanında **Büyük Millet Meclisine karşı çıkanlar ve ayaklananların vatan haini sayılarak idam cezasına çarptırılacakları halka bildirildi.**

### **Hâkimiyet-i Millîye Gazetesi**

- Halkın aydınlanması için Ankara'da Hâkimiyet-i Millîye gazetesi çıkartılarak halk gelişmelerden haberdar edildi.

### **Anadolu Ajansının kuruluşu 6 Nisan 1920**

- Millî Mücadele tarihinde önemli bir yere sahiptir.

- **Millî Mücadele'yi desteklemek ve Türk milletini bilinçlendirmek** için gazete çıkarılması yeterli olmadı.
- Bu gazetelerin **ihtiyaç duyduğu haber ve malzemelerin, kaynağından alınması** gerekiyordu.
- Ayrıca **bağımsızlık için verilen mücadelenin haklılığı dünya kamuoyuna anlatılmalıydı.**
- Bu amaç doğrultusunda vakit kaybedilmeden çalışmalara başlandı ve **6 Nisan 1920'de "Anadolu Ajansı" kuruldu.**

## **İstiklal Mahkemelerinin kurulması (11 Eylül 1920)**

**Büyük Millet Meclisi isyancıların, yağmacıların, casusların ve asker kaçaklarının yargılanması için** 11 Eylül 1920'de İstiklal Mahkemelerinin kuruldu.

## **San Remo Konferansı**

- 18-26 Nisan 1920 tarihinde **San Remo Konferansı'na katılan İtilaf Devletleri, hazırladıkları barış antlaşmasının taslağını Osmanlıya kabul ettirmek için bir temsilci istedi. Konferansa Tevfik Paşa başkanlığında bir heyet gönderildi.**
- Paris'e giden Türk Heyeti 11 Mayıs 1920'de kendilerine sunulan barış şartlarını **"Antlaşma Şartlarının bağımsız bir devlet anlayışıyla bağdaştırılması mümkün değildir."** diyerek kabul etmedi.

## **Sevr Antlaşması (10 Ağustos 1920)**

**Ankara'da B.M.M. çalışmalarına başlaması, İstanbul hükümetini tanımadığını ilan etmesi, itilaf devletlerinin Osmanlı Devleti ile yeni bir barış antlaşması yapmalarını gerekli hale getirmiş ve I. Dünya Savaşını Osmanlı Devleti içinde bitirecek bir antlaşma yapmışlardır.**

Çünkü Mondros Ateşkes Antlaşması bir barış antlaşması değil, adı üstünde ateşkes antlaşması idi.

## **Bu antlaşmanın yapılma sebepleri şunlardır:**

1. Boğazların kesin durumunu belirlemek
2. İzmir'in Yunanlılara bırakılması ile ortaya çıkan İtalyan Yunan anlaşmazlığını gidermek
3. Artan Türk halkının tepkisini azaltmak
4. İstanbul hükümetinin durumu
5. Mevcut durumunun düzenlenmesi

## **Bu amaçla:**

- **18-24 Nisan tarihlerinde San-Remo'da İngiliz, Fransız ve İtalyan temsilcileri bir metin üzerinde anlaştılar.**
- Mayıs ayında Osmanlı temsilcisine durumu bildirdiler.
- Paris konferansında (17 Haziran 1920) Damat Ferit Türk tarafının isteklerini bildirdi ise de San-Remo kararlarının değişmeyeceği ve 27 Temmuz 1920'ye kadar anlaşmayı imzalamaları istendi.
- **Padişah Meclis-i Mebusan'a en son iş olarak Sevr antlaşmasını kabul ettirdi ve 10 Ağustos 1920 de anlaşma imzalandı.**

## **Sevr Antlaşmasının Özellikleri:**

- **Bu anlaşmayı onaylayacak bir meclis olmadığı ve uygulama alanı bulmadığı için "ölü doğmuş bir anlaşmadır." Hukuken geçersizdir.**
- **Anlaşmayı imzalayanlar 19. Ağustos 1920'de B.M.M. tarafından vatan haini sayılmışlardır.**
- **Türk Milletini yok saymaktadır.**

- **Son maddesi diğer maddelerin ön şartıdır.**
- **Sevr Anlaşması ülkeyi sömürge yapan bir anlaşmadır.**

# **MİLLÎ MÜCADELEDE DOĞU VE GÜNEY CEPHELERİ**

## **Kurtuluş Savaşında Cephele**

- Dünya savaşında pek çok cephede savaşan Osmanlı Devleti Mondros Ateşkesi ile savaştan çekilince ülkenin her bölgesinde düşman işgali görülmeye başladı.
- Yer yer işgallere karşı direnişler kendini gösterdi. Düzenli ordu kuruluncaya kadar Anadolu'da mücadele Kuvayı Milliye birlikleri tarafından yürütüldü.

## **Doğu Cephesi**

### **Açılma Nedeni:**

- Doğu Anadolu'da **Wilson ilkelerine bağlı olarak bir Ermeni devletinin kuruluşunu** gerçekleştirmek.
- Mondros Ateşkes Anlaşmasınının 24. Maddesine bağlı olarak bölgenin kendilerine ait olduğunu söyleyen Ermenilerin halka zulüm yapmaları.

**Not: Ermeniler Tanzimat Fermanı ile diğer azınlıkları gibi haklar elde etmiş, Islahat Fermanı ile kilise ve okul açmışlar, Berlin Anlaşması ile Rusya ve İngiltere desteği alırlar,**

## **1. Dünya savaşı ile Ruslara Kafkas Cephesinde yardım ettiler.**

- Sovyet Devrimi, ile Gürcistan ve Ermenistan devletleri kuruldu.
- Sevr Antlaşması ile Ermeniler devlet kurmaya kalkışınca 1920'de Kazım Karabekir Ermeniler üzerine yürüdü ve Ermeniler barış isterler.

## **Gümrü Anlaşması (3 Aralık 1920)**

### **Buna göre;**

- Kars ve dolayları B.M.M.'ne bırakılır.
- Ermeniler Sevr barış anlaşmasına geçersiz sayarlar.
- Bu anlaşma ile Ermeni sorunu çözüldü. Doğu güvenliği sağlandı.
- Buradaki birlik, araç ve gereç batıya kaydırılır.
- Halkın B.M.M.'ye olan güveni artar. Gümrü anlaşması ile B.M.M. ilk kez tanınır.
- İlk siyasi ve askeri zafer elde edilir.
- Ermeniler Sevr Antlaşması'nı tanımayarak Doğu Anadolu Bölgesindeki amaç ve isteklerinden vazgeçti.
- Ermenistan BMM Hükûmetinin varlığını tanıyan ilk devlet oldu.
- Erivan bölgesinde Sovyet Ermeni Cumhuriyeti kuruldu.
- Gümrü Antlaşması, doğu sınırının belirlenmesine katkıda bulundu.
- Sovyet Rusya ile yapılan 16 Mart 1921 tarihli Moskova ve 13 Ekim 1921 tarihli Kars antlaşmalarıyla Gümrü Antlaşması teyit edildi.

## **Güney Cephesi**

- Mondros Ateşkes Anlaşmasının uygulanması sırasında Güney Cephesi oluştu.
- Bu cephede Fransız ve Ermenilerle mücadele edildi.

## **Başlıca mücadele yerleri şunlardır:**

- Adana Cephesi: Fransızlara karşı,
- Antep Cephesi: Fransızlara karşı,
- Maraş Cephesi: Fransızlara karşı,
- Urfa Cephesi: Fransızlara karşı

**Not: Bu cephe savaşlarında Şahin Bey, Sütçü İmam gibi mücahitler etkili oldu. Antep “Gazi”; Maraş “Kahraman”, Urfa “şanlı” isimlerini aldı.**

Burada verilen mücadeleler **Sakarva Savaşı sonunda Fransızlarla yapılan Ankara Anlaşması ile** sona erdi. **Surive sınırı bugünkü Hatay dışında belirlendi.**

## **Düzenli Ordunun Kurulması**

- Kuvayı Millîye şefleri bağımsız hareket ettiği için diğer direniş güçleriyle birliktelik sağlanamıyordu.
- **İhtiyaçlarını halktan karşılayan bu birlikler bazen adaletsiz davranışlar sergileyebiliyordu.**
- **Meclis, 12 Temmuz 1920’de toplanarak bir düzenli ordunun kurulmasına karar verdi.**
- Bunu gerçekleştirmek için de **Kuvayı Millîye ’de bulunan yetenekli milislerin düzenli askerî birliklerin kadrolarına geçirilmesi ve halktan savaşacak yaşta olanların ise askere alınması sağlandı.**
- Kasım 1920’de ikiye bölünerek Batı Cephesi’nden yeni bir taktik uyguladı.
- **Batı Cephesi’nin kuzey bölgesine Albay İsmet Bey (İnönü) Bey, güney bölgesine ise Albay Refet Bey (Bele) komutan olarak atandı.**
- Fevzi Paşa Millî Savunma Bakanlığı ve Genelkurmay Başkanlığı görevlerine atandı.
- **Batı Cephesi Kumandanlığından alınan Ali Fuat Cebesoy ise Moskova Büyükelçisi olarak Rusya’ya gönderildi.**

## **I.İnönü Muharebesi (6-10 Ocak 1921)**

### **Nedenleri:**

- Çerkez Ethem'in ayaklanmasından Yunanlıların yararlanmak istemeleri,
- Yunanlıların Ankara'yı almak ve B.M.M.'nin dağıtmak istemeleri,
- Türk ordusunun toparlanma ve yeniden teşkilatlanmasının engellenmesi isteği,
- Daha önce İzmir ve Bursa'yı ele geçiren Yunanlıların Eskişehir'i de alarak Anadolu'da önemli bir stratejik noktayı ele geçirmek istemeleri

Yunanlılar 6 Ocak 1921'de saldırıya geçtiler.

## **Sonuçları:**

- 6 Ocak'ta başlayan Yunan ileri harekâtı 10 Ocak'ta duruldu.
- Halkın savaşma gücü ve B.M.M. desteği arttı.  
Yunanlılar ilk kez Anadolu'da düzenli bir ordu ile karşılaştı ve yenildiler.  
Kuvayı Seyyare'nin kaldırılması ve düzenli ordunun kuruluşu kesinleşti.
- Askere alma işleri hızlandı.
- İsmet İnönü generalliğe yükseldi.
- Düşman kuvvetler arasında görüş farkları belirdi.
- Teşkilat-ı Esasiye kanunu kabul edildi.
- Londra Konferansı toplandı.
- Afganistan'la dostluk anlaşması imzalandı (1 Mart 1921).
- İstiklal Marşı kabul edildi (12 Mart 1921).
- Moskova Antlaşması imzalandı (16 Mart 1921).

## **Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun Kabulü (20 Ocak 1921)**

- 20 Ocak 1921'de kabul edilen Teşkilat-ı Esasiye Kanunuyla Türkiye Devleti'nin ilk anayasası düzenlenmiş ve Teşkilat-ı Esasiye kurucu bir anayasa olarak kabul edilmiştir.
- Devletin resmî ismi 3 ve 10. Maddelere göre "Türkiye" olarak belirlenirken bu anayasadan önce "Büyük Millet Meclisi" ismiyle anılan Meclis "Türkiye Büyük Millet Meclisi" şeklinde yeniden adlandırılmış ve böylelikle Meclise resmiyet kazandırılmıştır.

## **İstiklal Marşı'nın Kabulü (12 Mart 1921)**

- Mehmet Akif Bey Ankara'daki Taceddin Dergâhında yazdığı ve Türk ordusuna ithaf ettiği şiirini yarışmaya gönderdi.
- Türk ordusuna hitap edilen bu şiir Türkiye Büyük Millet Meclisinin 12 Mart 1921 tarihli oturumunda kabul edildi.
- Mecliste İstiklal Marşı'nı okuyan ilk kişi Hamdullah Suphi Bey oldu.
- İstiklal Marşı daha sonra Osman Zeki Üngör tarafından bestelendi.

## **Londra Konferansı (23 Şubat- 12 Mart 1921)**

- İnönü Savaşı'nın kazanılması uluslararası alanda büyük yankı uyandırdı. İtilaf Devletleri Londra'da bir konferans düzenleyerek yapacakları ufak değişikliklerle Sevr Antlaşması'nı, BDM'ne kabul ettirmeyi planlıyordu.
- Konferansta bir uzlaşma sağlanamadı ve konferans bir sonuç alınmadan dağıldı.
- Londra Konferansı ile Türk milleti, Millî Mücadeleyi ve haklı davasını Avrupa devletlerine duyurdu.
- Ayrıca bu konferansta İtilaf Devletleri arasındaki fikir ayrılığı iyice derinleşti.

## **Türk-Afgan Dostluk Antlaşması (1 Mart 1921)**

### **Tarafların amacı:**

- BMM Hükûmetini tanıtmak,
- Karşılıklı olarak yardımlaşmayı sağlamak,

## Moskova Antlaşması (16 Mart 1921)

### Tarafların amacı:

- İki ülke arasındaki siyasi ve askerî ilişkileri başlatmak, karşılıklı olarak tanınmak,
- **Sovyet Rusya, BMM Hükûmetini tanıyan ilk Batılı devlet olmuştur.**

## II. İnönü Muharebesi (23 Mart-1 Nisan 1921)

### Nedenleri:

- Londra Konferansından bir sonuç alınamaması ve Türk tarafının konferansı terk etmesi,
- Sevr anlaşmasının kabul edilmesini hızlandırmak arzusu ile itilaf devletlerinin Yunanistan'ı kışkırtmaları,
- Yunanlıların I. İnönü'deki kaybettikleri prestiji tekrar sağlamak istemeleri,
- Yunanlıların Ankara'yı alarak B.M.M.'yi dağıtmak isteği,
- Yunanlıların Pontus Rumlara yardım isteği

### Sonuçları:

- Yunan ordusu yenildi.
- Türk Halkının B.M.M. 'ye inancı arttı.
- Mustafa Kemal "**siz orada yalnız düşmanı, değil, milletin makus tarihini vendiniz.**" sözü ile İsmet İnönü'ye moral desteği verdi.
- Fransızlar görüşmeler yapmak için Ankara'ya temsilci gönderdi.
- İzmir'in Yunanlılara bırakılmasına kızan ve Türk halkının mücadele azmini anlayan İtalyanlar Anadolu'dan çekilmeye başladılar (5 Temmuz 1921).

## Eskişehir Kütahya Savaşları (10-24 Temmuz 1921)

### Nedenleri:

#### Yunanlıların:

- I ve II. İnönü savaşlarında kaybettikleri prestiji tekrar sağlamak istemeleri,
- Türk ordusunun toparlanmasını sağlamadan yeni bir saldırı ile yok etmek istemeleri,
- Batılı devletlere savaş güçlerini gösterip, desteklerinin devamını sağlamak istemeleri,
- II. İnönü savaşında ulaşamadıkları amaçları gerçekleştirmek istemeleri.

### Sonuçları:

- 10 Temmuz'da başlayan bu saldırılar sonunda Afyon, Kütahya, Eskişehir ve Bilecik gibi önemli stratejik yerler elden çıktı.
- Türk ordusu fazla kayıp vermeden geri çekildi.
- Yunanlılar Sakarya Nehrinin batısına kadar ilerlediler.
- B.M.M.'nde değişik görüşler ve kargaşalar baş gösterdi.

## Türk ordusunun Sakarya nehrinin doğusuna geçirilmesiyle;

- Zaman kazanmak
- Ordunun eksiklerini tamamlamak
- Düşmanı tanımadığı bir alana çekmek amaçlanmıştır.

## Maarif (Eğitim) Kongresi (16-21 Temmuz 1921)

Mustafa Kemal Paşa bir yandan cephede düşmanla savaşırken bir yandan da eğitimle ilgili çalışmalar yapıyordu.

15 Temmuz 1921'de, Ankara'da Maarif Kongresi düzenlenerek eğitimin sorunları, okul ve öğretmenlerin durumları tartışıldı ve problemlere çözümler arandı.

Eskişehir-Kütahya Savaşları'nın olduğu bir zamanda eğitim kongresinin düzenlenmesi oldukça önemli bir gelişmeydi.

Mustafa Kemal Paşa kongrenin açılış konuşmasında kongrenin "ilim ve irfan kongresi" olduğunu belirterek sözlerine başladı.

Öğretmenlerin kalkınma ve aydınlanmadaki önemine ve üstlenecekleri vazifeye değindi.

## Mustafa Kemal Paşa'ya Başkomutanlık Yetkisi (5 Ağustos 1921)

Yunan ordularını yenebilmek ve işgalleri önleyebilmek için kararların ve tedbirlerin acilen alınması gerekiyordu.

BMM'de başlayan gizli oturumlarda Mustafa Kemal Paşa'ya verilecek olan Başkomutanlık yetkisi tartışıldı. Çoğunluğun kabulüyle 5 Ağustos 1921'de Mustafa Kemal Paşa, Başkomutan olarak 3 ay süreyle yetkilendirildi.

## Tekalif-i Milliye Kararları (Milli Vergi) (7-8 Ağustos 1921)

- **Millî Mücadelenin başarıya ulaşması mevcut durumunun düzelmesi, ordunun silah cephane vb. ihtiyaçlarının karşılanmasında idi.**
- B.M.M.'nin yeterli mali gücü yoktu. Bu sebeple topyekûn mücadele için **"...her evden ordunun ihtivacı için bir kat çamaşır, bir çift çorap... vb"** ihtiyaçlar üç gün içinde komisyonlara teslim edilmesi ile ilgili kararlar yayımlandı.
- Her il ve belde komisyonlar kuruldu.

## Sakarya Meydan Savaşı (23 Ağustos-13 Eylül 1921)

### Nedenleri:

- Türk ordusunun önemli yerleri kaybetmesi ve ordusunun Sakarya'nın doğusunda beklemesi,
- Yunanlıların Türk ordusuna son darbeyi vurmak istemesi,
- Ankara'yı alma, Sevr'i kabul ettirme, Pontuslara yardım, Batılı devletlerin desteğini sürdürmeyi Yunanlıların istemesi.

## Sonuçları:

- 10 Eylül günü başlayıp 22 gün süren savaşla Türk ordusunun II. Viyana bozgunundan beri devam eden geri çekilişi, taarruza dönüştü.
- Yunanlılar batıya doğru çekilmeye başladılar, Taarruzdan savunmaya geçtiler.
- Başkomutan sıfatı ile Mustafa Kemal en ileri hatlarda savaşmış, ordunun savaş gücünü arttırmıştır. - **"Hattı müdafaa yoktur, Sathı müdafaa vardır"** emrini veren M. Kemal vatanın topyekûn savunulmasını istemiştir. Savaşlarda yeni bir taktiktir.
- Halkın morali ve B.M.M.'ye olan güveni arttı.
- Yunanlılara itilaf devletlerinin güveni sarsıldı.
- İtilaf devletleri arası anlaşmazlıklar arttı.
- Mustafa Kemal'e "Mareşallik" ve "Gazilik" unvanları verildi (19 Eylül 1921).
- Kars anlaşması yapıldı (13 Ekim 1921).
- Fransa ile Ankara anlaşması imzalandı (20 Ekim 1921).
- **Savaş paralosı "ya istiklal ya ölüm" dür.**
- Ukrayna ile anlaşma yaptı.

## Mustafa Kemal Paşa'ya "Gazilik" unvanı ve "Mareşallik" rütbesi verilmesi:

- Zaferin ardından TBMM 19 Eylül 1921'de toplanarak bir kanun hazırladı.
- Bu kanunla Türk milletinin bir şükranı olarak **Mustafa Kemal Paşa'ya "Gazilik" unvanı ve "Mareşallik" rütbesi verildi.** Bu zaferin ardından uluslararası siyasi başarılar da devam etti.

## Kars Antlaşması (13 Ekim 1921)

- **Sovyet Rusya'yla yapılan Kars Antlaşması (13 Ekim 1921) ile Ardahan Türkiye'de, Batum ise Gürcistan'da kalmak şartıyla doğu sınırlarımız belirlenmiş oldu.**

## Ankara Antlaşması (20 Ekim 1921)

- Yine Sakarya Zaferi'nden sonra 20 Ekim 1921'de Fransızlarla Ankara Antlaşması imzalanarak Hatay hariç güney sınırlarımız belirlendi. Böylelikle Güney Cephesi kapanmış oldu. Burada bulunan mevcut Türk birlikleri Batı

Cephesi'ne sevk edildi.

**Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Muharebeleri (26 Ağustos-9 Eylül 1922)**

**Neden:**

- Yunan ordusunu yurttan atmak,
- Misak-ı Milli sınırları içinde düşman bırakmamak ve bağımsız bir Türk devleti kurmak,
- İtilaf Devletlerini kesin bir barış antlaşması öncesinde savaş gücü bakımından sıkıştırmak ve üstünlüğü ele geçirmek.



## **Sonuçları:**

- Sakarya savaşı öncesi yapılan ateşkes anlaşmaları ile zaman kazanan Türk ordusu eksiklerini tamamladı ve Kütahya- Eskişehir sınırına yerleşmeye çalışan Yunan kuvvetlerine karşı kesin taarruzu Türk ordusu 4. kez yetkileri süresiz uzatılan M. Kemal önderliğinde saldırıya geçti.
- **Hedef "Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri!" oldu.**
- Yunan ordusu Anadolu'dan çekilmeye başladı. 9 Eylül'de İzmir'in kurtuluşu ile, Yunanlılar Anadolu'dan atıldı (18 Eylül 1922).
- 11 Eylül'de Bursa alındı.
- Türk ordusu kesin bir başarı elde etti.
- Dumlupınar Muharebelerinde önemli başarılar elde edildi.
- Türk ordusu itilaf devletlerini ateşkese mecbur ettiler.

**Not:** Bu savaşta, Kocatepe, Anıttepe Dumlupınar, Aslıhanlar mücadeleleri Mohaç 'tan sonraki en önemli imha hareketidir.

## **Mudanya Ateşkes Anlaşması (11 Ekim 1922)**

- Büyük Taarruz Zaferi'nin ardından Türk ordusu İstanbul ve boğazlar bölgesine ilerlemeye başladı.
- İngiltere, savaştan çekilen müttefikleri Fransa ve İtalya'nın aksine savaşa devam edebilmek için sömürgelerinden yardım istedi.
- Ancak bu yardım çağrılarına hiçbir şekilde destek bulamadı. Ayrıca Sovyet Rusya'nın, savaşın devam etmesi hâlinde
- Türkiye'nin yanında olacağını açıklaması, İngiltere'nin antlaşmaya yaklaşmasında etkili oldu.
- Mudanya Ateşkes Anlaşması'ndan sonra Refet Paşa (Bele) Doğu Trakya'yı teslim almak üzere harekete geçti.
- İstanbul'da sevgi ve coşkuyla karşılandı (19 Ekim 1922).
- Mudanya Ateşkes Anlaşması askerî zaferleri noktlayan siyasi bir başarı oldu. İngiltere TBMM'yi resmen tanıdı.
- Böylelikle Doğu Trakya ve İstanbul sınırlarımıza katıldı.

## **Lozan Barış Antlaşması (24 Temmuz 1923)**

- Mudanya Ateşkes Anlaşması esnasında, taraflar arasında kesin bir barışın sağlanması için İsviçre'nin Lozan şehrinde görüşmelerin başlaması gerektiğine dair karar birliğine varılmıştı.
- Bu durumun ardından İtilaf Devletleri, TBMM Hükûmetini İsviçre'nin Lozan kentine davet ederek barış konferansının başlamasını istedi.
- **Lozan Barış Antlaşması'nın Türk tarihinde ayrı bir yeri ve önemi vardır.**

### **Bu antlaşmayla**

- Sevr Antlaşması ortadan kaldırılmış ve yeni kurulan Türk Devleti uluslararası alanda resmen tanınmıştır.
- Böylelikle Türkiye'nin bağımsızlığını ve egemenliğini sınırlandırarak bütün tehditler etkisiz hâle getirilmiştir.
- Misak-ı Millî sınırları büyük oranda gerçekleştirilmiş,
- Anadolu'daki Türk varlığı devam ettirilmiştir.

## **Lozan Antlaşması önemi nedir?**

- **Lozan Antlaşması ile, maddeleri Osmanlı İmparatorluğu için son derece ağır olan Sevr Antlaşması geçersiz sayıldı.**
- **Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı İmparatorluğu'ndan geriye kalan tüm haklarından feragat etti ve karşılığında Müttefik Devletler, Türkiye Cumhuriyeti egemenliğini resmi olarak tanıdı.**

## **Lozan Antlaşması neden imzalandı?**

**Yunan askeri birliklerinin Anadolu topraklarından çekilmesiyle beraber Mustafa Kemal Atatürk önderliğindeki Ankara merkezli Türk Ulusal Hareketi hükümeti, Osmanlı İmparatorluğu tarafından imzalanan 1920 tarihli Sevr Antlaşması'nın dayattığı toprak kayıplarına karşı çıktı.**

**Lozan Antlaşması sayesinde Doğu Anadolu, modern Türkiye Cumhuriyeti'nin toprağı sayıldı.**

### **LOZAN ANTLAŞMASI'NDA GÖRÜŞÜLEN KONULAR:**

#### **1) Türkiye sınırı**

Lozan Antlaşması kapsamında, **Türkiye Cumhuriyeti'nin Suriye sınırı 20 Ekim 1921'de Fransa ile imzalanan Ankara Antlaşması'na göre belirlendi.**

Yunanistan sınırı, **Mudanya Ateşkes Antlaşması'na göre belirlendi ve Meriç Irmağı Türkiye ve Yunanistan'ı ayıran sınır olarak kabul edildi.**

İran sınırı, **Kasr-ı Şirin Antlaşması esas alınarak belirlendi.**

Bulgaristan sınırı, **1913 tarihli İstanbul Antlaşması esas alınarak belirlendi.**

Irak sınırı, **İngiltere ile anlaşmaya varılarak çizildi. (Musul)**

Ege Denizi'nde ise Gökçeada, Bozcaada ve Tavşan Adası Türkiye'ye bırakıldı.

Diğer tüm adalar Yunanistan'a verildi. **On İki Adalar ise İtalya'ya bırakıldı.**

İkinci Dünya Savaşı sonrası İtalya bu adaları Yunanistan'a bıraktı.

**Hatay ise, 1939 yılında bölge halkının yaptığı referandumun sonucunda Türkiye'ye katıldı.**

#### **2) Boğazlar meselesi**

- **Boğazlar Türkiye'nin başkanlığındaki komisyon tarafından yönetilecek.**

**Boğazların her iki tarafında bulunan 15-20 km'lik bölge, askeri faaliyetlerden tamamen arındırılacak.**

**Ticaret gemileri Boğazlardan barış zamanında serbest faydalanma hakkı elde edecek, savaş gemilerinin geçişi ise sınırlandırılacak.**

**Boğazlara yapılacak olası saldırılara karşı gereken önlemleri Milletler Cemiyeti alacak.**

### 3) Osmanlı Devleti borçları

- **Osmanlı Devleti'nin 1854 yılından beri aldığı borçlar ödenemeyecek durumdaydı.**
- **TBMM heyeti, Osmanlı Devleti'nden kalan borçları ödemeyi kabul etti.**

### 4) Savaş tazminatı

- **Yunanistan'ın Türkiye'ye savaş tazminatı ödemesi kararlaştırıldı.**
- Fakat ekonomik olarak zorda olan Yunanistan'ın bu borcu ödeyemeyeceğine kanaat getirildi ve **Karaağaç ve çevresi tazminat olarak Türkiye'ye bırakıldı.**

### 5) Azınlıkların durumu

Lozan Antlaşması kapsamında **Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde yaşayan azınlıkların tümü, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı sayıldı.**

Böylece **azınlıklara verilen ayrıcalıklar kaldırıldı ve yabancı devletlerin iç işlere karışmasının önüne geçildi.**

**Azınlıklar konusunda alınan kararlara göre,**

- Türkiye'de yaşayan Rumlar ve Yunanistan'da yaşayan Türkler yer değiştirdi.
- Nüfus mübadelesine İstanbul ve Batı Trakya'da yaşayan azınlıklar dahil edilmedi.

### 6) Kapitülasyonlar

- Lozan Antlaşması kapsamında TBMM heyetinin de kararlılığıyla yabancı devletlere tanınan tüm ayrıcalıklar sona erdi.
- Türkiye Cumhuriyeti'nde faaliyet gösteren tüm ticari kuruluşların Türkiye Cumhuriyeti yasalarına uyması zorunlu hale geldi.

### 7) Patrikhane

Ortodoks mezhebinin din merkezi kurumu İstanbul'daydı. **Siyasi faaliyet yapılması yasaklandı ve İstanbul din merkezi olarak korundu.**

### 8) Yabancı okullar

Lozan Antlaşması, **yabancı okulların Türkiye yasalarına uyması şartı getirdi.**

Yabancı okullarda dini ve siyasi eğitim yasaklandı.

### **Lozan Antlaşması'nın sonuçları nelerdir?**

- Lozan Antlaşması sayesinde Türkiye Cumhuriyeti resmi olarak İtilaf Devletleri tarafından tanındı.
- Sevr Antlaşması feshedildi.
- Kapitülasyonlar tamamen kaldırıldı.
- Türkiye'nin verdiği bağımsızlık mücadelesi çok sayıda ulusa ilham kaynağı oldu.
- Rum ve Ermeni iddiaları sonlandı.
- Batılı devletlerle ilişkiler yumuşadı ve inkılaplara zemin hazırlandı.
- Kürdistan'ın kurulmasının önüne geçildi.
- Barış sağlandı.

- **Lozan Antlaşması'nda leyhimize sonuçlanan konular**

Lozan Antlaşması'nda **başarı elde ettiğimiz konular** savaş tazminatı, kapitülasyonların kaldırılması, azınlıklar meselesi, İstanbul'un itilaf devletlerinden temizlenmesi, boğazlar ve daha sonra Türkiye'ye katılan Hatay konularıdır.

- **Lozan Antlaşması'nda aleyhimize sonuçlanan konular**

Lozan Antlaşması'nda **Batı Trakya'nın Yunanistan'a bırakılması, On İki Ada'nın kaybedilmesi, Osmanlı Devleti'nin borçlarının ödenmesi ve patrikhanenin İstanbul'da kalması** konuları aleyhimize sonuçlandı.



( <https://t.me/tarihogretmeni> )

Telegram Kanal Linkimizdir

HAZIRLAYAN

CENAN ŞİRİN

## III. ÜNİTE

# ATATÜRKÇÜLÜK VE TÜRK İNKILABI

# III. ÜNİTE

## ATATÜRKÇÜLÜK VE TÜRK İNKILABI

### TÜRK İNKILABI

- Osmanlı Devleti XIX. ve XX. yüzyılda çağdaş milletlerden geri kalmamak için çeşitli adımlar atmıştır.
- Çağdaşlaşma adına birçok kanunlar çıkarılmış ve “ıslahat” adı verilen pek çok yenilikler yapılmıştı ama başarılı olunamamıştır.
  - XX. yüzyılda, Atatürk önderliğinde birçok alanda yeni kurumlar oluşturuldu.
  - Çağın gereklerine uymayan eski kurumlar yenilendi.
  - Türk milletinin tarihî birikimleri esas alınarak yapılan tüm bu çağdaşlaşma çabalarına Türk inkılabı adı verilir.
  - Türk inkılabının esasları Atatürkçü düşünce sistemini oluşturur.

### ATATÜRK İLKELERİ

- Atatürk ilkeleri 6 ana ilkedен ve bütünleyici ilkelere oluşur.
- **İlkeler dogmatik değildir.**
- **Durağan bir yapıda olmayıp dinamikdir.**
- **Çağdaş gelişmelere uygundur.**
- **Katı kuralcı değildir.**
- **Canlıdır.**

İlkelerin uygulanışı sırayla şu yıllarda oluşmuştur.

### Temel ilkeler:

- **Milliyetçilik (Ulusçuluk) 1919**
- **Halkçılık 1920**
- **Cumhuriyetçilik 1923**
- **Laiklik 1924**
- **Devletçilik 1931**
- **İnkılapçılık 1931**

### Cumhuriyetçilik

- Atatürkçü düşünce sisteminin dayanağı olan **en temel ilke cumhuriyetçiliktir.**
- Cumhuriyet, milletin egemenliğini kendi elinde tuttuğu bir devlet şeklidir.
- **Cumhuriyet'te egemenlik; kişi, zümre, sınıf gibi toplumun bir kısmına değil tüm halka aittir.**

- **Cumhuriyet yönetiminin esası;** Halkın ülke yönetiminde kendisini temsil edecek devlet başkanını, yöneticileri ve temsilcileri, anayasada belirlenen sürelerde, **seçim yoluyla** işbaşına getirmesidir.

- **Cumhuriyet düşüncesinin temel felsefesi, millî egemenlik anlayışıdır.**

- 1919'da başlayan Millî Mücadele, kongrelerde alınan kararlarla, millî iradeyi esas alarak yürütülmüştür.
- 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılmasıyla cumhuriyet yönetimine doğru giden süreç hızlanmıştır.
- **29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilanı ile yeni Türkiye Devleti resmî olarak, millî egemenliğe davalı bir yönetime kavuşmuştur.**

- Cumhuriyet yöntemlerinin temel ilkelerinden biri de devletin **yasama, yürütme ve yargı güçlerinin birbirinden ayrı olması anlamına gelen "kuvvetler ayrılığıdır.**

- Atatürk'e göre halkın kendini doğrudan yönetmesi demek olan demokrasi en ideal rejim olan Cumhuriyet içinde gerçekleşebilir.

**“Türk Devleti'nin yönetim şekli Cumhuriyettir”** İlkesi 1924 anayasasından itibaren bütün anayasamızda yer almıştır.

**(TBMM'nin açılması, saltanatın kaldırılması, Halifeliğin kaldırılması, Cumhuriyetin ilanı, 1921 ve 1924 Anayasalarının kabulü, çok partili hayat denemeleri ilgili inkılaplar) = Cumhuriyetçilikle ilgilidir.**

**NOT:** Atatürkçü düşüncenin en büyük hedeflerinden birisi **millî egemenliktir.** (Cumhuriyetçilik ilkesinin bütünleyicisidir.)

## **Milliyetçilik (Ulusçuluk)**

**- Atatürkçü düşünce milliyetçiliği esas alır.**

- Milliyetçilik, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin de temel felsefesidir.

- Millet "Sınırları belli toprak parçası üzerinde yaşayan, duygu, düşünce ve kültür özellikleriyle öteki toplumlardan ayrılan, birlikte yaşamalarına ve özgürlüklerine karşı bir tehlike belirdiği zaman tepki gösteren bir ya da birden fazla topluluğun oluşturduğu bütündür."

**- Milliyetçilik kaynağını milletten alır.**

**- Bu ilke Kurtuluş Savaşımızın çıkış noktasını oluşturmuştur.**

- Türk milliyetçiliği Fransız ihtilalinden sonra özgürlük düşüncesinin sonucu ırkçı ve dinsel milliyetçilik anlayışının birbirleriyle çarpıştığı bir dönemde doğdu.

- Türk milliyetçiliği, vicdan ve duygu işidir. Kader birliği yapmış herkesi Türk sayar.

**- Bu ilke anlayışında kesinlikle ırk ve din birliği ölçü alınmaz.**

**- "Ne mutlu Türküm Diyene" sözü milliyetçilik anlayışının bir özelliğidir.**

**- Misak-ı Milli esastır.**

**- Milliyetçilik ilkesi tam bağımsızlığa dayanır.**

- Milli Ekonomi, Milli Egemenlik, Milli Kültür milliyetçilik temeline dayanan temel inkılaplardandır.

- Türk milliyetçiliğinin amacı, Türkün her alanda yükselmesidir.

- Milliyetçilik duygusu mensubu olduğu milleti sevmeye yüceltme ve bu duygu gelecek nesillere aktarma duygusudur.

**NOT: Bu ilke ile ilgili inkılaplar; Türk Tarih Kurumunun ve Türk Dil Kurumunun açılması.**

- Üstün millet anlayışı ve ırkçılık reddedildiğinden Atatürk milliyetçiliği hukuk, özgürlük ve adalet ile uluslararası barış ve güvenliğin devamını arzular.

- Atatürkçü düşüncede milliyetçilik düşüncesi değerlerini tarihten aldığı için, çağdaşlaşmayı ilke edinir.

## **Halkçılık**

- Aynı ülkede yaşayan, aynı kültürel özellikleri paylaşan, aynı uyruktaki insan topluluğuna halk adı verilir.

**- Halkçılık kavramı, Türk demokrasisinin temelidir.**

**- Atatürkçü düşüncede halkçılık, herkesin kanun önünde eşitliğine, hiçbir kişi ya da gruba ayrıcalık tanınmamasına denir.**

- Halkçılık ilkesi, **millî iradeyi ve millî egemenliği** esas alan Atatürkçü düşüncenin doğal bir sonucudur.

- Halkçılık ilkesi, **siyasi alanda demokrasi** düşüncesinin karşılığıdır.

**- Sosyal adalet, sosyal güvence ve ekonomik yönden güçsüz kesimlerin korunmasını esas alan sosyal devlet anlayışı halkçılığın bir gereğidir.**

- Bu ilke Milliyetçilik ve Cumhuriyetçiliğin tabii sonucudur.

**NOT: Bu ilkeyle ilgili kanunlar; Aşar vergisinin kaldırılması, Medeni kanun kabulü, Kadınlara Siyasal Haklar Verilmesi, Kılık Kıyafet Kanunu, Soyadı Kanununun Kabulü, Bazı Unvan ve Lakapların Kullanılmayacağına Dair Kanun, Halkçılık ilkesi doğrultusunda yapılmıştır.**

## Devletçilik

**Devletçiliğin esası**, başta **ekonomi** olmak üzere her alanda devletin planlamacı bir tutum takınmasıdır.

Devletçilik ilkesi, devletin planlama görevinin yanında bireysel faaliyeti ve çalışmayı da kabul eder. Zaman içerisinde **devletçilik ilkesi** sadece ekonomik alanla sınırlı kalmamış, **devletin millî birlik ve beraberliğin korunması, toplumun çağdaş ve dinamik bir yapıya kavuşturulması için devletin rol oynamasına kadar sınırları genişletilmiştir.**

- Türkiye **1933'ten** itibaren **devletçilik politikasını** yaygın olarak tatbik etmeye başlamıştır. Teşvik-i Sanayi Kanunu, I. Beş Yıllık Kalkınma Planı **Devletçilik ilkesi ile ilgilidir.**

**Laiklik:** Dinî olanla dünyevi olanın birbirinden ayrılmasıdır.

- **Laik bir devlet bireyin tüm inanç ve ibadet hakkını tanır.**

- **Vatandaşların inançlarını özgürce yaşaması için gereken tüm tedbirler alınır.**

- Atatürk inkılapları ile siyasal, sosyal, kültürel ve hukuksal alanlarda yapılan tüm düzenlemelerde laiklik düşüncesi esas alınmıştır.

- **Laiklik yoluyla devlet yaşamında aklın ve bilimin egemen olması sağlanır.**

- Laiklik düşüncesi dinin alternatifi değildir.

- Laiklik ve demokrasi, daha özgür bir din alanının oluşması için yardımcı öğelerdir.

- **Laiklik düşüncesi**, inanç özgürlüğü ve demokrasi ile ilgili sorunların bilimin ışığında ve bilimsel yöntemlerle çözümlenmesini öngörür.

**(Saltanatın Kaldırılması, Halifeliğin Kaldırılması, Öğretimin Birleştirilmesi, Serive ve Evkaf Vekâletinin Kaldırılması, Hukuk Alanında Yenileşme, Tekke, Türbe Zaviyelerin Kapatılması)** gibi inkılaplar **Laiklik** alanında gerçekleştirilmiştir.

## İnkılapçılık

- Toplum düzenini ve yapısını daha iyi duruma getirmek için yapılan köklü değişikliklere **İnkılap** denmektedir.

- **Türk toplumunu çağın gerisinde bırakan kurumları ortadan kaldırmak veya bu kurumları yeni gelişmelere uygun hâle getirmektir.**

- **İnkılapçılık ilkesi çağdaşlaşmayı sağlayan güçtür.**

- Atatürk inkılapları çerçevesinde yapılan her yenilik hareketi, Atatürkçü düşüncenin inkılapçılık ilkesi kapsamında değerlendirilir.

- İnkılapçılık ilkesinin uygulanması, Cumhuriyet'in ilk yıllarında aydın bir nesil oluşmasına zemin hazırlamıştır.

- **İnkılapçılık ilkesi sürekli yenileşmeyi ve çağın gereklerine ayak uydurmayı amaçlamıştır.**

- Çağ dışı kalmış kurumların, çağa uygun olanlarla değiştirilmesidir.

**İlkenin amacı** Türk milletinin en kısa zamanda çağdaş medeniyetler üzerine çıkarmaktır.

## SİYASİ ALANDA YAPILAN İNKILAPLAR

- 23 Nisan 1920 yılında kurulan **Meclis kurucu meclisti. (BMM)**

- Savaş sonrasında meclisin yenilenmesi düşüncesi ağırlık kazandı.

- **M. Kemal'e karşı saltanatın kaldırılması ile bir muhalefetin oluşması,**

- I. TBMM'nin savaş sırasında yıpranması,

- **Yeni Türk Devletini çağdaştırma düşüncesi,**



- 23 Nisan 1923'te yeni bir meclis oluşturmaya çalışıldı.

**M. Kemal daha önce oluşan Müdafaa-i Hukuk grubunu esas alarak**

**9 Ağustos 1923'te yeni Türkiye'nin ilk siyasi partisini kurdu.**

- Halk Fırkası 11 Ağustos 1923'te yeni çalışmalara başladı.

- II. Meclis oluştu.

- **İnkılapları gerçekleştiren meclis bu meclistir. (II. Meclis)**

**Saltanatın Kaldırılmasının Nedenleri:**

- **Lozan Konferansına TBMM yanında İstanbul hükümetinin de çağrılması (iki başlığı ortadan kaldırmak),**

- **TBMM açılışı ile saltanatın varlığının gereksizliği (Millet iradesinin gerçekleştirilmesi),**

- **Saltanatın varlığının millet iradesi ile uyumsuzluğu,**

- Padişahın TBMM karşı tavrının devam etmesi,

- **16 Mart 1920'de İstanbul'un işgali ile Saltanatın işlerliğini kaybetmesi,**

- Dini otorite ile siyasi otoritenin ayrılarak, Laikliğe geçişin hızlandırılmak istenmesi.

**Sonuçları:**

- **1 Kasım 1922' de saltanat kaldırıldı.**

- İngilizlerin padişahın Halifelik gücünü kullanarak etkili olması önlenildi.

- **Osmanlı Devleti son buldu.**

- **Halifelik makamına TBMM Abdülmecit Efendi atandı. (Böylece hem halk tepkisi önlenildi hem halifelik makamı korunarak, İngilizlerin bundan faydalanması önlenildi)**

- **TBMM Hükûmeti, Türk Milleti'nin tek temsilcisi olduğunu dünyaya ilan etti.**

- **Egemenlik TBMM'nin, dolayısıyla millî iradenin eline geçti.**

- **Saltanatın kaldırılması millî egemenlik anlayışının kökleşmesini sağladı.**

- **Cumhuriyete giden yolu açıldı.**

**Önemli Not: Saltanatın kaldırılması, Atatürkçü düşüncenin cumhuriyetçilik ilkesi doğrultusunda Millî Mücadele'yi yapan I. TBMM'nin yaptığı tek inkılap olmuştur.**

**Ankara'nın Başkent Oluşu**

- **Saltanatın kaldırılmasından sonra, yeni Türkiye'nin başkentinin neresi olacağı problemi çözüldü.**

- **Millî Mücadele yıllarında TBMM'nin Ankara'da olması,**

- **Burasının güvenli bir konumda olması,**

- **Millî Mücadele sonrası imparatorluktan millî bir devlet yapısına geçilmesi,**

- **Yeni bir dönemin başlamasının da bir sembol olması nedeniyle** Ankara, TBMM'de 13 Ekim 1923'te çıkan kanunla resmen Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti oldu.

**Cumhuriyetin ilanının Nedenleri:**

- 23 Nisan 1920'de oluşan Meclis'in millet egemenliğine dayanması,

- **Kurtuluş savaşının kazanılması,**

- **Lozan Barış Antlaşması sonrası yeni Türkiye Devleti'nin uluslararası alanda resmen kabul edilmesi,**

- **Yeni bir meclisin oluşması,**

- TBMM'de oluşan siyasi gruplar arasında çıkan fikir ayrılıklarının siyasi krize dönüşmesi,

- **Saltanatın kaldırılmış olması,**

- **Devletin yönetim biçiminin belirgin olmaması,**

- **Devletin rejimi ve devlet başkanlığını belirlemesi zorunluluğu,**

- **Kamuoyunda cumhuriyet düşüncesi zemininin oluşması.**

### Sonuçları:

- 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan edildi.

- "Türkiye Devleti'nin şekli cumhuriyettir, Türkiye Devleti, Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunur" şeklinde kanunlaştı.

- Cumhuriyetin ilanından sonra seçimlere geçildi.

Gazi Mustafa Kemal Paşa, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı; İsmet Paşa da ilk Başbakanı olarak seçildi.

- Cumhuriyetin ilan edilmesiyle Türk tarihinde yeni bir dönem açıldı.

- Millî egemenliğin kavitsiz şartsız millete ait olduğu düşüncesi resmen gerçekleşti.

- Meclis hükûmeti sisteminden, kabine sistemine geçilerek hükûmet kurma bunalımı aşıldı.

- Yeni Türkiye devletinin yönetim sisteminin resmî olarak cumhuriyet olmasıyla rejimin adı belirlenmiş oldu.

- İleriki yıllarda yapılacak olan inkılaplara da elverişli bir zemin hazırladı.

- Cumhuriyetin ilanı, Atatürk ilkelerinden cumhuriyetçilik ilkesi hayata geçirilmiş oldu.

### Halifeliğin Kaldırılması

- Hazreti Muhammed'in vefatıyla İslâm devletlerinde devlet işlerinin yürütülmesi işini halifeler üstlendiler.

- Devlet başkanları halife ismi ile birlikte anıldı.

- Memluklerin ortadan kalkması ile Yavuz Sultan Selim Döneminde Osmanlı Devlet'ine geçen halifelik (1517),

Saltanatın kaldırılmasına kadar (1 Kasım 1922) saltanatla birlikte anılan bir siyasi güç oldu.

- Saltanatın kaldırılması ile halife, siyasi yetkilerinden ayrılıp dini yetkiler ile varlığını sürdürdü.

- Eski rejim yanlıları Cumhuriyet'e karşı muhalefetlerini ifade edebilmek için halife Abdülmecit etrafında etkili olmaya başladı.

- "TBMM halifelerin halifede TBMM'nindir" düşüncesi ile hareket ediyorlar ve yeni rejime karşı cesaretleniyorlardı.

-3 Mart 1924'te dönemin Urfa Milletvekili Şeyh Saffet Efendi ve 53 arkadaşının verdiği kanun teklifi TBMM tarafından kabul edildi ve böylece halifelik makamı kaldırıldı.

### Halifeliğin kaldırılması ile birlikte yaşanan gelişmeler:

- Halife Abdülmecid Efendi ve bütün Osmanlı hanedanı yurt dışına çıkarıldı.

- TBMM'ye sunulan kanun tekliflerinin kabulü ile Erkan-ı Harbiye Reisliği ile Şer'iyeye ve Evkaf Vekâletleri de kaldırıldı.

- Ordu ve din işleri siyasetten ayrıldı.

### Anayasa Hareketleri

- Hukuk düzenleri iyi işleyen devletler sağlıklı ve uzun yaşarlar.

- Adalet bir devletin vatandaşlarının en önemli ihtiyacıdır.

- Adalet ise iyi işleyen hukuk kuralları ile sağlanır.

- Millî Mücadele Dönemi'nde TBMM açıldığında Osmanlı Kanun-ı Esasi'si yürürlükteydi.

- Millî egemenliğe dayalı meclisin ve hükûmetin işleyişini Kanun-ı Esasi'si ile sürdürmek sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktaydı.

- Teşkilat-ı Esasîye Kanunu bu sorunları ortadan kaldırmayı hedef aldı.

- 20 Ocak 1921'de kabul edilen ilk anayasa 23 madde ve bir ek maddeden oluştu.

- Cumhuriyetin ilanı ile savaş döneminin olağanüstü şartlarında yapılan Teşkilat-ı Esasîye yeni dönemin ihtiyaçlarını karşılayamadı.

- 20 Nisan 1924'te yeni anayasa TBMM'de kabul edilerek yürürlüğe girdi.

## 1924 Anayasası ile;

- Egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olduğu kabul edilmiştir.
- Türkiye Devleti'nin bir cumhuriyet olduğu belirtilmiştir.
- Türkiye Cumhuriyeti'nin dininin İslam, başkentinin Ankara, resmî dilinin Türkçe olduğu kabul edilmiştir.
- Yasama TBMM'ye, yürütme Cumhurbaşkanı ve hükûmete, yargı ise bağımsız mahkemelere bırakılmıştır. **(Güçler ayrılığı)**
- Kamu özgürlükleri düzenlenmiştir.
- 1924 Anayasası, **27 Mayıs 1960 askerî darbesine kadar** yürürlükte kalmıştır.

## Soru: 1924 Anayasa'sı zaman içerisinde ne gibi değişiklikler yapmıştır?

- 1928'de "Devletin dini İslam'dır." ibaresi anayasadan çıkarılmıştır.
- Kadınlara 1930'da belediye seçimlerinde, 1933'te muhtarlık seçimlerinde, 1934'te de genel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. **(Çok Önemli)**
- 1937'de Atatürk ilkeleri anayasaya girmiştir.

## HUKUK ALANINDAKİ YENİLİKLER

### Çağdaş Hukuk Sistemine Geçilmesi

- Türkiye Cumhuriyeti de dünya milletleri arasında güçlü bir biçimde yer almak ve çağdaş bir hukuk sistemi kurmak için birtakım yenilikler gerçekleştirmiştir.
- Osmanlı Devleti'nde şer'i (dinî) ve örfi (geleneksel) hukuk kurallarına dayanan bir hukuk sistemi oluşturulmuştu.
- Batılılaşmak için şer'i ve örfi hukuk yerine akıl ve bilimsel düşünceyi esas alan çağdaş ve laik hukuk kurallarının benimsenmesi hedeflenmişti.
- Türkiye Cumhuriyeti, millî ve üniter bir devlet anlayışını benimsediğinden dolayı hukuk alanında birliği sağlayıcı adımlar atmayı hedeflemişti.

### Üniter Devlet Anlayışı:

Merkezi idarenin üstünlüğüne dayalı ve idari birimlerin (ulusal ölçüde altındaki birimlerin) sadece merkezi yönetimin devretmeyi uygun gördüğü yetkileri kullanabildiği, tek bir birim olarak yönetilen devlet anlayışıdır.

- Hukuk alanında yapılan inkılaplarla Türk toplumunda birlik sağlanarak millî bünye güçlendirilmiştir.

### - Türkiye Cumhuriyeti Avrupa devletlerinin değişik yasalarından faydalanmıştır.

#### - İsviçre'den Borçlara Yasası

#### - İtalya'dan Ceza Yasası

- İsviçre'den İcra ve İflas Yasası bunlardan bazılarıdır.

### Türk Medeni Kanunu

- Hukuk alanında kişilerin birbirleriyle ilişkilerini, aile, eşya, borçlar ve miras hukukunu düzenleyen kanuna, medeni kanun denilmiştir.

- Osmanlı'nın son döneminde medeni kanun olarak **Mecelle** kullanılmıştır.

- Mecelle, İslâm hukukundan zamanın ihtiyaçlarına uygun kanunlar yapılabileceğini göstermiştir.

- **Mecelle, hukuk alanında batılılaşmaya yönelmesi nedeniyle yürürlükten kaldırılmıştır.**

- Türkiye Cumhuriyeti'nin çağdaş, laik ve demokratik bir yapıya kavuşturulması hedeflendi.

- **İsviçre Medeni Kanun'u** Türk sosyal hayatına en uygun medeni kanun olarak kabul edildi.

- 17 Şubat 1926'da TBMM, çıkardığı kanunla Türk Medeni Kanunu'nu kabul etti. **Kanun 4 Ekim 1926'da yürürlüğe girdi.**

- Türk Medeni Kanunu'nun kabulü ile aile yapısı çağdaş toplumlara göre yeniden düzenlendi.

- **Türk toplumunda hukuksal eşitlik sağlandı.**

- Hukuk sisteminin laikleştirilmesi konusunda önemli bir adım atıldı.

## **EĞİTİM VE KÜLTÜR ALANINDA YAPILAN İNKILAPLAR**

- Ülkede eğitim ve Kültür alanında çağdaşlaşmak amacı ile önemli çalışmalar yapıldı.
- **Mustafa Kemal Paşa 1 Mart 1922'de yeni dönemin eğitim anlayışını** belirtmiştir.
- Devleti yaşatacak, millî varlığının bilincinde olan çağdaş bir toplum da hedeflenmiştir.
- **Hedeflerin gerçekleşmesi de sağlıklı eğitim anlayışına ve sağlam bir eğitim sistemi kurmaya bağlanmıştır.**

### **Tevhid-i Tedrisat Kanunu (3 Mart 1924)**

- Halifeliğin kaldırılması ile ülkedeki her çeşit eğitim ve öğretim kurumlarının denetimi devlet eline geçti ve tek elde toplandı.
- Eğitim öğretimde dağınıklık ve çok başlılık ortadan kaldırıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti'ndeki bütün okulların programlarının ve eğitim sisteminin düzenlenmesi **Millî Eğitim Bakanlığına** bırakıldı.

### **- Tevhid-i Tedrisat Kanunu, eğitim sisteminde laik, millî, akla dayalı, bilimsel ve çağın sosyal ihtiyaçlarına göre düzenleme yapabilme imkânı getirdi.**

- Azınlık okullarının denetimi sağlandı.
- **Medreseler kapatıldı.** (11 Mart 1924)
- **Tevhid-i Tedrisat kanunu ile tüm okullar bir çatı altında toplandı.**
- Bu uygulama sonunda **medreselerde ikiliğin oluşmaması** ve laikliğe geçişin hızlandırılması amaçlandı.
- Din öğretimini devlet kendi üstüne aldı.
- **Demokratik ve laik bir anlayış geliştirmeye çalışıldı.**
- **Bugünkü eğitim sisteminin temeli atıldı.**
- **Laikleşen eğitimin millî olma niteliği de sağlandı.**

### **Harf İnkılabı (1 Kasım 1928)**

- Türkler tarih içinde Uygur, Göktürk, Arap ve Latin alfabeleri kullanmışlardır.
- Yeni Türk alfabesi Latin alfabesi esas alınarak hazırlandı.
- **Alfabe değişikliği eğitim ve kültür alanında kalkınma için önemli bir adımdır.**
- **1 Kasım 1928'de yeni harflerin kullanılması bir kanunla resmî hâle geldi.**
- 3 Kasım 1928'de yürürlüğe giren kanunla bütün resmî yazışmaların yeni Türk harfleri ile yapılması yasal zorunluluk oldu.
- **Yeni harflerin resmen kabulü ile ülkede okuma yazma seferberliği başlatıldı.**
- **11 Ekim 1928'de Millet Mekteplerinin açılması** kararlaştırıldı.
- **Gazi Mustafa Kemal**, halkçılık ilkesi doğrultusunda kurulan ve kendisine **başöğretmen**liği teklif edilen **Millet Mektepleri** 'nin başöğretmenliğini kabul etti.

### **Tarih Alanındaki Çalışmalar**

- Tarih bir milletin kimliğidir.
- **Milletin bireylerini ortak bir bilinçle birbirine bağlama işlevi görür.**
- **Atatürk, ortak bir payda oluşturacak millî kimlik inşası için Millî Mücadele sonrasında Türk tarihi çalışmalarına bizzat öncülük etmiştir.**
- Atatürk'e göre, millî kültürün temelleri esas olarak millî tarihte aranmalıdır.
- Yeni Türk tarih görüşüne **"Türk Tarih Tezi"** denmiştir.
- Türkiye Cumhuriyeti'nin tarih görüşü olan Türk Tarih Tezi, hanedan eksenli tarih yerine millet eksenli tarih yazımını esas almıştır.
- **Türk Tarih Heyeti "Türk Tarihinin Ana Hatları"** adlı bilimsel eseri meydana getirmiştir.
- Ardından **15 Nisan 1931'de Türk Tarihini Tetkik Cemiyeti (Türk Tarih Kurumu)** kurulmuştur.
- Atatürk'ün katılımıyla 2 Temmuz 1932'de I. Türk Tarih Kongresi toplandı.
- 9 Ocak 1936'da Ankara'da Dil ve Tarih, Coğrafya Fakültesi kuruldu.
- **Tarih Alanındaki Çalışmalar milliyetçilik ilkesi** doğrultusunda atılan bir adım olmuştur.

## Dil Alanındaki Çalışmalar

- Dil, millî kültürü kuşaktan kuşağa aktaran en güçlü araçtır.
- Milleti oluşturan etkenlerin en başında gelir.
- Türk dili, tarihî akış içerisinde Arapça ve Farsçadan aldığı kelime ve tamlamalarla özünden uzaklaşmıştı.
- 26 Eylül-5 Ekim 1932 tarihleri arasında, Atatürk'ün de katılımıyla I. Türk Dili Kurultayı toplandı.
- **12 Ekim 1932'de Türk Dili Tektik Cemiyeti (Türk Dil Kurumu) kuruldu.**
- **Kurumun kuruluş hedefi: Türk dilinin zenginliğini ortaya çıkarmaktı.**

- Türk Dili Tektik Cemiyeti'nin 1936'da ortaya koyduğu "Güneş Dil Teorisi" de bu doğrultuda oluşturulan somut bir örnektir.

**Türk Dil Kurumu: Türk dilini zenginleştirmek, canlı tutmak ve yabancı kelimelerden kurtarmak için yapılan çalışmalar ve açılan kurumların faaliyetleri Atatürk'ün milliyetçilik ilkesi gereğidir.**

## Üniversite Reformu

- Darülfünun, Cumhuriyet öncesinde Batılı ölçütlerde kurulmuş yükseköğretim kurumlarından biriydi.
- Darülfünûn, üç kez kapatılmış ancak 1900 yılından itibaren sürekli eğitime geçmişti.
- Yeni Türkiye Cumhuriyeti 1931 yılında Darülfünunda yeni bir düzenleme yapılmasına karar verdi.
- Düzenlemenin nasıl yapılacağı konusunda yabancı bir uzmandan yararlanılması uygun görüldü.
- 16 Ocak 1932'de Cenevre Üniversitesinden Türkiye'ye gelen Prof. Dr. Albert Malche (Albert Malke) incelemelerde bulundu ve hazırladığı raporu Millî Eğitim Bakanlığına sundu.

**NOT: 31 Mayıs 1932'de çıkan kanunla Darülfünun kapandı.**

**- 31 Temmuz 1933'te İstanbul Üniversitesi kuruldu.**

**- 1925'te Ankara Hukuk Mektebi açıldı.**

**- 1936'da Dil ve Tarih, Coğrafya Mektebi açıldı.**

## Güzel Sanatlar ve Spor

- Türk inkılabının toplum hayatına getirdiği en büyük dönüşümlerden birisi de güzel sanatlar alanında olmuştur.
- Atatürk, sanat alanındaki gelişmelere öncülük ederek çağdaş uygulamaların hızlı bir biçimde gelişmesini sağlamıştır.
- **1926'da açılan Gazi Eğitim Enstitüsünde resim bölümü açılmıştır.**
- 1928'de Osmanlı döneminden kalan **Sanayi-i Nefise Mektebi, Güzel Sanatlar Akademisine dönüştürülerek çağdaş bir nitelik kazandırılmıştır.**

- 1937'de İstanbul Resim ve Heykel Müzesi açılmıştır.

- Müzik alanında klasik Türk müziği yanında halk müziği araştırmaları ve çok sesli Batı müziği çalışmalarına yer verilmiştir.

- **1924'te Musiki Muallim Mektebi (Müzik Öğretmen Okulu) kurulmuştur.**

- 1932'de Cumhurbaşkanlığı Filarmoni Orkestrası kurulmuş, 1934'te Millî Musiki Akademisi, **1936'da Ankara Konservatuarı açılmıştır.**

- Darülbeyazıt, 1934'te çağın gereklerine göre İstanbul Şehir Tiyatrosuna dönüştürülmüştür.

## TOPLUMSAL ALANDA YAPILAN İNKILAPLAR

- Ülkede çağdaşlaşmayı, demokratikleşmeyi ve laikleşmeyi hızlandırmak için toplum yaşantısı ile ilgili düzenlemeler yapıldı.

**Sapka İnkılabı ve Kıyafette Yapılan Düzenlemeler (25 Kasım 1925)**

**- Osmanlı toplumunda II. Mahmut döneminde Fes kullanılmaya başlanmıştır.**

- Çağdaşlaşmak ve Batılılaşmak amacıyla "Şapka kanunu" çıkarıldı.

- İlk kez M. Kemal şapkayı Kastamonu'da giyerek bu yeniliği başlattı.

3 Aralık 1934'te çıkarılan başka bir kanunla, dinî kıyafetlerin din adamları tarafından yalnızca ibadethanelerde kullanılabilmesi zorunluluğu getirildi.

- Ülke de kılık kıyafet birliği sağlanmaya çalışıldı.

- Diyanet İşleri başkanı, Haham babası ve Patrikler dini kıyafetle dolaşabilecekti.

- Laiklik ilkesi çerçevesinde yapılan şapka, kılık ve kıyafet düzenlemeleriyle hem toplumda laiklik anlayışı güçlendirildi hem de kıyafette birlik sağlanarak Atatürkçülük' ün halkçılık ilkesi doğrultusunda sosyal eşitlik sağlanmış oldu.

Tekke, Zaviye ve Türbelerin Kapatılması (30 Kasım 1925)

- Osmanlı toplum yapısı içinde Allah'a erişmek maksadı ile bir yol ve yöntem takip eden dini akımlar mevcuttu.

- Bu yollara "Tarikat" adı verilmiştir.

- Tarikat üyelerinin bir araya gelip, zikir ve fikirle uğraştıkları yerlere de Tekke ve Zaviyeler adı verilmiştir.

- Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında tarikatlar önemli görevler üstlenmişlerdir.

- Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu sırasında Osmanlı Devleti'nde olduğu gibi yenilik ve çağdaşlaşma hareketlerine ciddi tepkiler gösteren kurumlar olan **Tekke ve Zaviyeler, Seyh Said isyanının olmasında da etkili oldu.**

- 30 Kasım 1925'te çıkarılan bir kanunla çağdaşlaşma ve inkılap hareketlerinde önemli bir engel olarak görülen **Tekke, Zaviye ve Türbeler kapatıldı.**

Takvim, Saat ve Ölçülerde Yapılan Değişiklikler

- Osmanlı Devleti'nde sosyal yaşamda ve devlet hayatında kullanılan takvim, saat ve ölçüler çağdaş dünya ölçülerinden farklıydı.

- **Hukuk ve eğitim alanında yaşanan çok başlılık takvim, saat ve ölçüler alanında da kendisini gösteriyordu.**

- Miladi takvim **1 Ocak 1926'dan** itibaren **Türkiye Cumhuriyeti'nin resmî takvimi olarak yürürlüğe girdi.**

- 1928'de yeni Türk harfleri kabul edildi. Bunun yanında batılı ülkelerin kullandığı rakamlar da kabul edildi.

- 1931'de yapılan yasal düzenlemeyle bu alanda da dünyanın yaygın olarak kabul ettiği **metre ve kilogram gibi ölçü birimleri kabul edildi.**

- Takvim, saat, rakamlar ve ölçüler konusunda çağdaş dünya ile uyumlu hâle gelen idari ve **sosyal hayat 1935'te, hafta tatili düzenlemesiyle tamamlandı.**

- **Hafta tatili cuma gününden pazar gününe alındı.**

- Bütün bu düzenlemelerle sosyal hayatın çağdaşlaşması ve laikleşmesi sağlandı.

Soyadı Kanununun Kabulü

- Bütün uygar toplumlarda bir önemli uygulama olarak göze çarpan soyadı uygulaması **toplum alanındaki karmaşayı önlemek amacı ile ortaya konmuş bir uygulamadır.**

- Resmi işler kolaylaştırılmak istenmiştir.

- Halkçılık ilkesi Türk milletini ayrıcalıksız, sınıfsız, kaynaşmış bir kitle halinde kabul etmiştir.

- Osmanlı Devletindeki uygulamalara **21 Haziran 1934'te Soyadı Kanunu** kabul edilerek son verilmiştir.

- Ağa, hacı, hafız, hoca, molla, bey, beyefendi, hanım, hanımefendi, paşa, hazretleri gibi unvanların resmî kullanımı yasaklandı.

- Soyadı Kanunu'yla yapılan düzenleme, resmi işlerde yaşanan sıkıntıları ortadan kaldırdı ve halkçılık ilkesi doğrultusunda toplumsal hayatta eşitliği sağladı.

- Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya TBMM tarafından **24 Kasım 1934'te "Atatürk" soyadı verildi.**

### **Türk Kadınına Verilen Haklar**

- Türk kadını, Millî Mücadele Dönemi'nde gösterdiği fedakârlıkla tüm dünyaya örnek olmuştu.
- Atatürk, Cumhuriyet Dönemi'nde kadın haklarının gelişmesine bizzat öncülük etmiştir.
- **Kadınların sosyal hayatta erkeklerle eşit konuma yükseltilmesinde ilk adım 1926'da Türk Medeni Kanunu'nun kabulü ile atıldı.**
- Çağdaş bir Medeni Kanun'un kabulü ile kadınlara sağlanan haklar yasal güvenceye kavuştu.
- **1927-1928 öğretim yılından itibaren karma eğitime geçildi.**
- **Türk kadını erkeklerle aynı şartlarda eğitim ve iş yaşamına katılabilme hakkını elde etti.**
- Cumhuriyet kurulduğunda yükseköğretimde hiç kadın öğretim üyesi yokken, 1938 yılında bu sayı 99'a çıktı.

### **NOT: ÜNİVERSİTE SINAVINDA KRONOLOJİ ÇIKABİLİR LÜTFEN DİKKAT!**

**- Kadınların siyasal eşitliğe kavuşturacak ilk adım 1930'da Türk kadınına belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı verilmesiyle atıldı.**

**- 1933'te Türk kadını muhtarlık seçimlerine katılma hakkı elde etti.**

**- 5 Aralık 1934'te kadınlar genel seçimlerde de seçme ve seçilme haklarını kazandılar.**

- 1935'te 18 kadın vekil milletin temsilcisi oldu.
- Türk kadını sosyal ve siyasi haklara dünyadaki birçok medeni ülkeden önce ulaştı.
- Fransa'da kadınlar 1944'te, Yunanistan'da 1952, İsviçre'de 1974'te seçme ve seçilme hakkına kavuştu.

### **EKONOMİ ALANINDAKİ GELİŞMELER**

#### **İzmir İktisat Kongresi**

- I. Dünya Savaşı ve ardından Millî Mücadele, Türk milletinin ekonomik kaynaklarını tüketmişti.
- Türk milletinin askerî ve siyasi alanda kazandığı büyük başarılar sonucu kurulan yeni Türkiye'nin, ekonomik bir savaş da vermesi gerekiyordu.
- **17 Şubat 1923'te yeni Türk Devleti'nin ekonomi politikasını belirlemek ve ülkeyi kalkındırmak için İzmir İktisat Kongresi toplandı.**
- Lozan Antlaşması öncesinde İzmir'de 1135 kişinin katıldığı bir iktisat kongresi yapıldı.
- **Misak-ı Ekonomi (Milli Ekonomi Andı) kabul edildi.**

#### **Kongre Kararları**

- **Hammaddesi yurt içinde olan sanayi dalları ve işletmeler kurulmalı,**
  - **Küçük işletmelerden büyük işletmelere geçilmeli,**
  - **Devlet bankası kurulup, özel teşebbüs desteklenmeli,**
  - **Tekelleşmenin önüne geçilmeli,**
  - **Teşvik kredisi verilmeli,**
  - **Dış rekabet gücü olanlar desteklenmeli,**
  - **Devlet ekonomik görevler almalı, özel teşebbüsün yapamadığı işleri devlet üslenmeli.**
- Bu uygulama "devletçilik" ilkesi olarak Atatürk ilkelerinde yer almıştır.**

#### **Kongrenin Önemi**

- **Siyasal bağımsızlık yanında ekonomik bağımsızlıkta hedeflenmiştir.**
- **Ekonomide "devletçilik" ilkesi ortaya çıkmıştır.**
- **1934'te yürürlüğe konulan "Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı" ile kalkınma hamlesi devlet gözetiminde ve müdahalesiyle gerçekleştirilmeye başlandı.**
- **Atatürk döneminde Misak-ı İktisadi programı çerçevesinde alınan ekonomik tedbirler sonucu kişi başına düşen millî gelir yükseldi.**
- **Altın birikimi arttı.**

**- Sanayi, tarım, bayındırlık ve ulaştırma faaliyetlerinde geçmiş yıllara göre mesafe kaydedildi.**

**- Türk ekonomisi kendine yetecek hâle geldi.**

### **Sanayi ve Ticaret Alanındaki Gelişmeler ( TARİHLER ÖNEMLİ LÜTFEN DİKKAT EDELİM)**

**- Cumhuriyet döneminde kalkınmanın temeli sanayiye dayanıyordu.**

**- 26 Ağustos 1924'te Türkiye İş Bankası kuruldu.**

**- 19 Nisan 1925'te Ticaret Bakanlığı tarafından Sanayi ve Maadin Bankası kuruldu.**

**- Teşvik-i Sanayi Kanunu çıkarıldı. (28 Mayıs 1927)**

**- 1929 Ekonomik bunalımı ile yerli malı ve üretim kullanımı teşvik edildi.**

**- 1933'te ilk planlı ekonomi uygulaması olan 1. Beş yıllık kalkınma planı yürürlüğe girdi.**

**- Karabük'te Demir Çelik Fabrikası açıldı. (1939)**

**- Uşak'ta şeker fabrikası açıldı.**

**- Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü kuruldu. (1935)**

**- Etibank kuruldu. (1935)**

### **Tarım Alanındaki Gelişmeler**

**- Cumhuriyet döneminde ülkemizin ekonomisi tarıma dayalı olduğu için bu alanda da iyileştirme çalışmaları yapıldı.**

**Bu amaçla:**

**- Aşar vergisi kaldırıldı. (17 Şubat 1925) (Halkçılık)**

**- Halkçılık anlayışı doğrultusunda yapılan bu hamle ile devlet, en büyük vergi kaynağından vazgeçti.**

**- Ziraat Bankasından çiftçiye kredi sağlandı.**

**- 1929'da Ziraat Kredi Kooperatifleri kanunu çıkarıldı.**

**- Ziraat Yüksek Enstitüsü kuruldu.**

**- Bilinçli ziraat teşvik edildi.**

**- Halkçılık anlayışı doğrultusunda yapılan bu hamle ile devlet, en büyük vergi kaynağından vazgeçti.**

**- Ankara'da, Yüksek Ziraat Enstitüsü kuruldu, sonra Ziraat Fakültesi oldu.**

**- Tohum ıslahları yapıldı.**

**- Yeni ürün yetiştirilmesi teşvik edildi. (Çay, şekerpancarı gibi)**

**- 1926 toprak reformu ile topraksız köylüye toprak verildi.**

### **Ulaştırma Alanındaki Gelişmeler**

**- Ulaşım meselesi millî birliğin sağlanması ve ekonomik kalkınma için en başta gelen konulardandı.**

**- Osmanlı Dönemi'nde Anadolu ve Trakya'da toplam 3350 km demir yolu vardı.**

**- Cumhuriyet Dönemi'nde Türkiye, tamamen kendi kaynaklarını kullanarak 1925-1933 yılları arasında 2048 km demir yolu yaptı.**

**ÖNEMLİ: 1 Temmuz 1926'da çıkarılan Kabotaj Kanunu ile Türk kara sularında yalnızca Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına gemi işletme hakkı verildi.**

**- Bu kanun, milliyetçilik ilkesi doğrultusunda atılan bir adımdı.**

### **Sağlık Alanındaki Gelişmeler**

**- Cumhuriyet Dönemi'nin millî sağlık politikası; vatandaşların sağlığını korumak, ölüm oranını azaltmak, nüfusu artırmak, bulaşıcı hastalıklarla mücadele etmek ve bu yolla bireylerin sağlıklı yetişmesini sağlamayı hedef aldı.**

**- Numune hastaneleri, sağlık ocakları, doğumevleri açıldı.**

**- 1930'da Umumi Hıfzıssıhha Kanunu çıkarıldı.**

**- Hıfzıssıhha Kanunu ile kolera, veba, tifo, tifüs, zehirlenme, çiçek, difteri, kızıl gibi hastalıkların ilgili birimlere bildirilme mecburiyeti getirildi.**

**- Bu tür salgın hastalıklar parasız tedavi edilmeye başlandı.**

**- 1923'te ise "Türkiye Hilâl-i Ahmer Cemiyetinin adı değiştirilip Kızılay adı verildi.**

**- Sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması hedefine uygun olarak 1924'te Ebe Okulu, 1925'te ise Kızılay Hemşire**



Okulu açıldı. 1924'te İstanbul ve Sivas'ta sağlık memurları yetiştiren okullar açıldı.

### **ATATÜRK İLKE VE İNKILAPLARININ ÖNEMİ**

- **Atatürkçü düşünce sistemi Türk milletinin kendi tarihî birikimleriyle çağdaş dünyaya uyumunu öngören bir sistemdir.**
- **Egemenliğin millete ait olduğunu savunur.**
- **Türk milletinin vatan ve millet sevgisi etrafında şekillenmesini öngörür.**
- **Türk millî kültürünün unsurlarını geliştirmeyi hedefler.**
- **Türk milletinin dünya milletleri arasında bağımsız ve özgür yaşama idealini gerçekleştirme çalışır.**
- **Devletin yapısını ve sosyal hayatı çağdaştırmaya çalışır.**
- **Türk milletini medeni dünyanın bir parçası hâline getirmeyi hedefler.**



( <https://t.me/tarihogretmeni> )

Telegram Kanal Linkimizdir

HAZIRLAYAN

CENAN ŞİRİN

## IV. ÜNİTE

# İKİ SAVAŞ ARASINDAKİ DÖNEMDE TÜRKİYE VE DÜNYA

## IV. ÜNİTE

# İKİ SAVAŞ ARASINDAKİ DÖNEMDE TÜRKİYE VE DÜNYA

### Menemen Olayı (23 Aralık 1930)

#### I. Meclis

**23 Nisan 1920'de kurulan TBMM, I. Meclis olarak bilinir.** Millî Mücadeleyi yönetmiştir.

**Meclisin amacı düşmanı yurttan atmak ve yurttaki bağımsızlığı sağlamaktır.**

**Mustafa Kemal Paşa I. Grup diye bilinen Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu'nu kurdu.**

Diğer milletvekillerinin oluşturduğu gruba da II. Grup adı verildi.

#### II. Meclis

Millî Mücadele Dönemi sona erince TBMM, 1 Nisan 1923'te seçimlerin yenilenmesine karar verdi.

**1923'te Mustafa Kemal'in kurduğu I. Grup (Halk Fırkası) çoğunluğu elde etti.**

**11 Ağustos 1923'te toplanan II. Meclis'in ilk faaliyetlerinden biri, 23 Ağustos 1923'te Lozan Barış Antlaşması'nı onaylamak oldu.**

13 Kasım 1918'de fiilen işgale uğrayan İstanbul, 6 Ekim 1923'te düşman işgalinden kurtarıldı.

### Cok Partili Hayata Geçiş Denemeleri ve Karşılaşılan Tepkiler

Demokrasi, bir milletin iyi, güzel ve mutluluk içinde yaşaması için kullanılan en iyi yönetim sistemidir.

Halkın yönetime katılımı olarak bilinir.

Cumhuriyet ise demokrasinin uygulama biçimidir.

Demokrasilerin en önemli unsuru farklı görüşlerdir.

Görüşlerin serbestçe teşkilatlandırılması siyasî partilerle gerçekleştirilir.

Ülke yönetiminde söz sahibi olmak amacıyla örgütlenen bu gruplara, siyasi partiler adı verilir.

### Cumhuriyet Halk Fırkası 9 Eylül 1923

Millî Mücadele'nin kazanılmasından sonra Mustafa Kemal, inkılapları yapabilmek için, birlikte uyum içinde çalışabileceği kadro oluşturdu.

**Ülkede yapılacak yenilikleri parti programına almak ve yapılacak inkılapları benimseyecek milletvekillerinin meclise (II. Meclis) girmeleri için Cumhuriyet Halk Fırkası oluşturuldu. Partinin programını halkçılık ilkesine bağlılıktır.**

Partiyi herhangi bir toplumsal sınıfın değil bütün halkın partisi yapmak amaç edinildi.

**Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk partisi "Halk Fırkası" 9 Eylül 1923'te kuruldu.**

10 Kasım 1924'te partinin adı Cumhuriyet Halk Fırkası oldu.

1950'de Demokrat Parti iktidara gelinceye kadar ülkeyi tek başına yönetti.

Cumhuriyet Halk Partisi 1980'de kapatıldı. 1992 yılında ise yeniden kuruldu.

### Terakkiperver (İlerici) Cumhuriyet Fırkası 17 Kasım 1924

Zaferin kazanılması, sonunda, I. Meclis'in görevini tamamlaması ile II. Meclis çalışmalarına başladı.

M. Kemal ile bazı arkadaşları görüş ayrılıklarına düştüler.

Özellikle saltanat ve halifelik konuları ile inkılaplar konusunda görüşleri ayrılan kişiler ordudaki görevlerinden ayrılmak istedikleri için milletvekili olmak istemediler.

**Mustafa Kemal'in isteği üzerine meclisin çıkardığı bir yasayla askerlik mesleğini yapanların milletvekili olmaları yasaklandı. Böylece ordu siyaset dışı bırakıldı.**

**Ali Fuat Cebesoy, Kazım Karabekir, Rauf Orbay, Refet Bele, Adnan Adıvar** yeni bir parti hazırlığına giriştiler.

17 Kasım 1924'te yeni bir parti kurdular.

**Parti demokrasiye ve din duygusuna saygılı; ekonomide Liberalizmi destekler" ilkelerini benimsedi.**

Doğrudan inkılap hareketlerine karşı kurulan bu parti ülkedeki muhalefetin şemsiyesi oldu.

**Musul sorunu sırasında çıkan Şeyh Said İsyanı 'nı İngiltere destekledi.**

**Şeyh Said isyanı gerekçe edilerek Parti, İstiklal Mahkemesi tarafından kapatıldı (3 Haziran 1925).**

Cumhuriyet tarihinin **ilk muhalefet partisi** olan **Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kapatıldı.** Çok partili hayat kesintiye uğramış oldu.

### **Şeyh Said Ayaklanması (13 Şubat 1925)**

#### **Neden:**

- Saltanat ve halifeliğin kaldırılmasına duyulan tepki,
- İngiltere'nin Musul üzerindeki düşünceleri nedeni ile Kürt devletine destek olması,
- Toprak reformuna doğudaki azınlıkların tepkisi,
- Terakkiperver Partisinin doğudaki çalışmaları,
- İnkıpların etkisi.

#### **Sonuç:**

Başbakan Fethi Bey hükümeti düştü, İsmet Paşa hükümetini kurdu,

Seferberlik ilan edildi,

Nisan 1925'te isyan bastırıldı,

İsyancılardan Şeyh Sait yakalandı,

İstiklal Mahkemelerinde yargılama yapıldı,

Rejim tehlike geçirdi,

İngilizlerin Musul üzerindeki etkisi sağlamlaştı,

Takrir-i Sükûn Kanunu çıktı,

Asayişin sağlanması, vatanın korunması, rejimin kökleşmesi için tedbirler alındı.

### **M. Kemal'e Suikast Girişimi (16 Haziran 1926)**

**Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası 'nın kapatılmasından sonra yeniliklere karşı olanlar ve eski İttihatçılar, siyasal yoldan ulaşmadıkları amaçlarını Mustafa Kemal'e suikast yaparak elde etmek istediler.**

M. Kemal'e İzmir gezisi öncesi suikast girişimi ortaya çıktı (16 Haziran 1926).

Suikastçılar, Giritli Şevki'nin ihbar etmesi sonucu ele geçirildi.

Suikastçılar, İstiklal mahkemelerinde cezalandırıldı. Vatanın korunması, rejimin kökleşmesi için tedbirler alındı.

### **Serbest Cumhuriyet Fırkası 12 Ağustos 1930**

Mecliste yalnız C.H.P. vardı.

Çok partili hayata geçişin birinci aşaması başarısız olmuştu,

2. Dönem mecliste çalışmalarını yürütürken M. Kemal, **"1929 Dünya ekonomik bunalımını aşmak amacı ile hükümetin politikalarının denetlenmesi ve yeni kadroların oluşması için** yakın arkadaşı Fethi Okyar Bey'e **12 Ağustos 1930'da Serbest Cumhuriyet Fırkası 'nı kurdurdu.**

Serbest Cumhuriyet Fırkası Cumhuriyetçi, milliyetçi, lâik, Ekonomide Liberal, Karma ekonomiye karşı idi.

Kısa sürede bu parti de büyüdü.

M. Kemal karşıtları hızla parti etrafında toplandı.

Laiklik aleyhtarları arttı.

Bunun üzerine parti 18 Aralık 1930'da kapatıldı.

## Menemen Olayı (23 Aralık 1930)

### Neden:

Tekke ve zaviyelerin kapatılması,  
Anayasanın laikleşmesi,  
Serbest Cumhuriyet fırkasının kapanması,

Derviş Mehmet, Menemen'de "**Din elden gidiyor! Seriat isteriz**" şeklinde halk kışkırtınca, Yedek subay Öğretmen Kubilay'ın olaya el koymak istediği sırada öldürülmesi ile başlayan olaya Menemen Olayı denir.

### Sonuç:

- Hükümet duruma el koydu.
- Olaya karışanlar şiddetle cezalandırıldı.
- II. Dünya Savaşı'nın sonradan patlak vermesi ile çok partili hayata geçiş askıya alındı.
- **Menemen Olayı laiklik ilkesinin yanlış anlaşıldığının bir göstergesidir. Bu olay sonunda İnkılaplara hız verilir.**

**Uyarı:** Serbest Fırka denemesi ve Menemen olayı ile daha ülkede Demokrasi ortamının oluşmadığı görülmüştür.

## Atatürk Dönemi Türk dış politikası

### İki ana bölüme ayrılır:

1923-1930 yılları arası dış politika öncelikleri Lozan Barış Konferansı'ndan kalan sorunları çözmeye yöneliktir.

1930-1938 yılları arasındaki Türk dış politikasının önceliklerinde ise 1930'lu yıllarda Almanya ve İtalya'nın saldırgan ve yayılmacı politikaları sonucu yaklaşan II. Dünya Savaşı tehlikesine karşı alınacak tedbirler önem kazanmıştır.

## Türkiye-Yunanistan İlişkileri

Lozan Barış Antlaşması'ndan sonra Türk-Yunan ilişkilerinde nüfus mübadelesi ve patrikhane önemlidir.

**Lozan Barış Antlaşması'na göre** 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Ateşkes Anlaşması'ndan önce İstanbul'da yerleşik olan Rumlar ve Batı Trakya'daki Türkler dışında kalan, Türkiye'deki Rumların ve Yunanistan'daki Türklerin mübadelesi (değişimi) kararlaştırıldı.

Yunanistan, İstanbul'da mümkün olduğu kadar fazla sayıda Rum bırakmak istiyordu.

**10 Haziran 1930'da Ankara'da imzalanan bir antlaşmayla yerleşme tarihlerine bakılmaksızın İstanbul Rumları ile Batı Trakya Türklerinin hepsi "yerleşik" sayıldılar.**

Türk-Yunan antlaşmanın imzalanmasında İtalya'da Mussolini liderliğinde kurulan faşist yönetimin etkisi oldu.

Patrikhane meselesini Yunanistan Uluslararası Lahey Adalet Divanına götürmeye çalıştı, **Patrikhane sorununu Türkiye bir iç sorun olarak gördü.**

**Nüfus mübadelesi sorununun çözülmesinden sonra Yunanistan Başbakanı Venizelos, Türkiye'yi ziyaret etti.**

**30 Ekim 1930'da Türk-Yunan Dostluk Antlaşması imzalandı.**

1934'te Venizelos, Atatürk'ü Nobel Barış Ödülü'ne aday gösterdi

**ÖNEMLİ:** Türkiye ve Yunanistan arasında kurulan dostluk ve iş birliği ortamı, 1950'li yıllarda başlayacak olan **Kıbrıs Sorununun ortaya çıkmasına kadar devam etti.**

## **Türkiye-İngiltere İlişkileri ve Musul Sorunu**

**İngiltere,** I. Dünya Savaşı'nın sonunda, Mondros Ateşkes Anlaşması'nın daha mürekkebi kurumadan **3 Kasım 1918'de Musul'u işgal etti.**

Türkiye, **Misak-ı Millî sınırları** içinde yer alan **Musul'u** geri alabilmek için **Lozan'da** büyük bir uğraş vermişti.

Musul meselesi'nin **Türkiye ile İngiltere arasında ikili görüşmelere** bırakılması kabul edildi. Taraflar arasında ikili görüşmeler **19 Mayıs 1924'te İstanbul'da Haliç Konferansı** adı altında başladı. **İngiltere Musul meselesini Milletler Cemiyetine taşıdı.**

Bu yüzden görüşmelerden bir sonuç elde edilemedi ve mesele Milletler Cemiyetine taşındı. **16 Aralık 1925'te yapılan toplantıda Milletler Cemiyeti, Musul'un Irak'a bırakıldığını ilan etti. İç politikada yaşanan olumsuz gelişmeler ve iç güvenlik sorunları nedeniyle Türkiye, Milletler Cemiyetinin kararını kabul etmek zorunda kaldı.**

**Misak-ı Milli'den taviz verilmek zorunda kalındı.**

**5 Haziran 1926'da Türkiye ve İngiltere, Ankara Antlaşması'nı imzaladı.**

1926'da Musul konusunda varılan çözümden sonra Türk-İngiliz ilişkileri gelişmeye başladı.

1929'da İngiltere'nin Akdeniz Filosunun İstanbul'u ziyareti, ilişkilerde yumuşama sürecini artırdı.

1936'da İngiltere Kralı VIII. Edward'ın ziyareti, ilişkileri olumlu yönde etkiledi.

## **Türkiye-Fransa İlişkileri**

Lozan Barış Antlaşması'ndan sonra **Türkiye ile Fransa arasındaki ilk sorun Türkiye-Suriye sınırının tespiti** olmuştur.

Türkiye ile İngiltere arasındaki Musul anlaşmazlığının çözümünden sonra, karma komisyonun aldığı karar 30 Mayıs 1926'da imzalandı.

Türkiye-Suriye sınırı tam olarak belirlendi.

**Diğer bir sorun Osmanlı Devleti'nin borçları konusunda yaşandı.**

**Osmanlı Devleti'nin en fazla borçlandığı ülke Fransa idi.**

Borçların ne kadar süre içinde ve hangi ülkenin parasıyla ödeneceği **13 Haziran 1928'de imzalanan bir antlaşmayla belirlendi.**

Türkiye'deki **yabancı okullar sorunu**, Türk-Fransız ilişkilerini etkileyen bir diğer konu başlığı oldu.

Türkiye, konuyu iç meselesi sayarak tutumundan hiçbir ödün vermeden uygulamalarına devam etti

**Fransa ile yaşanan diğer anlaşmazlık konusu ise, Adana-Mersin demir yolunun millileştirilmesi sırasında yaşandı.**

Haziran 1929'da Adana-Mersin demir yolu bir Fransız şirketine verilmedi, Türkiye tarafından satın alındı.

Hatay'ın statüsü konusu, Türkiye ile Fransa arasında yaşanan başka bir önemli bir sorun oldu.

**Hatay'ın 1939'da Türkiye Cumhuriyeti'ne katılmasıyla mesele son buldu.**

## **Türkiye-Sovyetler Birliği (SSCB) İlişkileri**

**Türk-Sovyet ilişkilerine temel teşkil eden antlaşma, 16 Mart 1921'de imzalanan Moskova Antlaşması'dır.**

**Sovyetler Birliği, TBMM'yi ve Misak-ı Milli'yi resmen tanıdı.**

Musul sorunu sırasında 17 Aralık 1925'te, Dostluk ve Tarafsızlık Antlaşması imzalanarak Türkiye ile SSCB arasındaki yakınlaşma devam etti.

**1936'dan itibaren Türk-İngiliz yakınlaşmasının başlaması, Türk-Sovyet ilişkilerinin zayıflamasına yol açtı.**

## **Türkiye'nin Milletler Cemiyetine Girişi (1932)**

ABD Başkanı Wilson'un I. Dünya Savaşı'ndan sonra dünya barışını sağlamak ve korumak amacıyla Milletler Cemiyetinin kurulması kararı, Paris Barış Konferansı'nda alındı.

**Milletler Cemiyeti, 10 Ocak 1920'de Cenevre'de kuruldu.**

**Yunanistan'ın ve İspanya'nın önerisiyle Milletler Cemiyeti, Türkiye'yi üyeliğe davet etti.**

**Türkiye, dünya barışının korunması için Milletler Cemiyeti üyesi oldu (18 Temmuz 1932).**

## **Balkan Antantı (1934)**

**1930'da Türk-Yunan etabli sorununun çözülmesi** ve Venizelos'un Türkiye'yi ziyareti iki devlet arasındaki ilişkileri iyileştirmişti.

Bulgaristan komşularından toprak talep ediyordu.

Arnavutluk için Balkan Antantı'na katılmadı.

1932 yılından itibaren dünyada güç dengeleri değişmeye başladı.

**İtalya ve Almanya'da ortaya çıkan totaliter rejimler (Faşizm ve Nazizm)'in saldırgan ve yayılcı politikaları, Balkan Yarımadası'ndaki devletleri endişelendirdi.**

**Türkiye, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya, Atina'da toplanarak 9 Şubat 1934'te Balkan Antantı'nı imzaladılar.**

**Bu antant ile sınırlar karşılıklı olarak güvenlik altına alındı.**

Balkan ülkesi olan **Bulgaristan revizyonist (Yayılcı- sömürgeci) bir politika takip etmesi,**

**Arnavutluk ise İtalya'nın baskısı altında bulunması nedeniyle bu antanta katılmadı.**

**Yugoslavya'nın paktan ayrılması ile pakt dağıldı.**

## **Montreux (Montrö) Boğazlar Sözleşmesi (1936)**

**Lozan Barış Antlaşması'na göre Boğazların her iki yakası askerden arındırılarak Türkiye'nin başkanlığında uluslararası bir komisyonun yönetimine bırakılmıştı. (Ekonomik bağımsızlığımıza aykırılık içerir.)**

1930'lu yılların başında hızlı bir silahlanma yarışı başladı.

**İtalya Habeşistan'ı işgal etti.**

**Japonya Çin'e ait Mançurya bölgesini işgal etti.**

**Dünya barışını korumak ve sağlamakla yükümlü olan Milletler Cemiyeti yetersiz kaldı.**

Bu süreçte Atatürk, Milletler Cemiyetine başvurarak barışçı yolla Boğazların statüsünün gözden geçirilmesini istedi.

**Türkiye'nin çağrısı üzerine İsviçre'nin Montrö şehrinde bir konferans toplandı.**

**İngiltere, Boğazlarla ilgili Türkiye'nin tezlerini desteklerken Sovyet Rusya bazı konularda karşı çıktı.**

**İtalya ve Japonya ise bu sözleşmeyi imzalamak istemediler.**

**20 Temmuz 1936'da Montrö Boğazlar Sözleşmesi imzalandı.**

**Bu antlaşmaya göre:**

**1. Boğazlar Komisyonu kaldırıldı.**

**2. Boğazların savunması Türkiye'ye bırakıldı.**

**3. Yabancı ticaret gemilerinin Boğazlardan geçişi serbest bırakıldı.**

**4. Savaş gemilerinin geçişi için bazı sınırlamalar getirildi.**

**Montrö Boğazlar Sözleşmesi ile Türkiye'nin Boğazlar üzerindeki egemenliğini sınırlayıcı hükümler kaldırıldı.**

Türkiye’ve Boğazlarda tam egemenlik hakkı tanındı.  
Türkiye’nin Doğu Akdeniz’deki stratejik önemi arttı.

## Sadabat Paktı (1937)

İtalya’nın Habeşistan’ı işgal etmesi ve doğu ülkelerini hedef alan yayılcı siyaseti üzerine Türkiye öncülüğünde İran, Irak ve Afganistan bir araya geldiler.

Bu ilişkilerin kurulmasında İran Şahı Rıza Pehlevi’nin 1934 yılında Türkiye’yi ziyareti de etkili olmuştur. Yapılan görüşmeler sonucunda İran’ın başkenti Tahran’da Sadabat Paktı imzalandı. Sadabat Paktı’na göre; üye ülkeler birbirlerinin iç işlerine karışmamayı, ortak sınırlara saygı göstermeyi kabul ettiler. Sadabat Paktı ile de doğu sınırlarının güvenliğini sağlamış oldu.

Türkiye ile Hatay meselesi ve Irak ile toprak sorunu olan Suriye, Sadabat Paktı’na katılmadı.

## Hatay Sorunu ve Hatay’ın Ana Vatana Katılması (1939)

TBMM ile Fransa 20 Ekim 1921’de Ankara Antlaşması sonunda Türkiye-Suriye sınırı çizilmişti. Antlaşmada Hatay sancağında Fransa denetiminde özel bir yönetim kurulması kabul edilmişti. 1936’da Fransa, Suriye üzerindeki manda yönetimine son vererek Suriye’den çekilme kararı aldı.

Fransa İskenderun ve Antakya şehirlerini Suriye’ye bıraktı.

Bu durum Hatay Türkleri arasında büyük endişe yarattı.

Türkiye, Hatay’ın geleceğini belirlemek için Milletler Cemiyetine başvurdu.

Fransa ise Hatay’ın, Suriye’nin bir parçası olduğunu açıkladı.

Milletler Cemiyeti, Hatay Sorunu ’nu araştırmak için bir komisyon kuruldu.

Milletler Cemiyeti Hatay halkının çoğunluğunun Türk olduğunu, Suriye’ye bağlanamayacağını ve Hatay’da bağımsız bir devletin kurulması gerektiğini belirtti.

Milletler Cemiyeti, bağımsız Hatay Devleti için bir Anayasa hazırlattı (29 Mayıs 1937) .

2 Eylül 1938’de bağımsız Hatay Cumhuriyeti kuruldu.

Önemli: İlk Cumhurbaşkanı Tayfur Sökmen oldu.

Hatay’ın 1939’da Türkiye Cumhuriyeti’ne katılmasıyla mesele son buldu.

## İKİ DÜNYA SAVAŞI ARASINDAKİ DÖNEMDE DÜNYADA MEYDANA GELEN SİYASİ VE EKONOMİK GELİŞMELER

### I. Dünya Savaşı’ndan Sonra Kalıcı Barışı Sağlama Çabaları

I. Dünya Savaşı’nı sonlandıran anlaşmalar barış dönemini başlatmaya yetmedi.

Yenen devletler kendilerinin belirlediği bir dünya oluşturma amacı taşıdılar.

Kalıcı bir barış amacı ile birçok çalışma ortaya çıkmıştır.

### Milletler Cemiyetinin Kurulması (10 Ocak 1920)

ABD Başkanı Wilson, dünya barışının korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla uluslararası bir teşkilatın kurulmasını istemişti.

Paris Barış Konferansı’nda bu fikir 32 devlet tarafından kabul edildi.

10 Ocak 1920’de merkezi Cenevre olan ve asil üyelerini I. Dünya Savaşı’nın galip devletlerinin oluşturduğu Milletler Cemiyeti kuruldu.

Savaşta tarafsız kalmış olan devletler de asil üyeler arasına dâhil edildi.

İtalya’nın Habeşistan’ı işgaline, Almanya’nın Avusturya’yı ilhakına ve II. Dünya Savaşı’nın başlamasına engel olamayan Milletler Cemiyeti, uluslararası pek çok sorunun çözümünde başarılı olamadı.



### Locarno Antlaşması (1 Aralık 1925)

Fransa, Almanya, İngiltere, İtalya, Polonya, Çekoslovakya ve Belçika arasında İsviçre'nin Locarno şehrinde imzalanan bu antlaşmayla devletler birbirlerinin sınırlarını tanımış oldu.

Fransız-Alman ilişkileri, Locarno Antlaşması ile karşılıklı güven çerçevesi içine girebildi.

Almanya, 1926 yılında Milletler Cemiyetine üye olarak kabul edildi.

### Briand-Kellog Paktı (27 Ağustos 1928)

Fransa ve ABD'nin öncülük etmesi ile başlayan görüşmeler, 27 Ağustos 1928'de dokuz devlet arasında (ABD, Fransa, İngiltere, Almanya, İtalya, Japonya, Belçika, Polonya ve Çekoslovakya) imzalandı.

Türkiye ve 1929'da Sovyetler Birliği de katıldı.

**Briand-Kellog Paktı ile "savunmaya dayanmayan savaş" kanun dışı sayılmış fakat bu pakt hayata geçirilememiştir.**

## I. Dünya Savaşı'ndan Sonra Dünya Ekonomik Bunalımı (Kara Perşembe) 24 Ekim 1929

1929 Dünya Ekonomik Bunalımı, dar anlamıyla **New York Borsasının çökmesidir.**

ABD'de I. Dünya Savaşı'nın getirdiği zorluklar karşısında küçük şirketler birleşmiş ve tekeller oluşmuştur. ABD I. Dünya Savaşı öncesinde ve sırasında Avrupalı devletlere büyük ölçekte kredi borçlar vermişti. Amerikan ekonomisi sıkıntıya girince ABD yönetimi bu borçların ödenmesini istedi fakat borç alan devletlerin bunu ödemesi mümkün olmadı.

**Bu gelişmeler üzerine para politikasından sorumlu Amerikalı yetkililer, 1929 yazında kredileri kısıtlamaya karar verdiler.**

**Bu karar sonrasında New York Wall Street Borsası düşüşe geçti.**

**"Kara Perşembe" olarak adlandırılan 24 Ekim 1929 Perşembe günü on iki milyon hissenin satışa sunulmasıyla New York borsası çöktü.**

- Birçok banka battı, yüzlerce şirket iflas etti, fabrikalar kapandı.
- Milyonlarca insan işsiz kaldı.
- Köylerde topraklar terk edildi.
- Pek çok kişi mal varlığını kaybetti, insanların yaşam koşulları kötüleşti.

On yıl süren kargaşanın ardından çıkan II. Dünya Savaşı'nın en büyük sebeplerinden biri de bütün dünyayı etkisine alan bu **ekonomik bunalım** oldu.

## İki Savaş Arası Dönemde Dünyaya Hâkim Siyasi Düşünceler ve Rejimler

### Almanya'da Nazizm

I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Almanya'da savaşın getirdiği yıkım ve **Versay Antlaşması**'nın yüklediği ağır yaptırımlar sonucu birçok siyasi, sosyal ve ekonomik çalkantı yaşandı.

Almanya'da iktidarı ele geçiren Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisinin (NAZİ) başına **Adolf Hitler** geçti. 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı'nın Alman ekonomisi üzerindeki olumsuz etkileri, Nazi Partisine iktidar yolunu açmıştı.

**Hitler; Alman ırkının üstünlüğüne, Yahudilerin zenginliğine el koymaya ve devletin kutsallaştırılmasına dayalı totaliter bir rejim kurdu.**

Naziler kendi düşüncelerinin dışındaki kişilerin ve partilerin varlığına izin vermedi.

### **Almanya'nın dış politikası üç ana esas üzerine şekillendirildi:**

1. Versay 'ın getirdiği bütün kısıtlama ve yaptırımlardan kurtulmak.
2. Almanya sınırları dışında yaşayan bütün Almanları bir devlet altında toplamak.
3. Hayat Sahası (Lebensraum) denilen yayılcı politikayı gerçekleştirmek.

### **İtalya'da Faşizm**

Siyasi birliğini 1870'te tamamlayan İtalya sömürgecilikte geç kalmıştı.

**Benito Mussolini 'nin liderliğindeki Ulusal Faşist Partinin iktidara gelmesinde etkili oldu.**

Mussolini 1926'daki ünlü Scala nutkunda: "**Her şey devlet içinde ve devlet için, hiçbir şey devlet dışında ve başka bir şey için değildir.**" diyordu.

**İtalya'yı 1922'den 1943'e kadar diktatörlükle yöneten Mussolini, totaliter bir rejim kurdu.**

Mussolini, Akdeniz'de eski Roma İmparatorluğu'nu yeniden kurmak istiyordu. Bu düşünce Mussolini 'nin elinde millî bir idealizm hâline geldi.

**Mussolini Akdeniz'e "muare nostrum" (bizim deniz) diyordu.**

### **Rusya'da Bolşevik İhtilali 1917**

1905'te Rus-Japon savaşındaki yenilginin yarattığı hayal kırıklığı ve ekonomik yükün ağırlığı,

**Petersburg'da bir ayaklanmaya yol açtı.**

Ayaklanma bastırıldıysa da **Çar II. Nikola, Rus Meclisini (Duma) açmayı ve bazı özgürlükleri tanımayı kabul etti.**

1914'te I. Dünya Savaşı başladığında Rusya ekonomik zorluklar ve toplumsal hareketlerle uğraşmak zorunda kaldı.

Savaşın başlaması yaşam koşullarını iyice zorlaştırdı

**Mart 1917'de başlayan ayaklanma sonucunda Çarlık yönetimi yıkıldı.**

Bolşevikler hariç Rusya'daki bütün siyasi eğilimlerin katıldığı geçici bir hükûmet kuruldu **(7 Kasım 1917) ve Brest Litovsk Antlaşması ile de savaştan çekildiler.**

Topraklar kamulaştırılarak köylülere dağıtıldı, bankalar devletleştirildi.

Kadın-erkek eşitliğini sağlamaya yönelik düzenlemeler yapıldı.

Rusya'da kurulan bu sosyalist düzen, kapitalist devletleri rahatsız etti.

İtilaf Devletleri'nin desteklediği Çar yanlısı Beyaz Ordu, Sovyet yönetimine karşı saldırıya geçti.

Üç yıl süren bu iç savaş Bolşeviklerin zaferi ile sonuçlandı.

Fakat yaşanan iç savaşta on üç milyon insan ölmüş, ekonomi alt üst olmuş, sanayi üretimi dibe vurmuş ve kitlesel açlık sorunları başlamıştı.

**Lenin, bunun üzerine NEP (Novaya Ekonomiçeskaya Politika) denen yeni ekonomi politikasını uygulamaya koydu.**

**Büyük sanayi dalları, ulaşım, bankacılık ve doğal kaynaklar dışında kalan işletmelerin özel mülkiyetine izin verildi.**



( <https://t.me/tarihogretmeni> )

Telegram Kanal Linkimizdir

HAZIRLAYAN

CENAN ŞİRİN

## V. ÜNİTE

# II. DÜNYA SAVAŞI SÜRECİNDE TÜRKİYE VE DÜNYA

## 5. ÜNİTE

# II. DÜNYA SAVAŞI SÜRECİNDE TÜRKİYE VE DÜNYA

## II. DÜNYA SAVAŞI

### II. Dünya Savaşı'nın Nedenleri

- Versay Antlaşması sonrası devletlerin aralarında çıkan anlaşmazlıklar.
- Milletler Cemiyeti'nin etkisiz kalması ve Dünya Barışını sağlayamaması.
- Almanya'da 1933'te Nazi Partisinin ve Adolf Hitler'in yönetime gelmesi.
- I. Dünya Savaşı'ndan istediklerini elde edemeden hayal kırıklığıyla ayrılan İtalya'da, 1922'de Mussolini'nin iktidara gelmesi ve Habeşistan'a saldırması.
- Japonya'nın Çin'e (Mançurya) saldırması (1931).
- Fransa, İngiltere, Rusya ve ABD'nin dünya üzerindeki gelişmelerden rahatsızlık duymaları

#### Mihver Devletler ve Müttefik Devletler

Japonya, Almanya ile 25 Kasım 1936'da Anti-Komintern Paktı'nı imzalayarak komünizme karşı ülkelerinde sert tedbirler almayı kararlaştırdılar.

6 Kasım 1937'de İtalya da katıldı ve Berlin-Roma-Tokyo Mihveri kurulmuş oldu.

**Mihver Devletler:** Almanya, İtalya ve Japonya. (Bulgaristan, Romanya'da bu gruba katılmıştır.

**Müttefik Devletler:** İngiltere, Fransa, ABD ve SSCB.

**Müttefik gruba en son katılan ABD'dir.**

### II. Dünya Savaşı'nın Başlaması

- 1 Eylül 1939'da **Almanya'nın Polonya'yı işgali** ile II. Dünya Savaşı fiilen başladı.
- İngiltere ve Fransa, Polonya'ya verdikleri garanti nedeniyle 3 Eylül 1939'da Almanya'ya savaş ilan ettiler.
- Avrupa'da Türkiye, İngiltere ve SSCB dışında Almanya ve İtalya'nın egemenliğine girmemiş ülke kalmadı.
- Uzak Doğu'da ise Japonya kendisine petrol ambargosu koyan ABD'ye karşı harekete geçti.
- Japonya 7 Aralık 1941'de ABD'nin Pasifik üstünlüğünü simgeleyen Hawaii takımadalarından Honolulu'daki deniz ve hava üssü **Pearl Harlbou'a** baskın yaptı.
- **Potsdam Konferansı'nda** SSCB, Japonya'ya karşı savaşmayı kabul etti.

### II. Dünya Savaşı'nın Seyri

**SSCB gibi insan kaynakları ve coğrafyası çok geniş, iklimi sert olan bir devleti savaşa sürüklemek Almanya ve Japonya açısından savaşın seyrini değiştirdi.**

- **Potsdam Konferansı'ndan sonra** ABD, Japonya'yı kayıtsız şartsız teslim olmaya zorlamak için yeni geliştirdiği atom bombalarını kullanma kararını aldı.
- 6 Ağustos'ta **Hiroşima**'ya, 9 Ağustos'ta **Nagazaki**'ye atom bombası atıldı.
- 14 Ağustos 1945'te Japonya da kayıtsız şartsız teslim oldu.
- 1941'de Almanya'nın İngiltere'ye karşı düzenlediği hava saldırıları başarısız oldu.

- Almanya, SSCB'ye saldırdı.
- 1943 yılında Alman kuvvetlerinin **Stalingrad Kuşatması kırıldı**.
- Çok sayıda Alman askeri, Sovyet ordusuna esir düştü.
- Alman kuvvetleri geri çekilmeye başladı.
- **Müttefik devletler, Kuzey Afrika'yı ele geçirdikten sonra İtalya'yı savaş dışı bırakmak amacıyla 10 Temmuz 1943'te Sicilya'ya çıkarma yaptılar.**
- Başarısızlığa uğrayan Mussolini iktidardan düştü ve hapsedildi.
- Ulusal Faşist Parti kapatıldı ve İtalya savaştan çekildi.
- **6 Haziran 1944'te ABD ve İngiliz kuvvetleri Manş Denizi'ni geçerek Fransa'nın Normandiya sahiline çıkarma yaptı.**
- Fransa, Belçika ve Hollanda'yı Alman işgalinden kurtardılar.
- Müttefikler Almanya'nın başkenti Berlin'e kadar ilerlediler.
- Hitler, intihar ederek hayatına son verdi (30 Nisan 1945).
- Almanya'nın kayıtsız şartsız teslim oluşunun belgesini imzaladı.
- **Avrupa'da II. Dünya Savaşı resmen sona erdi.**

## **Birleşmiş Milletler Teşkilatının Kuruluşu**

Savaş sırasında ABD ve İngiltere, 14 Ağustos 1941'de **Atlantik Bildirisi** yayınladılar.

### **Atlantik Bildirisi'nde:**

- **II.Dünya Savaşı'ndan sonra toprak kazanılmayacağı ve uluslara kendi geleceklerini tayin etme hakkı tanınacağı belirtildi. (Milletler Cemiyeti Kararına benziyor)**
- **Bu bildiriye yer alan hükümler daha sonra Birleşmiş Milletler Antlaşması'na temel olmuştur.**

Almanya'ya karşı savaşa katılan 26 devletin imzasıyla 1 Ocak 1942'de Birleşmiş Milletler Bildirisi yayımlandı.

Bu bildiriye 26 devletin Atlantik Bildirisi'ndeki ilkeleri aynen kabul ettikleri belirtilmekteydi.

Böylece savaştan sonra kurulacak olan Birleşmiş Milletler Teşkilatının ilk adımı atıldı.

**1945'te Yalta Konferansı'nda** Beş Büyüklere (**ABD, SSCB, İngiltere, Fransa ve Çin**) Birleşmiş Milletler kararlarını reddetme hakkı tanındı.

1 Mart 1945'e kadar **Mihver Grubu devletlerinin de Birleşmiş Milletlere üyeliği kabul edildi.**

**Birleşmiş Milletleri San Francisco Konferansı ile resmen kuruldu (25 Nisan 1945).**

## **Savaş Döneminde Türkiye'nin Dış Politikası**

- **Türkiye uyguladığı dış politika sayesinde II. Dünya Savaşı'na girmemeyi başardı.**
- Türkiye **tarafsız olduğunu duyurdu.**
- İlk etapta 1941'de **Ankara'da Almanya ile bir dostluk ve saldırmazlık antlaşması yapıldı.**
- Kasım 1942'de savaşın seyri değişmeye başladı.
- Stalingrad'da Alman ilerleyişi durduruldu.
- Avrupa'da ve Balkanlarda Almanya tehdidi yerine Kominizm ve Rusya yayılmacılığı endişesi arttı.
- **Müttefik devletler ise 1943 Kazablanka Konferansı'nda Türkiye'nin kendi taraflarında savaşa katılmasının sağlanmasına karar verdiler.**
- İngiliz Başbakanı Churchill, 30 Ocak 1943'te **Adana'ya** geldi. İnönü'den savaşa girmelerini istedi. Fakat Türkiye tarafsız kaldı.

- Aynı yıl **Kahire**'de de İnönü- Churchill (Çörcil) -Roosevelt bir araya geldi fakat Türkiye yine tarafsızlığını bozmadı.,
- Şubat 1945'te toplanan **Yalta Konferansı**'nda savaştan sonra kurulacak olan dünya sisteminin nitelikleri belirlendi.
- Bu sistemi yürütecek uluslararası bir örgütün kurulması kararı (Birleşmiş Milletler) alındı.
- 1 Mart 1945'te kadar Almanya ve müttefiklerine savaş ilan edecek devletlerin de kurucu üyeliğe alınacağı açıklandı.
- Türkiye de bu gelişmeler üzerine 23 Şubat 1945'te Almanya'ya savaş ilan etti.

## **II. Dünya Savaşı Sürecinde Türkiye'deki Gelişmeler**

- **Türkiye, II. Dünya Savaşı'na fiilen katılmamış ancak savaşın getirdiği ağır ekonomik koşulları tüm zorluklarıyla yaşamıştı.**
- Savaş başlayınca **Türkiye'de kısmi seferberlik ilan etti.**
- Türkiye, ekonomisini savaşın olumsuz etkilerinden korumak için tedbirler alındı.

## **Millî Korunma Kanunu (18 Ocak 1940)**

### **II. Dünya Savaşı'nın başlaması üzerine ekonomiyi ve fiyatları denetim altına almak için Millî Korunma Kanunu çıkarıldı.**

- Böylece savaş ekonomisi uygulaması başladı.
- Devletin ekonomiye müdahalesi arttı.
- Piyasada ürün ve mal yetersiz seviyeye düştü ve karaborsa oluştu.
- Kanundan istenilen sonuçlar elde edilemedi.
- Yüksek enflasyon başladı.
- Üretimin düşmesi, silah altına alınan askerlerin ve halkın zorunlu ihtiyaçlarının karşılanamaması hükûmeti yeni tedbirler almaya sevk etti.
- 1942'de Halk, günlük ekmek ihtiyaçlarını karnelerinde yazılı olan miktar kadar alabilecek şekilde sıkıntılı bir yaşama geçti.

## **Varlık Vergisi (11 Kasım 1942)**

- Savaş koşullarının getirdiği karaborsacılık ve fiyatların yükselmesi savaş zenginlerini ortaya çıkarmıştı.
- **Varlık Vergisi** adı altında servet üzerinden ağır bir vergilendirme uygulamaya konuldu.
- Komisyonların belirlediği vergiyi ödemeyenler, çalıştırılmak üzere Erzurum Aşkale'ye gönderildi.
- **1944 yılı başlarında Varlık Vergisi uygulamasına son verildi.**

## **Toprak Mahsulleri Vergisi (26 Nisan 1944)**

- **Tarımla uğraşan kesimi vergilendirmek, askerinin ve halkın asgari ölçüde beslenmesini sağlamak için Toprak Mahsulleri Vergisi çıkarıldı.**
- Çiftçiler yetiştirdikleri ürünün %10'unu ya nakit olarak ya da mal olarak ödediler.
- Üç yıl boyunca uygulanan bu vergi, iktidardaki partiye karşı çiftçilerin cephe almalarına yol açtı.

## İç Politika Gelişmeleri

- **II. Dünya Savaşı sürecinde Türkiye’de tek parti uygulaması devam etti.**
- 1939 seçimlerinde Kazım Karabekir, Fethi Okyar, Hüseyin Cahit Yalçın gibi Atatürk döneminde siyaset dışı kalan kişilerin milletvekili olmaları sağlandı.
- II. Dünya Savaşı’nın çıkması bu tür demokratik açılımların kesintiye uğramasına neden oldu.
- II. Dünya Savaşı’nın sona ermesi ile faşist ve ırkçı politikalar etkisini yitirdi.
- II. Dünya Savaşı sonrası dünyada demokratik ve komünist ideolojiler karşı karşıya geldi.
- **SSCB yayılcı düşüncelerle Türkiye’den Kars ve Ardahan’ı almak ve Boğazlar ’da askerî bir üs kurmak istedi.**
- **Sovyet tehdidi altında Türkiye Batıya doğru yanaştı.**
- **Türkiye’de demokratikleşme yolunda adımlar atılmaya hız verildi.**
- **7 Ocak 1946’da Demokrat Partinin kurulmasıyla da Türkiye’de çok partili demokratik hayat başlamış oldu.**

## II. Dünya Savaşı Sonrası

- 1943’ten itibaren savaşın seyri Müttefiklerin lehine dönmeye başladı.
- Savaşı sona erdirmek için Müttefik Devletler kendi aralarında bir dizi konferans düzenlediler.
- **Stalin (Rusya), Churchill (İngiltere) ve Roosevelt (ABD) 4–11 Şubat 1945’te Kırım’da Yalta Konferansı’nda bir araya geldiler ve kendi aralarında egemenlik alanlarını belirlediler.**
- **Birleşmiş Milletler Teşkilatı’nın kurulması kararı alındı.**
- Nisan 1945’te de **San Francisco Konferansı ile BM’yi kurdular.**
- **ABD, Çin, İngiltere, Fransa ve SSCB öncülüğünde BM kuruldu.**
- **Bu beş ülke BM’nin Güvenlik Konseyinde veto hakkına sahip olan ülkelerdir.**
- Sovyetler Birliği lideri Stalin, Boğazlar’ ın statüsünün Sovyet Rusya lehine değiştirilmesini istedi.
- İngiltere Başbakanı Churchill, Avrupa’da güçler dengesinde Sovyetler Birliği’nin ağırlık kazanmasını istemiyordu.
- Müttefik devletler, Potsdam ’da bir konferans daha düzenlediler (17 Temmuz-2 Ağustos 1945).
- Almanya’ya kabul ettirilecek şartları ve kendi nüfuz bölgelerini kararlaştırdılar.
- Sovyet Rusya, Boğazlar üzerindeki isteklerini bir kez daha gündeme getirdi.
- İngiltere ve Amerika Boğazlar üzerinde Rusya’nın etkin olmasını istemiyordu.
- II. Dünya Savaşı’nın sona ermesiyle birlikte Almanya grubuna karşı kurulmuş olan büyük ittifak sona erdi.
- Savaş öncesindeki rekabet ve mücadele daha keskin bir şekilde yeniden başladı.
- **Avrupa üzerinde hâkimiyet kuran SSCB ile ABD liderliğinde dünya devletleri ideolojik ayrılığa dayalı iki gruba ayrıldı.**
- **Artık dünyada demokratik devletlerden oluşan ABD liderliğindeki “Batı Bloku” ile SSCB liderliğindeki komünist ideolojilerin oluşturduğu “Doğu Bloku” vardı.**

## II. Dünya Savaşı’nın Sonuçları

- **Sıcak savaş artık yerini soğuk savaşa bıraktı.**
- Soğuk savaş NATO-Varşova Paktı arasında 1991’e kadar devam etti.
- **Mısır, Hindistan, Pakistan, Tunus, Fas, Cezayir, Libya bağımsız oldu.**
- Savaşın kazananları ABD, İngiltere ve SSCB oldu.
- **ABD ile İngiltere Atlantik Bildirisi’ne uymadılar.**
- SSCB Orta Avrupa ve Balkanlar’da kendisine bağlı komünist yönetimler kurdu. (COMECON, Cominform, Varşova Paktı)
- Komünizm hızla yayılmaya başladı.
- Nazizm ve Faşizm de sona erdi.

- Atom bombası ile dünya artık Nükleer Çağa adım attı.
- Savaştan sonra SSCB'nin komünizm sayesinde hızla yayılmasına karşı **ABD, "Truman Doktrini" (1947) adıyla bir plan uygulamaya başladı.**

## **Bu plana göre, Sovyet tehdidi altındaki ülkelere ekonomik ve askeri yardımda bulunulacaktı.**

- **ABD Dışişleri Bakanı Marshall'ın yardım planı (Marshall Planı) uygulamaya konuldu.**
- 1948–1952 yılları arasında Marshall yardım planı çerçevesinde Türkiye'ye de toplam 352 milyon dolar para yardımı yapıldı.
- **II. Dünya Savaşı boyunca elli milyondan fazla insan hayatını kaybetti.**
- Bombardımanlar sonucu şehirler yıkıldı, milyonlarca insan göç etmek zorunda kaldı.
- **Mülteci sorunu ortaya çıktı.**
- Tarım ve sanayi üretiminde büyük düşüşler yaşanırken yüksek enflasyon ortaya çıktı.
- **Zor hayat şartları yüzünden bazı ülkelerde ekmek karneye bağlandı.**
- **Uluslararası savaş hukuku askıya alındı.**
- Yahudiler başta olmak üzere; Romanlar, toplama kamplarına gönderilip insanlık dışı koşullarda yaşamaya ya da yargısız infazlara maruz kaldılar.
- Çalışma ve toplama kamplarında yüz binlerce insan yaşamını yitirdi.
- **İnsanlığa karşı işlenen suçlara bakmak üzere **Nürnberg Mahkemesi** kuruldu.**
- **Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 9 Aralık 1948'de "**Soykırım Suçunun Önlenmesi Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşme**" yi kabul etti.**
- **Birleşmiş Milletler, 10 Aralık 1948'de **İnsan Hakları Evrensel Bevannamesi'ni** kabul etti.**

## **II. Dünya Savaşı'ndan Sonra Orta Doğu**

- Roma İmparatorluğu zamanında Filistin'den sürülen Yahudiler, yüzlerce yıl Kudüs topraklarına dönmeye çalıştı.
- Osmanlı Padişahı II. Abdülhamid, imparatorluğun dağılma sürecinde dahi büyük ekonomik yardım tekliflerine rağmen, Yahudilerin Kudüs'e yerleşmelerine izin vermedi.
- **I. Dünya Savaşı'nın sonunda Kudüs, Osmanlı Devleti'nin elinden çıktı.**
- **Kudüs İngiltere'nin mandası altına girdi.**
- Filistin'de yaşayan Araplarla çeşitli yollarla gelip Filistin topraklarına yerleşen Yahudiler arasında çatışmalar başladı
- İngiltere zaman zaman Yahudi göçlerini sınırladıysa da alınan önlemler yeterli olmadı.
- "Haganah" adlı bir gizli örgüt ile "İrgun" adlı terör örgütleri Filistin'e kaçak göçleri organize etti.
- Arap-Yahudi çatışması devam etti.
- İngiltere, II. Dünya Savaşı'ndan sonra 2 Nisan 1948'de Araplar ve Yahudiler arasındaki anlaşmazlığı Birleşmiş Milletlere götürdü.
- BM Filistin Komisyonu oluşturuldu ve komisyon oy birliği ile Filistin'in bağımsızlığını teklif etti.
- 27 Kasım 1947'de yapılan görüşmede çoğunluğun kararı benimsendi.
- Filistin'in Araplar ve Yahudiler arasında taksimine karar verildi.
- Büyük devletlerden Amerika, Sovyet Rusya ve Fransa taksim lehinde oy verirken İngiltere çekimser kaldı.
- Türkiye ise Arap ülkeleriyle beraber Filistin topraklarının taksiminin aleyhinde oy verdi.
- Filistin'in taksim edilmesi kararı bütün Arap dünyasında tepki ile karşılandı.
- **Arap ülkeleri 17 Aralık 1947'de Kahire'de yaptıkları toplantıda Filistin topraklarının taksim edilmesini ve İsrail Devleti'nin kurulmasını önlemek için savaşa girme kararı aldılar.**
- İngiltere BM kararından sonra 15 Mayıs 1948'e kadar Filistin'deki bütün kuvvetlerini çekme kararı aldı.
- **Tel Aviv'de bulunan Yahudi Millî Konseyi, İsrail Devleti'nin kuruluşunu ilan etti** (14 Mayıs 1948).
- **Amerika, yeni İsrail Devleti'ni daha ilk günden tanıdı.**
- **Sovyet Rusya da üç gün sonra, Arap-İsrail Savaşı'nın başlamasından sonra, İsrail'i tanıdı.**



- İsrail Devleti kurulur kurulmaz Mısır, Ürdün, Suriye, Lübnan ve Irak devletleri 15 Mayıs'ta İsrail'e savaş açtılar ve **Birinci Arap-İsrail Savaşı (1948-1949) başladı.**
- BM'nin arabuluculuğu ile bir ateşkes imzalandı.
- İsrail, Filistin topraklarının hemen hemen dörtte üçünü ele geçirdi.
- Ayrıca Kudüs'ün yarısı da İsrail'in eline geçti.
- 1967 Savaşı'nda İsrail, Kudüs'ün diğer yarısını da eline geçirdi.
- Savaş, Filistin'de yaşayan bir milyon kadar Filistinliyi yerinden etti. Mülteciler Meselesi ortaya çıktı.
- Mısır'da Kral Faruk rejimi yerini Yarbay **Cemal Abdülnasır** yönetimine bıraktı. (**Süveyş Kanalı'nı Millileştiren kişidir.**)
- **İsrail'e karşı alınan yenilgi Arap dünyasında milliyetçilik duygusunu harekete geçirdi.**
- Arap-İsrail savaşındaki yenilgi, Araplar arasında İsrail'e duyulan öfkeyi ve düşmanlığı artırdı.



( <https://t.me/tarihogretmeni> )

Telegram Kanal Linkimizdir

HAZIRLAYAN

CENAN ŞİRİN

## VI. ÜNİTE

# II. DÜNYA SAVAŞI SONRASINDA TÜRKİYE VE DÜNYA

## 6. ÜNİTE

# II. DÜNYA SAVAŞI SONRASINDA TÜRKİYE VE DÜNYA

## II. DÜNYA SAVAŞI SONRASI TÜRKİYE

### Siyasi Hayat

- Cumhuriyet'in ilk yıllarında çok partili siyasi hayata geçiş denemeleri yapıldı. Fakat bu denemeler başarılı olamadı.
- Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kapanmasından sonra çok partili siyasi hayata geçiş denemelerine ara verildi.
- 1946'ya kadar meclisteki tek parti olan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), 1950'ye kadar iktidarını sürdürdü.
- II. Dünya Savaşı'nı demokrasiyle yönetilen ABD, İngiltere ve Fransa'nın başını çektiği ülkeler kazandı.
- Türkiye'nin de bu blok içerisinde yer almak istemesi ve **demokrasiye verdiği önem, çok partili Sisteme geçişi hızlandırdı.**

1945'te San Francisco'da toplanan konferansa katılan Türk heyeti, tek partili yönetime son verilmesi ve CHP dışında da siyasi partilerin kurulması gerektiğinin açıklamasını yaptı.

- Cok partili siyasi sisteme geçişi sağlayan süreç Dörtlü Takrir (önerge) ile başladı.
- Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan tarafından imzalanan önerge, 7 Haziran 1945'te meclis başkanlığına verildi.
- 18 Temmuz 1945'te iş adamı Nuri Demirağ öncülüğünde Millî Kalkınma Partisi (MKP) kuruldu.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulmuş olan ilk muhalefet partisi Milli Kalkınma Partisi'dir.

7 Ocak 1946'da Demokrat Parti (DP) Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan tarafından CHP'den ayrılanlar tarafından kuruldu.

### Cok Partili Siyasal Hayata Geçiş

- DP'nin genel başkanlığına Celal Bayar getirildi.
- Demokrat Parti'nin parti programı, CHP'den farklı olarak, “siyasette demokrasi” ile “ekonomik hayatta liberalizm” ilkelerine dayandırıldı.
- 5 Haziran 1946'da Seçim Yasası Tasarısı, TBMM'de oy çoğunluğu ile kabul edilerek, “açık oy, gizli sayım” yöntemiyle yapıma kararı alındı.
- DP bu karara muhalefet etti. Seçimi CHP kazandı.
- 1950 Milletvekili seçimlerinin ardından Demokrat Parti büyük bir çoğunlukla iktidara geldi.
- 22 Mayıs 1950'de toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi, DP genel başkanı Celal Bayar'ı cumhurbaşkanı olarak seçti. Refik Koraltan da TBMM başkanı seçildi.
- Celal Bayar'ın ardından DP genel başkanlığına ise Adnan Menderes getirildi.
- 1950 seçimlerinde Demokrat Parti'nin iktidara gelişiyle yeni bir siyasi dönem başladı.

## Ekonomik Hayat

- II. Dünya Savaşı sona erince çiftçiyi topraklandırma konusunda çalışmalar başladı.
- **1945'te Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu kabul edildi.**
- Bu yasayla arazisi olmayan çiftçiyi toprak sahibi yapmak ve tarıma açılan toprakların işlenip üretimin artırılması amaçlandı.
- **DP'nin liberalizmi savunması, CHP'nin devletçi ekonomi politikasında değişikliğe gitmesine yol açtı.**
- **Recep Peker Hükûmeti döneminde devalüasyona gidildi.**
- **1 ABD doları 280 kuruş oldu. Böylece devletçi ekonomiden liberal ekonomiye doğru ilk adım atıldı.**

## Sosyal ve Kültürel Hayat

- İkinci Dünya Savaşı sonrası modern baskı ve gazetecilik yöntemlerinin gelişmesi, özgürlüklerin artması basın için içerik ve sayısal açıdan hızla gelişmesine yol açmıştır.
- Toplumun siyasete katılımı hızlanmıştır.
- 1945-1950 yılları arasında Türkiye'de yayımlanan dergi sayısının neredeyse iki katına çıkmıştır.
- Bu dönemin **edebiyat dergilerinden başlıcaları; Hisar, Varlık, Mavi, Yeditepe, Pazar Postası, Markopaşa ve Büyük Doğu'dur.**
- **Edebiyatta Orhan Veli, Melih Cevdet Anday ve Oktay Rıfat'ın oluşturduğu Garip Akımı ön plana çıktı.**
- Bu akıma bağlı şairler, şiirde her türlü kurala ve kalıplara karşı çıkıp günlük konuşma diliyle beraber sokaktaki insanı şiire soktular.
- Roman türünde Anadolu ve Anadolu insanının hayatını, toplumu, gerçekçi bir çizgide ele alıp işleyen birçok eser yazıldı.
- **10 Haziran 1949'da Devlet Tiyatrolarının Kuruluşu Hakkında Kanun'un** çıkarılmasıyla kültürel hayatta önemli bir adım atıldı.
- Devlet Tiyatrosu ve Operası Genel Müdürlüğüne **Muhsin Ertuğrul** getirildi.

## İKİ KUTUPLU DÜNYA VE TÜRKİYE

- II. Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'nin başını çektiği Batı Bloku ülkeleri ile SSCB'nin önderliğindeki Doğu Bloku ülkeleri arasında ekonomik, askerî, ideolojik, siyasi ve kültürel alanlarda büyük çekişmeler yaşanmaya başladı.
- **1960'lara kadar devam eden bu süreç aynı zamanda Soğuk Savaş Dönemi olarak da adlandırılmaktadır.**
- II. Dünya Savaşı'ndan sonra Doğu Bloku ile Batı Bloku arasındaki silahların kullanılmadığı çatışma 1991'de SSCB'nin dağılmasına kadar devam etti

## Doğu Bloku

- II. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan iki süper güçten biri Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ydi (SSCB).
- SSCB'nin bu kadar güçlenmesinde Almanya, İtalya ve Japonya'nın savaştan yenilgiyle çıkmaları, İngiltere ve Fransa'nın savaşı kazanmalarına rağmen büyük ölçüde yıpranmış olmaları etkili oldu.
- SSCB, II. Dünya Savaşı'nda Almanları yenilgiye uğrattıktan sonra Doğu Avrupa'da ilerleyerek bu topraklardaki Alman işgaline son vererek Doğu ve Orta Avrupa'daki ülkelerden birçoğunu işgal etti.
- **SSCB, denetimi altındaki Macaristan, Bulgaristan, Romanya, Polonya ve Çekoslovakya'da komünist partiler iktidara geldi.**

- **SSCB**, Doğu Avrupa ülkeleriyle dostluk, iş birliği, saldırmazlık gibi antlaşmalar yaparak bir blok oluşturdu.

## Cominform

- Doğu Bloku üye devletleri 5 Ekim 1947'de Cominform ile SSCB ve komünist rejimler arasında siyasi ve ideolojik bağ sağlandı.

## COMECON

- Marshall Planı ve Avrupa Ekonomik İş birliği Örgütüne karşı SSCB öncülüğünde COMECON (Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi) kuruldu (25 Ocak 1949).

**COMECON'un amacı; Üye ülkelerde ekonomik gelişmeyi hızlandırmak, bilimsel ve teknik gelişmeye önem vermek ve üye ülkeler arasındaki dayanışmayı sağlamaktır.**

## Varşova Paktı

- Askerî alanda da Soğuk Savaş Dönemi'nde öne çıkan uluslararası güvenlik örgütlerinden biridir.
- NATO'yu varlığına tehdit olarak gören SSCB öncülüğünde; Arnavutluk, Doğu Almanya, Bulgaristan, Macaristan, Polonya, Romanya ve Çekoslovakya'nın katılımıyla kuruldu (14 Mayıs 1955).

**Kuruluş amacı NATO'ya karşı sosyalist ülkeler arasında dostluk ve askerî yardım sağlamaktır.**

- Varşova Paktı, Soğuk Savaş'ın bitmesiyle 1991'de dağıldı.

## Batı Bloku

- **II. Dünya Savaşı sonrasında SSCB'nin yayılma tehlikesi karşısında** İngiltere Başbakanı Winston Churchill (Vinston Çörçil), ABD'yi etkin kılma çabasına girişti.
- SSCB tehdidinde karşı ABD'nin sorumluluk üstlenmesi istendi.
- SSCB'nin girişimleri ve yayılcı tutumu karşısında ABD Uzak Doğu'da, Doğu Akdeniz'de ve Orta Avrupa'da harekete geçti.
- ABD ile SSCB arasında savaş sonrasında iş birliği yerine çatışma süreci başlamış oldu.
- Batı Blok'unun liderliğini üstlenen **ABD, SSCB'ye "çevreleme politikası" izledi.**

## Batı Blokunun Teşkilatları

- **SSCB'nin yayılcı politikasının karşısında kendisini "Hür Dünya" olarak adlandıran Batı Bloku ülkeleri ABD öncülüğünde askerî, ekonomik ve siyasi alanlarda teşkilatlanmaya başladı.**
- **NATO ve Avrupa Konseyi** gibi oluşumlar bu amaçla kuruldu.
- **Truman Doktrini ve Marshall yardım projesi** de bu siyaseti destekleyen adımlar oldu.

## Truman Doktrini

- ABD Başkanı Harry S. Truman (Henry S. Truman), 12 Mart 1947'de Avrupa'yı desteklemek ve güçlendirmek için Truman Doktrini 'ni ilan etti.
- **Amerikan Kongresinde; SSCB tehdidine karşılık Yunanistan'a 300 milyon, Türkiye'ye de 100 milyon dolarlık yardımın yapılması kabul edildi.**

**ABD, Truman Doktrini ile iki temel amaca ulaşmaya çalıştı:**

- **SSCB'nin yayılmasını engellemek,**
- **ABD'nin hâkimiyetini genişletmek ve SSCB tehdidinde karşı Türkiye ve Yunanistan'a askerî yardım yapmaktır.**

## Marshall Planı

- **ABD, Avrupa'nın ekonomik yönden güçlü olduğu takdirde SSCB'nin siyasi yayılmacılığına karşı** koyabileceğini düşünüyordu.
- ABD Dışişleri Bakanı George Marshall 5 Haziran 1947'de yaptığı açıklamada ABD'nin, Avrupa'nın ekonomik kalkınması için Avrupa ülkelerinin kendi aralarında ekonomik iş birliği sağlamalarını ihtiyaç olursa o aman ABD'nin yardımcı olabileceğini söylediği plandır.

## NATO'nun Kuruluşu

- **NATO, Soğuk Savaş Dönemi'nde SSCB'ye karşı kurulan geniş kapsamlı bir savunma ittifakıdır.**
- **ABD, İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda, Lüksemburg**, Norveç, Danimarka, İzlanda, Portekiz, İtalya ve Kanada'nın katılımıyla 4 Nisan 1949'da kuruldu.
- **NATO'nun oluşturulmasının ana fikri SSCB yayılmasına ve tehdidine karşı etkili bir set kurmaktır.**
- NATO yapılıncası sonucunda SSCB öncülüğünde oluşan Doğu Blok'una karşı Batı Bloku oluşturuldu.

## Avrupa Konseyi

- **Avrupa Konseyi her alanda üye ülkeler arasında güven oluşturup iş birliği sağlamaktır.**
- 5 Mayıs 1949'da Londra Antlaşması ile İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda, Lüksemburg, Danimarka, İrlanda, İtalya, Norveç ve İsveç arasında kurulan konsey sadece Avrupa devletlerini kapsayan ve askerî niteliği olmayan bir teşkilattır.

## Doğu ve Batı Arasındaki Türkiye

### Türkiye-SSCB İlişkileri

- II. Dünya Savaşı'ndan sonra **Yalta Konferansı'na katılan SSCB lideri Stalin**, Boğazların statüsünün aynen devam edemeyeceğini **Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin günün koşullarına uygun olarak yeniden düzenlenmesini** ve SSCB lehine değişiklikler yapılmasını talep etti.
- **ABD, SSCB'nin karşısında yer alıp, Türkiye'yi destekledi.**
- SSCB 30 Mayıs 1953'te yaptığı açıklamayla, II. Dünya Savaşı'ndan sonra gündeme getirdiği taleplerinden vazgeçtiğini resmen bildirdi.
- **Türkiye ve SSCB arasındaki ilişkiler de bu tarihten sonra yumuşamaya başladı.**

## Türkiye ve Truman Doktrini

- Truman Doktrini ile **SSCB'nin yayılmacılık politikasının tehdidi altında kalan Yunanistan ve Türkiye'ye askerî ve ekonomik yardımlar yapıldı.**
- Truman Doktrini, Türk dış politikasında da büyük değişikliklere yol açtı.
- **Türkiye, tamamen Batı Bloku yanlısı bir dış politika izlenmeye başladı.**
- **Türkiye NATO'ya katılmak istedi.**
- **Kore Savaşı'nda Birleşmiş Milletler Barış Gücü Komutanlığı bünyesinde savaşa katıldı.**
- Kore Savaşı'nda Doğu Blok'unun yayılmacılığına karşı dünyayla birlikte hareket eden Türkiye, Batı Bloku ülkelerinin desteğini kazandı.

## Türkiye'nin Avrupa Konseyine Üye Olması

- Batılı devletlerle olan ilişkiler geliştirilmiş ve iş birliği de artırılmış olan Türkiye, Avrupa Komisyonu kurulduktan kısa bir süre sonra Yunanistan ve İzlanda ile Ağustos 1949'da Avrupa Komisyonuna davet edildi.
- **Türkiye bu süreçten sonra, komisyonun kurucu üyeleri arasında sayıldı.**
- **Türkiye'nin komisyona kesin katılımı ise TBMM tarafından 12 Aralık 1949'da onaylandı.**

## Türkiye'nin NATO'ya Katılması

- NATO, 4 Nisan 1949'da 12 devletin katılımıyla kuruldu.
- Türkiye ise başlangıçta NATO'nun dışında kaldı.
- 14 Mayıs 1950 seçimleri sonucu iktidara gelen Demokrat Parti, NATO'ya katılma çalışmalarına hız verdi.

## Türkiye'nin NATO'ya katılmak istemesinin nedenleri:

- NATO içerisinde yer alarak, **SSCB tehdidinin devam etmesi karşısında ülke topraklarının savunulmasının kolaylaştırılması düşünülmüştür.**
- Türk devlet adamları, Avrupa Konseyinin kurucu üyelerinden olan Türkiye'yi Batı'nın ayrılmaz bir parçası olarak görüyorlardı.
- NATO'ya katılma konusunda **Kore Savaşı**, Türkiye için önemli bir dönüm noktası oldu.
- **Türkiye'nin NATO'ya kabul edilmesini sağlayan bir başka gelişme ise SSCB'nin nükleer silah edinmesi oldu.**
- 15 Eylül 1951'de Ottawa'da toplanan NATO Bakanlar Konseyi, oy birliğiyle Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya üye olarak davet edilmesine karar verdi.
- 22 Ekim 1951'de Türkiye ile Yunanistan'ın NATO'ya katılımını sağlayan protokol imzalandı.
- TBMM, 18 Şubat 1952'de Kuzey Atlantik Antlaşması ve Protokolü'nü onaylayınca Türkiye NATO'ya resmen katıldı.

## Türk Askeri Kore'de

- II. Dünya Savaşı'nda Japonya teslim olduktan sonra Kore'nin kuzeyini SSCB, güneyini ise ABD denetim altına aldı.
- **Kore, 38. enlem sınır kabul edilerek Güney Kore ve Kuzey Kore olmak üzere ikiye ayrıldı.**
- ABD'nin desteklediği Güney Kore'de yapılan seçim neticesinde 17 Temmuz 1948'de Güney Kore Cumhuriyeti kuruldu.
- SSCB'nin desteklediği Kuzey Kore'de de seçimler yapıldı ve
- **9 Eylül 1948'de Kore Halk Cumhuriyeti kuruldu.**
- 25 Haziran 1950'de SSCB'nin desteklediği Kuzey Kore birlikleri, Güney Kore'deki askerlerin sınırı geçtiklerini ileri sürerek Güney Kore'ye saldırdı.
- Savaşın başlamasıyla ABD, Güney Kore'ye yardım göndermeye başladı ve Birleşmiş Milletleri harekete geçirdi.
- Alınan kararlar ABD'nin önderlik ettiği bir Birleşmiş Milletler Kuvveti oluşturuldu ve komutanlığına da Amerikalı General Mac Arthur getirildi.
- ABD'den sonra Kore'ye asker gönderen ikinci ülke Türkiye oldu.
- **Kore Türk Tugayı Komutanlığına Tuğgeneral Tahsin Yazıcı**, Piyade Alay Komutanlığına da Celal Dora atandı.
- Birleşmiş Milletler Barış Gücü Komutanlığı bünyesinde savaşan Türk askeri, başarılı bir şekilde mücadele etti. Çok şiddetli geçen Kunuri Muharebeleri 'nde önemli başarılar gösterdi.
- Üç yıl süren Kore Savaşı'nda taraflar birbirlerine üstünlük sağlayamadılar.
- 1950'de başlayan savaş, 27 Temmuz 1953 Panmunjom Ateşkes Anlaşması ile sona erdi.

Yapılan ateşkese göre Kuzey Kore ile Güney Kore arasındaki sınır değişmedi ve **38. enlem sınır çizgisi olarak kabul edildi.**

# 1950'Lİ YILLARDA TÜRKİYE

## Siyasi Hayat

- 14 Mayıs 1950 seçimleriyle başlayan Demokrat Partinin iktidarı kesintisiz olarak on yıl devam etti ve 27 Mayıs 1960 yılındaki askerî darbeyle sona erdi.
- Bu süreç boyunca CHP ana muhalefet partisi görevini üstlendi.
- DP genel başkanlığını yürüten **Celal Bayar, 14 Mayıs seçimlerinden sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin üçüncü cumhurbaşkanı oldu.**
- Celal Bayar, DP genel başkanlığından istifa ederek görevini Adnan Menderes'e bıraktı.
- **DP 1932 tarihinde başlatılan ezanın Türkçe okunması uygulamasına 16 Haziran 1950'de son verildi.**
- **25 Temmuz 1951'de Atatürk'ün manevi şahsiyetini korumak için Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun çıkarıldı.**
- İnşaatı yarım kalan Anıtkabir tamamlandı.
- **Köy Enstitüleri 1954'te öğretmen okullarına dönüştürüldü.**
- Ekonomide tarım sektörüne öncelik verildi.
- **1951'de Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu çıkarıldı.**
- 2 Mayıs 1954'te yapılan genel seçimlere Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi, Cumhuriyetçi Millet Partisi, Türkiye Köylü Partisi ve İşçi Partisi katıldı.
- **Dış politikada; Kıbrıs Meselesi ve 6-7 Eylül Olayları 'nın yaşanması büyük sıkıntılara yol açtı.**
- DP iktidarı döneminin ortalarından itibaren ülkede ekonomik sıkıntılar baş gösterdi.
- DP, 1958 yılında yapılacak seçimleri erkene aldı ve seçimlerin 27 Ekim 1957'de yapılacağını duyurdu.
- DP %47,7 oy oranı seçimi kazandı ve 424 milletvekili çıkardı.
- TBMM, 2 Kasım 1957'de Celal Bayar'ı 413 oyla üçüncü kez cumhurbaşkanı seçti.
- 1958'de Cumhuriyetçi Millet Partisi ile Köylü Partisi birleşip Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) adını aldı.
- Hürriyet Partisi de CHP'ye katıldı.
- Muhalefet partilerinin birleşme yoluna gitmesi, iktidar-muhalefet ilişkilerini daha da sertleştirdi.
- Muhalefetin birleşmesi üzerine DP öncülüğünde Vatan Cephesi kuruldu.
- **Siyasal gerginliği azaltmak ve istikrarı sağlamak isteyen hükûmet 18 Nisan 1960'da DP milletvekillerinden oluşan ve olağanüstü yetkilere sahip Tahkikat Komisyonu'nu kurdu.**
- Komisyon ülkenin istikrarını bozacak her türlü yıkıcı faaliyete müdahale etme yetkisine sahip olacaktı.
- **27 Mayıs 1960'ta Millî Birlik Komitesi adlı bir cunta yapılanması, Türk Silahlı Kuvvetler adına millî iradeyi hiçe sayarak ülke yönetimine el koydu.**
- DP üyeleri tutuklandı, anayasa ve meclis feshedildi.
- Tüm siyasi faaliyetler askıya alındı. Demokrat Parti dönemi, demokratik olmayan bir yöntemle sona erdirildi.

## Ekonomik Hayat

- 1950 seçimleri ile iktidara gelen Demokrat Parti, **Liberal ekonomi** anlayışını savundu.
- Yabancı ve yerli sermayenin sanayiye girmesini teşvik etmek amacıyla 1950'de Türkiye Sınâî Kalkınma Bankası kuruldu.
- **Ekonomiyi canlandırmak amacıyla 1951'de "Yabancı Sermaye Yatırımlarını Teşvik Kanunu" çıkartılarak yabancı sermayenin Türkiye'ye gelmesi kolaylaştırılmaya çalışıldı.**

Petrol Kanunu ile birçok yabancı şirkete Türkiye'de petrol arama izni verildi.

DP, ekonomide liberalizm politikasını benimsemiş olmasına rağmen yatırımların birçoğunu yine devlet yapmak zorunda kaldı.



Makine Kimya Endüstri Kurumu, Denizcilik Bankası, Et ve Balık Kurumu, Devlet Malzeme Ofisi, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı, Ereğli Demir Çelik -Fabrikaları gibi birçok Kamu İktisadi Teşekkülü (KİT) kuruldu.

- **Demokrat Parti Dönemi'nde tarım sektörü ön planda tutuldu.**
- **Çiftçiye ucuz kredi verildi ve tarımda makineleşme hızlandırıldı.**

Geleneksel tarım uygulamalarından modern tarıma doğru geçiş sağlandı.

- **Marshall yardımlarıyla başta traktör olmak üzere modern tarım aletlerinin sayısında büyük artış oldu.**

1950-1954 yılları arasında tarımsal üretimde büyük bir artış sağlandı.

- **Marshall Planı çerçevesinde yapılan yardımlar sadece tarım alanında değil madencilik, ulaştırma ve bayındırlık alanlarında da kullanıldı.**

1949'da Kara yolları İdaresi kuruldu.

- 1954'ten itibaren yaşanan döviz darboğazı yüzünden **DP'nin temel politikası olan liberalizme kısıtlamalar getirildi.**

İthalatı kısıtlayıcı önlemler alındı ve devlet sanayide özel sektörün yerini aldı.

1955'ten itibaren tarım ürünlerinin üretiminde düşüşler, dış ticaret açıkları, kamu harcamalarındaki sürekli artışlar ile ekonomik sıkıntılar yaşanmaya başladı.

- **II. Dünya Savaşı sonrasında da uygulanmış olan Millî Korunma Kanunu tekrar uygulamaya konuldu.**

## **Sosyal ve Kültürel Hayat**

- **1950'li yıllardan itibaren kentlerdeki sanayileşme ile beraber köylerden kentlere göçler daha da artarak devam etti.**

Yaşanan yoğun göçler kentlerde konut sıkıntısı, çarpık kentleşme ve altyapı sorunları gibi problemleri ortaya çıkardı.

Türkiye'nin toplumsal ve ekonomik yapısında önemli değişimler yaşandı.

**Edebiyat alanında Garip Akımı'nın ardından İkinci Yeni şiir anlayışı ortaya çıktı.**

Attila İlhan öncülüğündeki şiirde yeniliği savunan Maviciler ve millî zevk ve anlayışını sürdüren edebiyatta Hisarcılar Grubu öne çıktı.

1950 sonrasında müzik endüstrisi gelişti.

Müzik alanında devlet kontrolü azaldı ve serbestlik sağlandı.

Tüm dünyada olduğu gibi Jazz ve Rock'n Roll gibi müzik türleri bu dönemde Türkiye'yi de etkisi altına aldı.

Klasik Türk müziği ve Türk Halk müziği doğal süreci içinde gelişimini sürdürmeye devam etti.

Dönemin önemli ses sanatçıları arasında Aşık Veysel, Zeki Müren, Müzeyyen Senar önemli yer tuttu.

1950-1960 yılları Yeşilçam Sineması gelişti. Önemli sinema sanatçıları ve sinema filmleri ortaya çıktı.

1953'te ilk senaryosu "Kanlı Para" ile sinema hayatına atılan Safa Önal, en fazla filme çekilmiş senaryoya sahip kişi olarak Guinness Rekorlar Kitabı'na girdi.



( <https://t.me/tarihogretmeni> )

Telegram Kanal Linkimizdir

HAZIRLAYAN

CENAN ŞİRİN

## **VII. ÜNİTE**

# **TOPLUMSAL DEVRİM ÇAĞINDA TÜRKİYE VE DÜNYA**

## 7. ÜNİTE

# TOPLUMSAL DEVRİM ÇAĞINDA DÜNYA VE TÜRKİYE

### 1960 SONRASI DÜNYADAKİ GELİŞMELER

#### Bloklar Arası Rekabet

- 1945'te sona eren II. Dünya Savaşı'nın ardından dünya dengeleri yeniden kuruldu.
- II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra **ABD ve SSCB**'nin siyasi gücü etrafında kümelenen devletlerin oluşturduğu, çok kutuplu dünyadaki güç mücadelesi **Soğuk Savaş dönemi**ni başlattı.

Doğu ve Batı Blokları; ABD ve SSCB öncülüğünde askerî, siyasi ve ekonomik alanlarda teşkilatlanarak ülkeler arasındaki ayrışmayı keskinleştirdi.

- **ABD ve SSCB arasındaki gerilim** **Kore Savaşı ile çatışmaya dönüştü.**

Dünya devletlerinin büyük bir kısmı siyasi durumlarına göre ya ABD ya da SSCB yanında yer aldı.

- 1955'te yapılan **Bandung Konferansı** ile "**Üçüncü Dünya Devletleri**" olarak isimlendirilen Asya, Afrika ve Latin Amerika Devletleri tarafından **Bağılantısızlar Blok**'unun oluşturdu.

Dünya siyaset dengesindeki gerilimin etkisini azaltacak bir süreci başlatmış oldu.

- **Bağılantısızlığın, yani hiçbir bloğa veya askerî ittifaka bağlı olmama hareketinin ilk teşkilatlanması, Yugoslavya lideri Tito ile Mısır Başbakanı Nasır'ın teşebbüsü ile 1961 yılında olmuştur.**

Bu iki liderin teşebbüsü ile 1-6 Eylül 1961 günlerinde Belgrad'da 25 tarafsız ve bağlantısız ülkenin katılması ile bir konferans toplandı.

Toplantının sonunda 27 maddelik bir bildiri yayımlandı.

Bildiride, her türlü koloniyalizm ve sömürgeciliğe karşı geliniyor,

Sömürgelerin bağımsızlık hareketlerinin desteklenmesi isteniyor, bilhassa Kongo, Angola, Cezayir'in bağımsızlık hareketleri destekleniyor,

Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki ırkçı ayırım mahkûm ediliyor,

Filistin Arap halkının tüm haklarının tanınması,

Yabancı üslerin kaldırılması, genel ve tam bir silahsızlanma, bütün nükleer silahların yasaklanması,

Büyük devletlerin kısa zamanda silahsızlanma antlaşması imzalamaları ve Çin'in Birleşmiş Milletlere kabulü isteniyordu.

- 1960 yılından itibaren **Soğuk Savaş verini Yumuşama (Detant) Dönemi'ne bıraktı.**
- **Yumuşama Dönemi'ne geçişte Doğu Bloku arasında meydana gelen çatlaklar,** (Yugoslavya ve Çin'in SSCB ile ters düşmesi) ve **ABD ve SSCB arasında 1962'de meydana gelen Küba Krizi ile kendisini gösteren küresel çapta bir nükleer savaş tehlikesi etkili oldu.**

Yumuşama Dönemi'nde bloklarda meydana gelen yapı değişiklikleri, Doğu ve Batı Bloklarının yakınlaşmasını sağladı.

- **1972'de SALT I ve 1979'da SALT II Antlaşmalarının imzalanmasıyla ABD ve SSCB nükleer silahlarını azaltma girişimlerinde bulundular.**

Blokların birbirlerinin varlıklarına saygı göstereceklerini taahhüt ettikleri Helsinki Sözleşmesi'ni imzaladılar.

## **Arap-İsrail Savaşları**

- **1948'de Filistin toprakları üzerinde İsrail Devleti'nin kurulmasıyla** Orta Doğu'da başlayan gerginlik, uzun soluklu savaş dönemini başlattı.

1948'de Filistin'in Yahudiler ve Araplar arasında bölüşülmesini öngören Birleşmiş Milletler kararını önlemek için Araplar savaşa gitme kararı aldılar.

- Arapların yenilgisiyle biten **1948'deki ilk Arap-İsrail Savaşı** sorunları çözmedi.
- **1978'de Mısır ve İsrail arasında imzalanan Camp David Antlaşması**'na kadar İsrail ve Arap devletleri arasında üç önemli savaş daha yaşandı.

## **Süveyş Bunalımı**

- 1952'de Hür Subaylar tarafından gerçekleştirilen askerî darbeden sonra **Mısır devlet başkanlığını ele geçiren Albay Abdülnasır, Süveyş Kanalı'nı millileştirdi.**
- 1881'den beri Mısır'da etkin olan İngiltere'nin ülkeden tamamen çekilmesini istedi.
- **İngiltere, Fransa ve İsrail** aralarında anlaşarak **Abdülnasır'ın bu hamlesini önlemek istediler.**

İsrail, Mısır'ın Ürdün ve Suriye ile yaptığı askerî ittifakın kendisini tehdit ettiğini bahane ederek Mısır'a saldırdı.

- **İngiliz ve Fransız birlikleri de Süveyş Kanalı'nı işgal etti. Mısır bu saldırılar karşısında tutunamadı.**
- **SSCB'nin Mısır'dan yana tavır sergilemesi üzerine ABD, Arap dünyasında Sovyet etkisinin artacağından çekinerek bu harekâtı desteklemedi.**

Birleşmiş Milletler tarafından alınan kararlar İsrail, İngiltere ve Fransa'nın işgal ettiği Mısır topraklarından çekilmesi istendi.

Dönemin iki süper gücünün de bu karara destek vermesi üzerine İngiltere, Fransa ve İsrail işgal ettikleri Mısır topraklarından çekildiler.

Bu savaş sonucunda Orta Doğu'da siyasi dengeler değişti.

İngiltere ve Fransa Orta Doğu üzerindeki nüfuzlarını kaybettiler.

Bölgede ABD ve SSCB'nin etkisi arttı.

**Mısır Devlet Başkanı Cemal Abdülnasır'ın Arap dünyasındaki siyasi gücü arttı.**

## **Altı Gün Savaşı**

Mısır Devlet Başkanı Abdünnâsır, 1948 ve 1956 Arap-İsrail Savaşlarındaki yenilgileri telafi etmek için yeni bir savaşa hazırlandı.

Mısır, Suriye, Ürdün ve Irak arasında İsrail'e karşı askerî bir ittifak oluşturuldu.

**1967'de Filistinli direnişçi grupların Suriye üzerinden İsrail topraklarına saldırması yeni bir savaşı ateşledi.**

SSCB tarafından silahlandırılan Arap devletleri çok kısa bir sürede İsrail karşısında ağır bozguna uğradılar.

**“Altı Gün Savaşı” diye bilinen 1967 Arap-İsrail Savaşı sonunda İsrail, Mısır’ın Sina Yarımadası’nı, Suriye’nin Golon Tepeleri’ni, Ürdün’ün Batı Şeria bölgesini ve Doğu Kudüs’ü işgal ederek sınırlarını dört kat genişletti.**

Bu savaş sonucu Yahudiler yaklaşık iki bin yıl sonra ilk defa Kudüs’ün tamamına egemen hâle geldiler.

## **Yom Kippur Savaşı**

- **1973’te meydana gelen ve Yom Kippur Savaşı olarak adlandırılan Arap-İsrail Savaşı, 1967 savaşının bir devamı niteliğindedir.**

1967 Arap-İsrail Savaşı’nda ağır yenilgiye uğrayan Mısır, Suriye ve Ürdün kaybettikleri toprakları geri almak için yeniden savaş hazırlıklarına başladı.

1970-1973 yılları arasında İsrail ve Mısır sınırında yaşanan bölgesel çatışmalar sonunda topyekûn bir savaşa dönüştü.

Taraflar, BM Güvenlik Konseyinin çatışmayı durdurma çağrısını dikkate alarak savaşı sonlandırdılar.

1974’te kesin ateşkes sağlandı.

İsrail’in Mısır ve Suriye sınırına BM Barış Gücü askerlerinin yerleştirilmesi kabul edildi.

- **1973 Arap-İsrail savaşı sonunda Arap ülkeleri, İsrail’i destekleyen Batı ülkelerine karşı petrol fiyatlarını bir siyasi güç olarak kullanma kararı aldı.**
- Arap ülkelerinin üretimi azaltmasıyla 1970’te varili 1,80 dolar olan ham petrol fiyatı 1973’te 34 dolara kadar yükseldi.
- Böylece **küresel ölçekte bir petrol krizi ortaya çıktı.**

## **Camp David Antlaşmaları**

- **1948’de İsrail’in kurulmasının ardından başlayan Arap-İsrail savaşları, 1978’de İsrail ve Mısır arasında imzalanan Camp David Antlaşması ile yeni bir sürece girdi.**

Mısır’ın yeni devlet başkanı Enver Sedat, SSCB ile iş birliğinden vazgeçip ABD’ye yaklaşma kararı aldı. Bunun üzerine ABD, Mısır ile İsrail arasında barış sağlanması için arabuluculuk yaptı.

**ABD, İsrail ve Mısır arasında 17 Eylül 1978’de Camp David Antlaşmaları imzalandı.**

### **Antlaşmalara göre**

- İsrail, Sina Yarımadası’nı Mısır’a geri verecek,
- Mısır da İsrail’in siyasi varlığını tanıyacaktı.
- Böylece kurulduğu 1948’den bu yana İsrail’in siyasi varlığını, bir Arap devleti ilk kez resmen kabul etti.
- Camp David Antlaşmaları, Mısır ve Ürdün’de ABD etkisini artırdı.

**Antlaşmalara şiddetle karşı çıkan Arap devletlerinden Suriye, Irak, Libya, Güney Yemen ve Cezayir, bir Red Cephesi” kurarak SSCB’ye yaklaştı.**

## **İran-İrak Savaşı**

- **Irak ve İran’ın Basra Körfezi üzerinde hâkimiyet kurma mücadelesi, Şattülrap su yolu meselesi, dinî ve etnik anlaşmazlıklardı.**

- 1975'te Cezayir Antlaşması'nın imzalanmasıyla sorun çözülmüştü.
- İran'da 1979'da Şah Rejimi'nin yıkılması ve dinî lider Ayetullah Humeyni'nin önderliğinde İslam Cumhuriyeti'nin kurulması bu dengeyi bozdu.
- Irak'ın devlet başkanı Saddam Hüseyin, İran'ı ülkesindeki Şî Müslümanları isyana teşvik ettiği gerekçesiyle suçladı.
- Saddam Hüseyin'in asıl amacı İran'da gerçekleşen devrim sonrası zayıflayan İran ordusunun durumundan yararlanarak saldırıya geçmek ve Şattularap suyunun denetimini ele geçirmektir.
- 22 Eylül 1980'de Irak kuvvetleri İran'a sürpriz bir saldırı başlattı.

Savaşın başlarında Irak kuvvetleri İran topraklarına girerek Huzistan bölgesini ele geçirdi. 1982'den itibaren İran kuvvetleri toparlanarak önce Irak'ın ele geçirdiği toprakları geri aldı. İki taraf birbirine üstünlük sağlayamadı. Sekiz yıl süren İran-İrak Savaşı, Birleşmiş Milletlerin ara buluculuğu ile 1988'de sona erdi.

- İran-İrak Savaşı'nın ardından Camp David Antlaşmaları sonucunda oluşan Arap dünyasındaki bölünmeler daha da arttı.
- Savaşta Suriye ve Libya İran'ı desteklerken; Suudi Arabistan, Ürdün ve Körfez Ülkeleri Irak'a destek verdi.
- ABD, SSCB, Avrupa ülkeleri ve Türkiye tarafsız kaldı.

## 1960 SONRASI TÜRK DIŞ POLİTİKASINI ETKİLEYEN GELİŞMELER

### Kıbrıs Sorunu'nun Ortaya Çıkması

- II. Selim Dönemi'nde (1571) Kıbrıs Türk egemenliğine girdi.
- 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra Osmanlı egemenliğindeki Kıbrıs Adası İngiltere tarafından işgal edildi.
- 1914'te başlayan I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti ile İngiltere'nin rakip taraflarda yer alması üzerine İngiltere, Kıbrıs Ada'sını imparatorluğuna kattığını ilan etti.

1923 Lozan Barış Antlaşması ile Kıbrıs Adası'nda resmen İngiliz egemenliğini dönemi başladı.

1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sürecini başlatan Kıbrıs sorunu, II. Dünya Savaşı'ndan sonra Yunanistan'ın ada ile daha fazla ilgilenmesiyle ortaya çıktı.

Yunanistan 1951'de adanın kendi yönetimine bırakılması için İngiltere'ye başvurdu fakat olumsuz cevap aldı.

Yunanistan, 1954'te Birleşmiş Milletlere başvurarak Kıbrıs'ın kendi kaderini belirlemesi için adada halk oylaması yapılmasını talep etti.

Yunanistan'ın amacı, halk oylamasıyla adanın çoğunluğunu oluşturan Rumlar sayesinde Kıbrıs'ın kendisine bağlanmasını sağlamaktı.

Yunanistan'ın bu girişimi de BM tarafından kabul görmedi. Fakat bu girişim, Türkiye'nin de Kıbrıs Sorunu ile ilgilenme sürecini başlattı.

1954'ten itibaren Kıbrıs, Türkiye'nin dış politikasının en önemli meselesi hâline geldi.

Kıbrıslı Rumlar, EOKA adlı bir terör örgütünü kurdular.

## **EOKA'nın amacı**

**İngilizlere ve Türklere karşı şiddet kullanarak adayı İngilizlerden ve Türklere temizleyerek Rumlaştırmak ve daha sonra Kıbrıs'ı Yunanistan'a katmaktı.**

- Adadaki Rumlar bu düşünceye **"Enosis"** adını veriyorlardı.

Kıbrıs adasındaki olayların bunalıma dönüşmesi üzerine **İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ı** görüşmeye davet ederek sorunu çözmek istedi.

1955'te toplanan **Londra Konferansı'nda** bir sonuç alınamadı.

Üç devletin de Kıbrıs adası ile ilgili çözüm önerisi farklıydı.

Diplomasi masasında sorun çözülemezken adada olaylar tırmandı.

EOKA terör örgütünün saldırıları Türk köylerinde yapılan katliamlara dönüştü.

• **1956'dan itibaren Türkiye**, adanın Türk ve Rum toplumları arasında bölüşülmesini önerdi. **Türkiye'nin bu önerisine İngiltere ve Yunanistan sıcak bakmadı.**

- Kıbrıslı Türkler, **EOKA terörüne karşı 1957'de TMT'yi (Türk Mukavemet Teşkilatı) kurarak kendilerini savunmaya başladı.**
- 1958'de **İngiltere tarafından Mac Millan Planı** ortaya atıldı.

## **Bu plana göre**

- **Adada İngiltere, Türkiye ve Yunanistan iş birliğine dayalı üçlü bir yönetim kurulacaktı.**

Gerilimin **NATO'ya zarar verdiğini düşünen ABD, duruma müdahale etti.**

- **1959'da Türkiye ve Yunanistan arasında Zürih'te başlayan görüşmelerde Kıbrıs adasının bağımsız bir devlet olması fikri kabul edildi.**
- **11 Şubat 1959 Zürih Antlaşması'yla Kıbrıs'ın bağımsızlığı resmîleşti.**

1960'ta **İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ın imzaladığı Londra Antlaşması'yla** Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluş süreci resmen başladı.

Kıbrıs'ta yaşayan Türk ve Rum toplumlarının yanı sıra, garantör devletler olan Türkiye ve Yunanistan da aynı hukuki haklara kavuşmuş oluyordu.

1960-1963 yılları arasında Rumlar, antlaşmalarla Türklere tanınan hakların verilmesini geciktirdiler.

- **Rumlar, Enosis fikrini hayata geçirmek için Akritas Planı adı verilen bir proje hazırladılar.**

**Rumların planına göre** anayasada yapılmak istenilen değişiklikler Türkiye ve adadaki Türk toplumu tarafından reddedildi.

Rumlar ve Türkler arasında gerginlik arttı.

- **Rumlar Akritas Planı gereğince genel saldırıya geçtiler ve pek çok Türk'ü vahşice katlettiler. Yaşanan bu cinayetlere ve katliama Kanlı Noel adı verildi.**
- **Kanlı Noel olaylarının yaşanması ve adadaki Türklerin katledilmesine Türkiye sert tepki gösterdi.**

Türk savaş uçakları Rumları ihtar etmek için Kıbrıs üzerinde uçmaya başladı.

Hava harekâtı sırasında ada üzerinde uçuş görevinin komutanı **Yüzbaşı Cengiz Topel**'in uçağı, Rumlar tarafından düşürüldü.

Yüzbaşı Cengiz Topel daha sonra Rumların işkencesi sonucu şehit oldu.

Kıbrıs'taki Türk alayı garnizondan çıkararak Türkleri korumak için Lefkoşa'nın Türk mahallelerine yerleşti. Olayları sakinleştirmek amacıyla **Lefkoşa'nın Rum ve Türk tarafını birbirinden ayırmak için İngiltere tarafından Yeşil Hat adı verilen bir sınır çizildi.**

**Türkiye, garantör olarak müdahale edeceğini duyurdu.**

**Türkiye'nin bu tutumu Yunanistan ile olan ilişkileri gerginleştirdi.**

ABD Başkanı Johnson , Başbakan İsmet İnönü'ye bir mektup yazarak Türkiye'nin müdahale fikrinden vazgeçmesini ve bu durumun endişe verici olduğunu söyledi.

Türkiye'nin kararlı tavrı ile 1964'te Rum saldırıları azaldı.

1967'den itibaren Ada'da tekrar tansiyon yükseldi.

Yunanistan, Kıbrıs'a çok sayıda asker gönderdi.

Yunanistan'ın desteği ile silahlandırılan Rum Millî Muhafız Teşkilatı, Türklere karşı sistematik olarak etnik bir temizliğe başladı.

Türk savaş uçakları tekrar Ada üzerinde uçuşlara başladı.

Uluslararası toplumun da tepki göstermesiyle Rumların saldırıları tekrar durduruldu.

**Türk toplumu, 1967'de Dr. Fazıl Küçük önderliğinde Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi'ni kurdu.**

1971'de geçici ifadesi kaldırılarak oluşum Kıbrıs Türk Yönetimi'ne dönüştü.

## **Kıbrıs Barış Harekâtı “Ayşe Tatile Çıktı”**

- **15 Temmuz 1974'te Kıbrıs'ta Yunanistan'a bağlı subaylar askerî bir darbe yaparak Cumhurbaşkanı Makarios'a devirdiler.**

Yerine **EOKA'ya bağlı Nikos Samson'u geçirdiler ve Kıbrıs Elen Cumhuriyeti'ni ilan ettiler.**

Kıbrıs Anayasası'na aykırı olarak yapılan ve Ada'yı Yunanistan'a bağlamak demek olan harekete Türkiye sert tepki gösterdi.

**Türk Silahlı Kuvvetleri, 20 Temmuz 1974'te Kıbrıs'ta barışı ve anayasal düzeni yeniden sağlamak için Kıbrıs Barış Harekâtı'nı gerçekleştirdi.**

Birleşmiş Milletler taraflara ateşkes çağrısında bulundu.

**25 Temmuz 1974'te taraflar Cenevre Konferansı'nda toplandı.**

**Konferansın sonuçsuz kalması üzerine Türkiye 14 Ağustos 1974'te İkinci Barış Harekâtı'na başladı.**

İkinci Barış Harekâtı ile Lefke-Lefkoşa-Magusa hattı çizildi ve adanın üçte biri Türk kontrolüne geçince harekât sona erdi.

Kıbrıs Barış Harekâtı sonunda Ada'daki Türk toplumu 13 Şubat 1975'te Kıbrıs Türk Federe Devleti'ni kurdu.

Başkanlığa seçilen Rauf Denktaş'ın temsil ettiği Türk tarafı, Rum tarafı ile yaptığı görüşmelerden bir sonuç elde edemedi.

**Rumlar, Kıbrıs Sorunu 'nu 1983'te Birleşmiş Milletlere taşıdılar.**

BM Genel Kurulu 13 Mayıs 1983'te; Küba, Yugoslavya, Cezayir, Mali, Hindistan, Guyana ve Sri Lanka'nın oylarıyla Rum tasarısını kabul etti ve Türk tarafının siyasal oluşumunu tanımadı.

**Tasarı:** Türkiye, Pakistan, Malezya, Somali ve Bangladeş tarafından reddedildi. ABD ve İngiltere oylamada çekimser kaldı.

- **BM Genel Kurulunun bu yanlı kararından sonra Kıbrıs Türk toplumu Türkiye'nin desteğiyle 15 Kasım 1983'te Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni kurarak bağımsızlığını ilan etti.**

Kıbrıs Türklerinin bağımsızlık kararı Kıbrıs sorununda yeni bir dönemin başlamasına yol açtı.



## **Ege Adaları Sorunu**

Yunanistan 1829'da Osmanlı Devleti'nden ayrılarak bağımsız olduğunda bu adalardan bir kısmını ele geçirmişti.

Balkan Savaşları'ndan sonra imzalanan 1913 tarihli Londra Antlaşması'nda Osmanlı Devleti'ni elindeki Gökçeada, Bozcaada; İtalya'nın elindeki On İki Ada dışında Ege Adalarının geleceği büyük devletlerin kararına bırakıldı.

Millî Mücadele'nin kazanılmasından sonra Türkiye ve İtilaf Devletleri arasında yapılan Lozan Barış Antlaşması'nda, Bozcaada ve Gökçeada Türkiye'ye bırakıldı.

On İki Ada ise İtalya'da kaldı.

Lozan Barış Antlaşması'na göre Anadolu Yarımadası'na yakın adaların silahtan arındırılmış olması gerekiyordu.

II. Dünya Savaşı sırasında 1947 Paris Antlaşması'yla İtalya, askerî üsler kurmamak ve silah yığınağı yapmamak kaydıyla On İki Ada'yı Yunanistan'a bıraktı.

Böylece Yunanistan, yerleştiği Ege Adaları aracılığıyla Batı Anadolu kıyılarına kadar sokuldu.

**On İki Ada'yı elde eden Yunanistan, özellikle 1963 Kıbrıs Bunalımı'ndan sonra, Lozan ve Paris Antlaşmaları'na aykırı olarak Ege Denizi'ndeki adaları silahlandırmaya başladı.**

**Ege Denizi'ni bir Yunan denizi hâline getirmek istemesi,** Türkiye tarafından sert tepkiyle karşılandı. Türkiye ve Yunanistan arasındaki Kıbrıs Meselesi'ne Ege Adaları Meselesi de eklendi.

## **Kıta Sahanelığı Sorunu**

- **1973'te Türkiye'nin Ege Denizi açıklarında petrol aramak üzere** Türkiye Petrolleri Anonim Şirketine arama ruhsatı vermesiyle başladı.
- **Yunanistan, söz konusu bölgenin Yunan karasularına ait olduğunu ve Türkiye'nin bu konuda ruhsat vermeye yetkisi olmadığını iddia etti.**

Türkiye ise coğrafi olarak Anadolu'nun doğal uzantısının Ege Denizi'nin altından ruhsat verilen bölgelere kadar uzandığını, buraların kendi kıta sahanlığı içerisinde yer aldığını savundu.

Türkiye ve Yunanistan'ın konuya yaklaşımları farklı olduğundan sorun çözülemedi.

Türkiye, meselenin çözümünde müzakereleri öne çıkarırken Yunanistan konuyu uluslararası platformlara taşıyarak çözmek istedi.

**1976'da Sismik-I adlı Türk araştırma gemisinin Ege Denizi'ne savaş gemileri korumasında açılması,** Türkiye ve Yunanistan'ı savaşın eşiğine getirdi ancak iki taraf da temkinli davrandı.

Yunanistan'ın sorunu BM Güvenlik Konseyi'ne ve ardından Uluslararası Adalet Divanı'na taşıması sonuçsuz kaldı.

İki taraf arasında yapılan müzakerelerden de bir sonuç çıkmadı.

## **Batı Trakya Türk Azınlık Sorunu**

- **Batı Trakya, Trakya Bölgesi'nin günümüzde Yunanistan sınırları içerisinde kalan batı kısmıdır.**

Bölge I. Balkan Savaşı sonucunda Osmanlı Devleti'nin **Midye-Enez hattının** batısından çekilmesiyle Türk egemenliğinden çıkarak Bulgaristan hâkimiyetine girdi.

II. Balkan Savaşı sırasında Türk birlikleri Edirne'yi geri almalarına rağmen Meriç Nehri'nin batısına ilerleyemediğinden Batı Trakya düşman işgalinden kurtarılamadı.

Batı Trakya Kuşçubaşı Eşref komutasındaki birlikler tarafından işgalcilerden temizledi. Gümülcine'yi alarak 31 Ağustos 1913'te "Batı Trakya Türk Cumhuriyeti'ni kurdu.

Türk tarihinin en kısa ömürlü devleti olan bu devlet aynı zamanda Türk tarihinde kurulan ilk cumhuriyet oldu.

**İstanbul Antlaşmasıyla Batı Trakya resmen Bulgaristan'a bırakıldı.**

Osmanlı Devleti'nin desteğini yitiren Batı Trakya Türk Cumhuriyeti de varlığını sürdüremedi.

I. Dünya Savaşı'nda Batı Trakya, Fransızlar tarafından işgal edildi.

Mondros Ateşkes Anlaşması sonrası başlayan işgaller sonrası 1919'da kurulan Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Heyet-i Osmaniye Cemiyeti "Trakya Cumhuriyeti"ni kurmayı amaçladı. 1920 yılında bölgenin Yunanlılar tarafından işgal edilmesiyle Batı Trakya Türklerinin de kendi kaderlerini belirlemesi planı gerçekleşemedi.

- **Batı Trakya, Lozan Barış Konferansı'nda Yunanistan'a bırakılmak zorunda kalındı.**
- **Lozan Barış Antlaşması'nda hem Türkiye hem de Yunanistan azınlıklar için birtakım kültürel haklar tanıdılar.**

Batı Trakya Türklerine de Yunanistan'ın azınlık toplumlarından biri olarak bu haklar verilmiştir. Yunanistan verdiği taahhütlere rağmen Batı Trakya Türklerini sistemli bir şekilde asimilasyona tabi tutma ve yıldırarak göç ettirme politikası izlemektedir.

**Batı Trakya'da yaşayan Türk azınlığının durumu uluslararası alanda imzalanan antlaşmaların verdiği hukuki haklar doğrultusunda Türkiye'nin önemli bir dış politika sorunu haline dönüşmüştür.**

## **Ermenilerin Faaliyetleri ve ASALA Terör Örgütü**

- **1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı sonunda imzalanan Berlin Antlaşması'nda** Ermeni sorunu Batılı devletlerinde desteği ile gündeme geldi.

Osmanlı topraklarında faaliyete başlayan Hınçak, Taşnak, Ramgavar, Hınçak İhtilal Komitesi, Silahlılar Cemiyeti ve Karahaç Cemiyeti gibi halkı silahlı ayaklanmaya sevk eden terör örgütleri, 19. yüzyıldan başlayarak Osmanlı topraklarında şiddetin artmasına neden oldu.

- **Dünya Savaşı sırasında Ermeni çetelerinin Rus ordusu saflarında savaşmaları ve cephe gerisinde Türk köylerine saldırımları üzerine Osmanlı Devleti, Tehcir Kanunu ile 1915'te Ermenileri, Surive bölgesine zorunlu göçe tabi tuttu.**
- **Millî Mücadele sırasında Ermeni çetelerin Doğu Anadolu'daki saldırgan faaliyetlerini Kazım Karabekir Paşa komutasındaki 15. Kolordu karşı koydu.**

1920'de Doğu Cephesi komutanı olarak atanan Kazım Karabekir Paşa, Kars ve Ardahan'ı Ermenilerden geri aldı.

**1920'de TBMM Hükûmeti ve Ermenistan arasında imzalanan Gümrü Antlaşması'yla Ermenilerin yıkıcı faaliyetleri son buldu.**

Gümrü Antlaşması'nın imzalanmasından sonra 1965'e kadar Türk-Ermeni ilişkileri sakin bir dönem geçirdi. Ermeni lobisinin kışkırtması ve Batılı devletlerin desteğiyle Türklere karşı Ermeni şiddeti yeniden canlandı. Bu dönemde isminden en çok söz ettiren ve Ermeni terörü ile eş anlamda kullanılan **"Ermenistan'ın Kurtuluşu İçin Ermeni Gizli Ordusu"** isimli terör örgütü **"ASALA"** etkili oldu.

## **ASALA Terör Örgütü**

- **ASALA terör örgütü yurt dışındaki Türk temsilcilik ve kuruluşlarına, Türk diplomat ve büyükelçilik görevlilerine yönelik silahlı saldırılar düzenlemeye başladı.**

ASALA'nın başlattığı terör, kısa zamanda hızla arttı ve yoğunluk kazandı.

Avrupa, çeşitli doğu ülkeleri, Suriye ve Lübnan'da üsler edinen Ermeniler; Kıbrıs Rum Yönetimi'nden ve Yunanistan'dan lojistik ve siyasi destek aldı.

ASALA terörü, 1973'te Mıgırdiç Yanıkyan adlı bir Ermeni'nin Türkiye'nin Los Angeles Büyük Elçisi Mehmet Baydar ve Konsolos Bahadır Demir'i şehit etmesiyle eylemlerine başladı.

1973-1984 yılları arasında Türk diplomat ve temsilciler şehit edildi.

**ASALA, 15 Temmuz 1983'te Paris'in Orly Havaalanı'ndaki Eylemi ile Avrupa'daki desteğini kaybetti.**

**1994'ten sonra örgüt etkisini tamamen yitirdi.**

## Ermenilerin Faaliyetleri

Ermeni meselesi konusunda Türkiye'yi soykırım yapan bir ülke olarak tanınması için Ermeni diasporası ABD'li yöneticileri ikna etmeye çalışmışlardır. Soğuk Savaş yıllarından itibaren Türkiye ile stratejik ortak olan ABD ise hem Türkiye'nin müttefikliğini hem de Ermeni lobisinin desteğini kaybetmekten kaçınmaktadır.

**Her yıl 24 Nisan yıl dönümlerinde “soykırım” kelimesi yerine “katliam, trajedi” gibi kelimeler kullanarak Türk ve Ermeni taraflarını dengeleme yoluna gitmiştir.**

Avrupa'da ise Ermeni diasporasının etkisi ABD'de olduğu kadar güçlü değildir. Bu konuda Türkiye'ye karşı daha olumsuz bir tavır takınan ülke Fransa'dır.

**1972-1984 yılları arasında ASALA'nın işlediği cinayetleri Fransa'da gerçekleştirmesine rağmen, Fransa'nın gerekli tepkiyi göstermemiş olması Türkiye-Fransa ilişkilerini germiştir.**

**Ermenilerin yoğun olarak yaşadığı bir diğer ülke de Rusya'dır.**

Rusya, Türkiye-Rusya ilişkilerinde Ermenistan lehinde tutum sergilemektedir.

**Rus Duması (Meclisi) iki kez, 1995 ve 2005 yıllarında, Ermeni soykırımı iddialarını kabul eden kararlar almıştır.**

Ermeni diasporasının yürüttüğü lobi faaliyetleri sonucu Ermeni meselesi Türkiye'ye karşı siyasal bir koz olarak kullanılır hâle gelmiştir.

**Türkiye, sorunun çözümününün siyasi olmadığını, tarihî bir mesele olduğunu savunmaktadır.**

## 1960 SONRASI TÜRKİYE'DE YAŞANAN SİYASİ, EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞMELER

### Askerî Darbeler (1960 Darbesi)

Millî egemenliğe dayanan Türkiye Cumhuriyeti, yakın tarihte pek çok kez millî egemenliğe aykırı biçimde müdahaleler yaşadı.

Türkiye'de iktidarın seçimle değil, kuvvet yoluyla el değiştirmesi amacıyla Türk Silahlı Kuvvetleri içinde kurulan bir cunta antidemokratik ve hukuka aykırı bir uygulamayla **27 Mayıs 1960'ta** yönetime el koydu.

**Demokrat Parti kapatıldı.**

**Demokrat Parti yöneticileri Yassıada'da kurulan bir mahkemeye yargılandı.**

**Mahkeme sonucunda Başbakan Adnan Menderes, bakanlardan Fatih Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan idam edildiler.**

1960 darbesini 1971 Askerî Muhtırası takip etti.

### 12 Mart Muhtırası 1971

- **12 Mart 1971'de Genel Kurmay Başkanı ve dört kuvvet komutanının imzaladıkları bir muhtıra ile ortaya çıkan darbe, Türk siyasi tarihinde 12 Mart Muhtırası olarak adlandırıldı.**
- **27 Mayıs Askerî Darbesi'nden** farklı olarak bu sefer yönetime el konulmadı ve parlamento kapatılmadı.

Fakat askerî komuta heyeti, antidemokratik bir yöntemle, hükûmeti ve Meclis'i muhtıradaki şartları yerine getirilmediği takdirde TBMM'yi kapatacaklarını söyleyerek tehdit etti.

**Muhtıradaki ilk istek, görevdeki hükûmetin istifa etmesiydi.**

Seçimle göreve gelmiş olan Adalet Partisi Hükûmeti ve Başbakan Süleyman Demirel bu isteğe boyun eğmek zorunda kalarak istifa etti.

**Böylece adı “ara rejim” olarak konulan 12 Mart Dönemi başladı.**

## **12 Eylül 1980 Darbesi**

- 1970'lerin ikinci yarısından itibaren Türkiye'de siyasi gerilim sokaklara taşdı.

Görev başına gelen hükümetler genelde kısa süreli koalisyon hükümetleri olduğundan ülkede yaşanan siyasi ve ekonomik sorunlara köklü çözümler getiremediler.

Artan politik gerilim ve ekonomik darboğaz bir kargaşa ortamı yarattı.

Bu durumu gerekçe gösteren Türk Silahlı Kuvvetleri komuta kademesi demokrasi dışı bir yöntemle 12 Eylül 1980'de mevcut hükümete askerî darbe yaptı.

12 Eylül askerî yönetimi tarafından hükümet görevden alındı, TBMM lağvedildi, partiler kapatıldı ve anayasa tamamen rafa kaldırıldı.

Siyasi parti liderleri önce askerî üslerde gözetim altında tutuldu, ardından yargılandı ve siyasetle ilgilenmeleri yasaklandı.

Yaşananlar Türkiye'nin demokratikleşmesinin önünde yeni bir engel oluşturdu.

### **1961 ve 1982 Anayasaları**

Türk tarihinde anayasa deneyimi 1876 Kanun-ı Esasi ile başlamıştır.

1921 Anayasası, Millî Mücadele Dönemi'nin ihtiyaçlarını yansıtan daha genel bir metindi.

1924 Anayasası ise yeni kurulan Cumhuriyet Türkiye'sinin yapılandırılmasını hedefliyordu.

27 Mayıs 1960'da iktidardaki Demokrat Partinin askerî bir darbe ile devrilmesi, millî iradenin demokratik olmayan bir biçimde engellenmesiydi.

Bu bakımdan Türk demokrasisi açısından olumsuz bir gelişmeydi. Bu süreçten sonra Türk demokrasi tarihinde yer alan 1961 ve 1982 Anayasaları aynı olumsuz şartların oluşturduğu anayasa metinleriydi.

### **1961 ve 1982 Anayasalarının benzer yönleri**

- Her iki anayasa da **askerî darbe** ile oluşturulmuştur.
- Her iki anayasa da yürürlüğe girmeden önce **halkoyuna** sunulmuştur.
- Her iki anayasa da **bir askerî, bir sivil kanadın oluşturduğu kurallar aracılığıyla** yapılmıştır.

### **1961 ile 1982 Anayasaları arasındaki farklar**

- 1961 Anayasası ile temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması, yargısal denetime tabii kılınarak önemli bir gelişme sağlanmıştır.
- Oysa 1982 Anayasası ile devlet otoritesinin ağırlığı artmıştır.
- Kamu yararının, kişilerin yararından önce geldiği düşüncesi ve toplumsal kaygılar sebebiyle hak ve hürriyetlerde sınırlamalara gidilmiştir.

**1961 Anayasası'na göre devletin temel görevi**, sosyal devlet görevini yerine getirmektir.

**1982 Anayasası ise** güçlü devlet, otoriter idare kavramlarını ön plana çıkarmıştır.

**1961 Anayasası'na göre** 1982 Anayasası, yürütmede cumhurbaşkanının ve başbakanın yetkilerini daha çok güçlendirmiştir.

**1961 Anayasası'nda** yasama yetkisi, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu olarak iki meclis arasında bölüştürülmüştür. Parlamenter sistem uygulanmış ama iki meclis sistemi getirilmiştir.

**1982 Anayasası'nda** ise Cumhuriyet Senatosu kaldırılmıştır.

**1961 Anayasası'nda** çoğulcu bir yapı oluşturulmuş, siyasi partiler güvenceli bir hukuki statüye kavuşturulmuştur. Genel idare içinde özerk yönetimle, kendi kendilerini yönetme yetkisine sahip kuruluşların yapılanmasına izin verilmiştir.

**1982 Anayasası'nda** siyasi partiler, dernekler, kamu kuruluşlarına getirilen yasaklarla daha az katılımcı demokrasi anlayışı benimsenmiştir. Özerk yönetimle, kendi kendilerini yönetme yetkisine sahip kuruluşların yapılanmasına izin verilmemiştir.

**1961 Anayasası'nda** Türkiye Cumhuriyeti'nin niteliğini tanımlanırken kullanılan "insan haklarına dayalı" ifadesinin yerine 1982 Anayasası'nda "insan haklarına saygılı" ifadesi kullanılmıştır.

1982 Anayasası, 1961 Anayasası'na göre daha ayrıntılı maddeler içermektedir ve hükümler detaylandırılmıştır.

## İç göçlerin yaşanmasına etki eden başlıca unsurlar

1. Hızlı nüfus artışı,
2. Köylerde toprakların kalabalıklaşan nüfusa yetmemesi,
3. Modern tarım yöntemlerinin gelişmesiyle köylerde iş gücüne duyulan ihtiyacın azalması,
4. Köylerde yaşayanların kentlerdeki gelişmiş eğitim, sağlık ve kamu hizmetlerinden yararlanmak istemesi,
5. Gelişen ulaşım ağının, köy nüfusunun kentlere hareketini kolaylaştırması.

Türkiye’de 1960 sonrasında köyden kente doğru yaşanan bu göçler hem kent hayatını hem de köy hayatını derinden etkiledi.

Türkiye’de 1960 sonrasında sosyal hayattaki değişiminin en başta gelen unsuru yaşanan iç göçlerdi.

## İç göçlerin sonuçları

- Göç veren yerlerde **tarımsal üretim azaldı, hayvancılık geri kaldı.**
- Göç alan kentlerde normalin üstündeki **nüfus artışı çevre kirliliği, gecekondulaşma ve çarpık kentleşme, eğitim, sağlık ve altyapı hizmetlerinin yetersiz kalması ve suç oranının artması** sorunlarını getirdi.
- Köy ve kent nüfusları arasındaki dengesizlik, siyasi ve kültürel hayata da yansdı.
- 1960’lı yıllarda Türkiye’de aşırı uç politik eğilimler ortaya çıktı.
- **68 kuşağı olarak adlandırılan gençlik hareketleri** bu durumun en somut örneği oldu.
- Kent nüfusunun artmasıyla doğru orantılı olarak işçi sayısının artması da sendikal faaliyetlerin yoğunlaşmasını beraberinde getirdi.
- 1960’lı yıllardan itibaren **edebiyatta toplumculuk yaklaşımı etkisini gösterdi.**
- 1970’lerden itibaren toplumdaki politikleşmenin hızlanması, çarpık kentleşmenin meydana çıkardığı sorunlar ve işsizliğe bağlı dış göç, edebiyatın başlıca konularını oluşturdu.
- Türk sineması da **toplumsal sorunlara** ağırlık vererek gelişti.
- Türk sinemasının gelişme **göstermesiyle ilk kez 1964’te Antalya Film Festivali düzenlenmeye başlandı.**
- **1970’lerden itibaren sinemada teknik gelişmeler yaşansa da televizyonun Türk toplum yaşamına girmesiyle, sinema ikinci plana itildi.**
- Kente göç eden ama kentte aradıklarını bulamayan kesimler **“arabesk”** adı verilen yeni bir müzik anlayışını ortaya çıkardı.
- 1960’ların sonunda Batı’da ortaya çıkan **Rock’n Roll** müzik anlayışı ve yerli folklorun birleştirilmesiyle **Anadolu Rock** adı altında yeni bir müzik tarzı da oluştu.

Türkiye’de köyden kente göç zaman içerisinde sanayileşmiş ülkelerin insan gücüne dayalı ihtiyaçları karşılamak amacı ile dış göçü gündeme getirdi.

Almanya başta olmak üzere çeşitli Avrupa ülkeleriyle Libya ve Suudi Arabistan gibi Orta Doğu ülkeleri göç aldı.

Yurt dışı göçlerinin başını çeken Almanya’ya yapılan göçler, 1958’de başladı, 1960’lı yıllarda hızlandı.

Almanya, Türkiye’den işçi talep eden ilk ülke oldu.

Yurt dışına olan göçler 1974’e kadar artarak devam etti.

## Dış göçlerin sonuçları

1961-1986 yılları arasında 1,3 milyon Türkiye vatandaşı Almanya başta olmak üzere çeşitli Avrupa ülkelerine çalışmak için göç etti.

Yabancı ülkelerde doğan Türk çocuklarının millî kültür değerlerini öğrenmeleri ve korumaları sorunu ortaya çıktı.

Millî değerlere yabancılaşma ve kültürel yozlaşma, sosyal açıdan önemli bir kayıp oluşturdu.

**Yurt dışındaki Türk işçilerinin Türkiye ekonomisine katkıları olumlu oldu.**

Türkiye’den sanayileşmiş ülkelere yapılan bir başka göç hareketi de **bevin göçü** oldu.

Doktor, mühendis, ekonomist, sanatçı vb. çeşitli mesleklerde iyi yetişmiş, yetenekli ve başarılı insanların yurt dışına göç etmesi Türkiye için büyük kayıplar oldu.

## **Ekonomide Yaşanan Gelişmeler**

- Türkiye'nin 1950-1960 yılları arasındaki ekonomi politikası, devletçi ekonomik politikalardan liberal ekonomik politikalara geçiştir.
  - II. Dünya Savaşı sonrasında çok partili demokratik düzene geçildi.
  - **Cok partili hayata geçişle birlikte demokrasi kavramının geniş kitleler tarafından sahiplenilmesi,** ekonomik sonuçları olan büyük değişmelere yol açtı.
  - Ekonomik ve siyasi alanda liberalizmi savunan Demokrat Partinin amacı hızlı büyüme oldu.
  - 1950'de iktidar olan **Demokrat Parti Dönemi'**nde dışa kapalı ve korumacı iktisat politikaları hızla terk edildi.
  - **Serbest dış ticaret rejimi benimsenerek ithalat yasağı kaldırıldı ve dış pazarlara yönelik bir kalkınma anlayışı izlendi.**
  - **1954'ten itibaren Demokrat Parti,** dış ticarete ve tarım sektöründe meydana gelen tıkanmalar sonucunda tarıma ve dış ticarete dayalı sanayileşme politikasını terk etti ve **özelleştirmeye davalı sanayileşmeye öncelik verdi.**
  - **Enflasyon oranını düşürmeyi, döviz bağımlılığını azaltmayı ve dış ticaret açığını kapatmayı hedefledi.**
  - **Kamu İktisadi Teşekkülleri (KİT) adı verilen devlete ait işletmeler kuruldu.**
- 1950-1960 döneminde Türkiye'nin ortalama büyüme hızı %6,3 oranında gerçekleşti. Kişi başına düşen millî gelir ise 166 dolardan 359 dolara çıktı.
- 1960'tan sonra anayasada yer alan sosyal devlet anlayışı doğrultusunda hareket edildi.
- **Planlı ekonomiye tekrar geçildi.**
  - **24 Ocak 1980'de ekonomiye yön verecek bazı kararlar alındı.**

## **24 Ocak 1980 ekonomi kararları**

- Enflasyonun aşağıya çekilmesi
- Serbest piyasa ekonomisinin harekete geçirilmesi
- Ekonomiye dışa açarak döviz gelirlerinin artırılması
- Alınan kararlar doğrultusunda Türkiye ekonomisinde köklü bir liberalleşme süreci başladı.
- 1980'de %2,8 küçülen Türkiye ekonomisi, 1990'lı yıllara gelindiğinde %5,6 büyüdü.
- 1985 yılında, katma değer vergisi (KDV) yürürlüğe kondu.

## **Ekonomide Yaşanan Gelişmeler**

- Türkiye, II. Dünya Savaşı sonrası Batı Blok'una yakınlaşmış, ABD'nin tasarladığı yeni ekonomik sistemle bütünleşme sürecine girmişti.
- 1947'de **IMF ve Dünya Bankasına** üye oldu.

ABD ile ilişkilerini stratejik ortaklık düzeyine taşıyan Türkiye, bu kuruluşlardan aldığı krediler ve danışmanlık destekleriyle yeni uluslararası ekonomik düzene ve para sistemine dâhil oldu.

- Türkiye, **ilk defa 1950'de Dünya Bankasından ve 1961'de IMF'den kredi aldı.** Daha sonraki dönemlerde danışmanlık yardımı da almıştır.

Türkiye, 2008 küresel krizi öncesinde dünyada bu kuruluşlardan en yüksek miktarda kredi alan ülkeler arasına girdi.

- **1994'te Türkiye'deki ekonomik krizin etkilerini yumuşatmak için IMF'nin isteği doğrultusunda yürürlüğe konan program çerçevesinde "5 Nisan" kararları alındı.**

Türkiye, 11 Mart 1947'de Türkiye'nin üye olduğu IMF ile toplam 19 stand-by anlaşması yaptı. 52 yıllık bu süreçte yapılan anlaşmalarla IMF'den 50 milyar dolara yakın kredi aldı.

Fakat son dönemde Türkiye, ekonomide istikrarın sağlanması ve sürekli hâle getirilmesi için uyguladığı politika ve önlemler sayesinde IMF'ye bağımlılıktan kurtulmuştur.

- 2013 yılında Türkiye, IMF'den borç alma dönemini kapattı.
- Türkiye, IMF'ye olan borcunun son taksitini 14 Mayıs 2013'te ödedi.

## Ulaşımında Yaşanan Gelişmeler

- Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda ülkeyi kalkındırmak amacıyla yabancıların elindeki demir yolu işletmeleri satın alınarak millileştirilmişti.
- Türkiye'de deniz yolu ile yük ve yolcu taşımacılığı da 1 Temmuz 1926'da **Kabotaj Kanunu**'nun çıkarılmasıyla gelişmeye başladı.

1950'den sonraki yıllarda ise kara yolları, demir yoluna göre ön plana çıktı.

Türkiye'de otomotiv sanayisinin, montaj yoluyla da olsa, kurulması kara yolu taşımacılığının hızla gelişmesine neden oldu.

Gelişmişliğin göstergelerinden biri kabul edilen otoyolları Türkiye'de ilk defa 1973 yılında hizmete açıldı.

## Devrim Arabası

- Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, 16 Haziran 1961'de tümüyle yerli üretim bir otomobil yapılmasını emretti.

Görevin, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demir Yolları (TCDD) işletmesine verilmesi üzerine 23 mühendis **"Devrim Arabası"** projesine başladı.

Türk mühendisler, TCDD'nin Eskişehir'deki fabrikasında, 129 günde tamamıyla yerli üretim olan üç araç yaptı.

Devrim Arabası 29 Ekim 1961'de Cumhuriyetin kuruluş yıl dönümünde gerçekleştirilen sürüş testiyle kamuoyuna takdim edildi.

Fakat dönemin şartları içinde bu projeye veterince sahip çıkılmadığı için yerli otomobil üretimi süreci başarıyla gerçekleştirilemedi.

## İletişimde Yaşanan Gelişmeler

- Osmanlı döneminde 1847'de ilk telgraf hattının kurulması ve 1881'de telefon hattının çekilmesiyle iletişim teknolojisi kullanılmaya başlandı.

Cumhuriyet Dönemi'nde telgraf ve telefon hizmetleri yaygınlaştı.

- 1927'de **İstanbul Radyosu kuruldu.**
- 1960 sonrasında dünyadaki gelişmelere uygun olarak Türkiye'de iletişim teknolojisi gelişti.
- 1964 yılında **Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) kuruldu.**
- 1968'de **TRT tarafından televizyon yayını yapılmaya** başladı.

1973'te teleks, 1979'da uydu teknolojisi Türkiye'de kullanılmaya başlandı.

1983'ten sonra iletişimde otomatik santrallerinin kullanılması telefonu yaygınlaştırdı.

1986 yılında çağrı cihazları, 1994 yılındaysa Mobil İletişim İçin Küresel Sistem GSM teknolojisiyle tanıştı.

**Türkiye'de ilk kez 12 Nisan 1993'te kullanılmaya başlanan internet, GSM ve modern teknoloji araçlarıyla birlikte kullanılarak hızla yaygınlaştı.**



( <https://t.me/tarihogretmeni> )

Telegram Kanal Linkimizdir

HAZIRLAYAN

CENAN ŞİRİN

## VIII. ÜNİTE

# XXI. YÜZYILIN EŞİĞİNDE TÜRKİYE VE DÜNYA



## 8. ÜNİTE

# 21. YÜZYILIN EŞİĞİNDE TÜRKİYE VE DÜNYA

### 1990 SONRASI TÜRKİYE'DEKİ GELİŞMELER

#### Ekonomik Krizler

- Türkiye,1990 sonrası birçok ekonomik kriz yaşamıştır.
- Ülke sık sık değişen koalisyon hükûmetleri tarafından yönetilmiştir.
- Siyasi iktidarların hedefi, ekonominin büyük sorunlarını çözmekten ziyade, görev yaptıkları kısa vadede bütçe dengesizliklerini gidermek olmuştur.

#### 5 Nisan Kararları (1994)

- 1994 yılı, Türkiye'nin biriken ekonomik sorunlarla karşı karşıya kaldığı bir yıl olmuştur.
- Devlet, vergi gelirleri ile iç borç açığını kapatmak için dış borçlanmaya yönelmiş ve merkez bankası birikimlerini de bu amaçla kullanılmak zorunda kalmıştır.
- Yüksek enflasyonun ve cari açığın artması, faiz oranlarının yüzde 400'ü aşmış, enflasyon yüzde 121'e ulaşması hükümeti çözüm bulmaya itti.
- Ekonomiyi hızla istikrara kavuşturmak, kamu açıklarını daraltmak, ekonomide bir büyüme sağlamak ve ekonomik istikrarı sürekli kılacak düzenlemeleri başlatmak amacıyla IMF (Uluslararası Para Fonu) yardımıyla bir çözüm planı hazırlandı.
- Bu plan, 5 Nisan Kararları olarak açıklandı.
- 5 Nisan Kararları ile atılan adımlar, ülkede yaşanan ekonomik soruna kökten bir çözüm getiremedi.
- Kararlar piyasalarda durgunluğa sebep oldu. Sıkı denetlenen bazı bankalar iflas etti.
- 5 Nisan Kararları kamu kesimi borcunun azaltılması ve belli bir oranda bütçe disiplininin sağlanmasına yaradı.
- 5 Nisan Kararları, yaşanabilecek daha büyük bir ekonomik bir krizi yalnızca bir süreliğine erteledi.

#### 2001 Ekonomik Krizi

#### Neden:

- Şubat 2001'de gerçekleştirilen Millî Güvenlik Kurulu toplantısında dönemin cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ile dönemin başbakanı Bülent Ecevit arasında yaşanan sert tartışma ile başlayan siyasi krizin yaşanması.
- Siyasi krizin ekonomi alanında da etkili olması.
- Kamu bankaları büyük açıklar verdi.
- ABD doları, 695 bin liradan 900 bin liraya yükseldi.
- Yaşanan tüm bu olumsuz gelişmeler bütçe açıklarının artmasına ve şirketlerin batmasına neden oldu.
- Türkiye'yi çok olumsuz etkileyen bu krize 2001 Ekonomik Krizi adı verilmektedir.

## **Sonuç:**

- Ülkede milyonlarca kişi işsiz kaldı.
- İnsanların alım gücü düştü.
- Ekonomide yaşanan darboğaz nedeniyle esnaf, kepenk kapatarak protestolar yapmaya başladılar.
- Krizle baş edemeyen dönemin hükûmeti, olumsuz durumu aşmak için IMF'ye başvurdu.
- IMF'nin Türkiye'ye verdiği programı uygulamak üzere Dünya Bankası başkan yardımcılarında Kemal Derviş, Türkiye'ye getirildi ve ekonomiden sorumlu devlet bakanı olarak göreve başlatıldı.

## **2008 Ekonomik Krizi**

- 2008'de ise Amerika Birleşik Devletleri'nde başlayan ve giderek tüm dünya ülkelerine hızlıca yayılan ekonomik bir kriz meydana geldi.

## **Neden:**

Krizin temel nedeni, konut sahiplerinin ipotekli konut kredilerini ödeyememeleri üzerine bankalar ve finans kuruluşlarında başlayan darboğazın üretim ve hizmet piyasasını da darboğaza sokmasıydı.

## **Sonuç:**

- ABD'de başlayıp daha sonra Avrupa'ya sıçrayan kriz, AB ülkelerini de derinden etkiledi.
- Bu kriz sonucu birçok AB ülkesi ekonomik anlamda iflasın eşiğine geldi.
- Krizin, AB ile ekonomik ilişkileri olan Türkiye'ye de olumsuz etkileri görüldü fakat bu etkiler sınırlı kaldı.
- Türkiye'de yatırım bankacılığı olmadığı için bankacılık sistemi ABD ve AB bankaları gibi bu krizden doğrudan etkilenmedi.
- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası da dünyadaki diğer merkez bankaları gibi faizleri düşürerek krizin etkilerini hafifletmeye çalıştı.
- 2008 krizinin etkisiyle Türkiye ekonomisi 2009'da %4,8 küçüldü.
- Borsada düşüşler yaşandı.
- Ekonomik krizin etkisiyle ülkedeki işsizlik oranı 2007'de %9,2 iken 2008'in Ağustos ayında %9,8'e yükseldi.
- Dünya piyasalarında yaşanan tüm bu olumsuzlukların Türkiye üzerindeki etkisi uygulanan istikrarlı ekonomik programla en düşük düzeyde hissedildi.

## **Millî İradeye Darbeler**

- Türkiye'de 27 Mayıs 1960, 12 Mart 1971, 12 Eylül 1980 askerî darbelerinden sonra da demokrasiye karşı hukuk dışı müdahaleler yapılmıştır.
- 28 Şubat 1997, 27 Nisan 2007 ve 15 Temmuz 2016 tarihlerinde yapılan askerî darbeler Türk demokrasininin gelişimine zarar vermiştir.

## **28 Şubat Darbesi**

- 28 Şubat 1997'de seçilmiş hükûmete karşı yapılan müdahaledir.
- Refah Partisi (RP) lideri Necmettin Erbakan ve Doğru Yol Partisi (DYP) lideri Tansu Çiller hükûmeti, silahlı kuvvetler tarafından istifaya zorlandı.
- 28 Şubat'ta askerler yönetime bizzat el koymak yerine medya üzerinden hükûmete karşı bir savaş verdiler.
- Bu darbe, "post-modern" darbe olarak adlandırılmıştır.

## **Neden:**

- 4 Aralık 1995'te gerçekleştirilen seçimlerde Refah Partisinin birinci parti çıkmasına rağmen hükûmeti kurma görevi, Anavatan Partisi (ANAP) ve Doğru Yol Partisi koalisyonuna verilmesi.
- Kurulan hükûmetinin kısa bir sürede başarısız olmasının ardından Doğru Yol Partisi ile Refah Partisi arasında yeni bir koalisyon kurulması.
- Koalisyon sonucu RP lideri Necmettin Erbakan, başbakan oldu ancak yeni hükûmete ordunun üst düzey komutanlarının tepkisi de artmaya başladı.
- Ordu, medya ve iş çevrelerinin birlikte hareket ederek yeni kurulan hükûmeti daha ilk aylarından itibaren demokratik olmayan bir tutumla devirmeye çalışması, millî irade yok sayılmak istendi.
- TSK, 1996'nın ikinci yarısında Refah Partisi iktidarına karşı büyük bir psikolojik savaş başlattı.
- Batı Çalışma Grubu (BÇG) adı altında bir oluşumla, Refah Partisinin tüm faaliyetleri izlemeye alındı.
- Askerî ve sivil bürokraside fişlemeler başladı.
- TSK, medyayı brifinglerle ve doğrudan temaslarla yönlendiriyor ve iktidarı laiklik karşıtı olarak gösteriyordu.
- Başbakan Necmettin Erbakan'ın, İslam ülkeleri ile yakınlaşması ve tepkilere rağmen İslam dünyası ile iş birliği projelerini gündemde tutmayı sürdürmesi.
- İslam ortak pazarı için G-7'ye karşı, D-8'ler grubunu kurma projesi için harekete geçmesi.
- Başbakan Necmettin Erbakan'ın, Başbakanlık Resmî Konutu'nda, kamuoyunda tartışılan bir iftar yemeği vermesi.
- Refah Partili Sincan Belediye Başkanı Bekir Yıldız'ın, Filistin ile dayanışma gecesi düzenlemesi; geceye İran Büyükelçisi Muhammed Rıza Bagheri'nin çağrılması.
- Gecede yapılan konuşmaların ve sergilenen tiyatro oyununun içeriğinden rahatsız olunması.

## **Sonuç:**

- Ankara'nın Sincan ilçesinde 20 tank ve 15 zırhlı araç şehir merkezinden geçiş yaptı.
- Genelkurmay Başkanlığı ve DYP'li dönemin Millî Savunma Bakanı Turhan Tayan, tankların eğitim amacıyla geçtiğini açıkladı.
- Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Çevik Bir, daha sonra yaptığı bir açıklamada tankların geçişi için "Demokrasiye balans ayarı yaptık." ifadesini kullanmıştır.
- Hükûmet ile asker arasındaki gerilim tırmanırken Millî Güvenlik Kurulu (MGK), 28 Şubat 1997'de "irtica" gündemiyle toplandı.
- MGK'da yer alan askerî kanat, 18 maddelik bir karar listesi ortaya koydu.
- Başbakan Necmettin Erbakan, MGK Genel Sekreteri Orgeneral İlhan Kılıç'tan kararların yumuşatılmasını istedi aksi hâlde bildiriye imzalamayacağını söyledi.
- Fakat ordu, medya ve iş çevreleri ile birtakım işçi ve işveren sendikaları konfederasyonları, bir araya gelip MGK kararlarına tam destek verdiklerini açıkladılar.
- MGK Genel Sekreteri İlhan Kılıç, başbakan ile görüşmesinden sonra, MGK kararlarıyla ilgili imzaların tamamlandığını açıkladı.

- RP-DYP koalisyon antlaşması gereği başbakanlık görevi sırayla yapılacaktı.
- RP lideri Başbakan Necmettin Erbakan, görevi koalisyonun ortağı DYP lideri Tansu Çiller'e devretmek için başbakanlıktan istifa etti.
- Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, koalisyon protokolünü tanımadığını söyleyerek hükûmet kurma görevini ANAP lideri Mesut Yılmaz'a verdi. RP, DYP ve Büyük Birlik Partisi (BBP) duruma tepki gösterdiler.
- ANAP lideri Mesut Yılmaz, Demokratik Sol Parti (DSP) ve Demokratik Türkiye Partisi (DTP) ile anlaşarak yeni bir hükûmet kurdu.
- 28 Şubat Rejimi denilen süreç başladı.
- Yargıtay Başsavcısı Vural Savaş, iktidardaki Refah Partisi hakkında, “Laik cumhuriyet ilkesine aykırı eylemlerin odağı olduğu” iddiasıyla kapatma davası açtı.
- Dava 16 Ocak 1998'de sonuçlandı ve Refah Partisi kapatıldı.
- Necmettin Erbakan ve parti yöneticilerine 5 yıl siyaset yasağı getirildi.

## **27 Nisan 2002 E-Muhtırası**

### **Neden:**

- Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in başkanlık ettiği son Millî Güvenlik Kurulunda irticai faaliyetlerin artmasıyla ilgili tartışmalar tekrar gündeme geldi.
- 2002 seçimlerinden sonra Adalet ve Kalkınma Partisinin (AK Parti) tek başına iktidar olması, 28 Şubat Darbesi'ni kurgulayan çevreleri yine kaygılandırdı.
- Seçilmiş hükûmete karşı yapılacak demokrasi dışı yeni bir müdahaleye ortam hazırlanmak ve Türk toplumunu laiklik üzerinden kutuplaştırmak ve ayrıştırmak için harekete geçtiler.
- Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in görev süresinin sona erecek olması nedeniyle siyasi gerginlik arttı.
- Anayasaya göre cumhurbaşkanını AK Partinin göstereceği adayın seçilme ihtimali yüksekti.
- Bu nedenle cumhurbaşkanlığı seçimi yaklaştıkça laiklik tartışmaları arttı.
- Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin yapıldığı günlerde nitelikli çoğunluk olan 367 milletvekili olmaması ya da diğer partilerin seçime katılmaması hâlinde herhangi bir adayın cumhurbaşkanı olamayacağı görüşü, Eski Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Sabih Kanadoğlu tarafından dile getirildi.
- Mecliste 27 Nisan günü gerçekleşen seçimlerin ilk turuna muhalefetin de küçük desteğiyle 361 milletvekili katılmış ve 367 sayısının altında kalınmıştı.
- Aynı gün saat 23.17'de Genel Kurmay Başkanlığının resmî internet sitesinin Basın Açıklamaları ve Duyurular kısmında, daha sonradan “e-muhtıra” olarak adlandırılacak olan bir bildiri yayımlandı.

### **Sonuç:**

- Muhtırada laiklik konusundaki hassasiyetinden bahseden TSK, Kutlu Doğum Haftası faaliyetleri sırasında ortaya çıkan başörtülü kızların görüntülerinden ve onların ilahi okumalarından duyduğu rahatsızlığı dile getirdi.
- Laikliğin tartışılmasından tekrar bir kurgusal gündem oluşturuldu.
- Tartışmalarda TSK'nın taraf olduğu ve laikliğin kesin savunuculuğunu üstlendiği vurgulandı
- Türk Silahlı Kuvvetleri, hukuksal bir alan dışına çıkararak gerçek görevlerinden uzaklaştı.
- 28 Nisan'da, Hükûmet Sözcüsü Cemil Çiçek, bu bildiriye karşı hükûmet adına açıklama yaptı
- “Genelkurmay Başkanlığı, hükûmetin emrinde, görevleri anayasa ve ilgili yasalarla tayin edilmiş bir kurumdur...” sözleriyle hükûmetin TSK'nın siyasete karışmasına karşı çıktığını ilan etti.

## **15 Temmuz Hain Darbe Girişimi ve Milletın Zaferi (15 Temmuz 2016)**

### **Tanını**

TSK içerisinde örgütlenmiş bir grup FETÖ (Fethullahçı Terör Örgütü) mensubu subay tarafından demokrasiye ve millî iradeye karşı başlatılan hain darbe girişimi.

### **Darbe süreci:**

- 15 Temmuz Cuma günü saat 22.00'de İstanbul Boğaziçi (15 Temmuz Şehitler Köprüsü) ve Fatih Sultan Mehmet köprülerinin bir grup asker tarafından trafiğe kapatılmasıyla başladı.
- Ankara'da TRT binası darbeciler tarafından ele geçirildi.
- Meydana gelen durumun hemen ardından Çankaya Köşkü'nde bir koordinasyon merkezi kuruldu.
- Başbakan Binali Yıldırım, televizyon kanallarına bağlanarak bunun bir darbe girişimi olduğunu ve bu girişime izin verilmeyeceğini açıkladı.
- Darbeciler, Ankara Gölbaşı'ndaki Polis Özel Harekât Merkezine saldırdılar.
- Burada görevli 44 polis memuru şehit edildi.
- MİT Müsteşarlığına saldırıldı.
- Genelkurmay Başkanlığını basarak, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hulusi Akar'ı rehin aldı.
- Darbeci askerler Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a suikast yapmak için Marmaris'te kaldığı otele baskın düzenlediler.
- Cumhurbaşkanı Erdoğan, bir uçakla İstanbul Atatürk Havalimanı'na hareket etti.
- Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan bu sırada çeşitli televizyon kanallarına görüntülü bağlantı gerçekleştirerek askerî kalkışmaya tepki gösterdi ve halkı darbe girişimine karşı meydanlara çıkmaya davet etti.
- Küçükçekmece Başsavcısı Ali Doğan, girişimin yasadışı olduğunu belirterek darbeci askerler hakkında tutuklama kararı çıkarttı.
- Darbeci askerler kendilerine karşı direnişiyi kırmak için savaş helikopterleri ile sivil halkın üzerine ateş açmaya başladılar.
- TBMM, savaş uçakları ve savaş helikopterleri ile darbeciler tarafından bombalandı.
- Darbe sürecinde yaşanan en önemli gelişme, özel kuvvetler mensubu astsubay Ömer Halisdemir'in komutanından aldığı emirle özel kuvvetleri ele geçirmeye çalışan General Semih Terzi'yi vurmasıyla yaşandı.
- Bu olay darbecilerin planlarının bozulmasına yol açtı.
- Darbeciler tarafından ele geçirilen Atatürk Havalimanı, halkın desteğiyle darbecilerden temizlendi.
- Saat 03.20'de Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan İstanbul'a geldi.
- 16 Temmuz Cumartesi sabahı darbe girişiminin başarısız olacağını anlayan darbeci askerler, Ankara'da sivil halkın üzerine bomba atmaya devam etti.
- Savaş helikopterleriyle Ankara Emniyet Müdürlüğüne ve Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'ne saldırıldı.
- Boğaziçi Köprüsü, Genelkurmay Başkanlığı binası ve kuvvet komutanlıkları binaları emniyet güçleri tarafından darbecilerden geri alındı.
- Savcılığın başlattığı soruşturma ile darbeye karışan ve destek veren FETÖ mensupları tutuklanmaya başlandı.
- Böylece darbe girişimi bastırıldı.

## **Neden:**

- Millî iradeyi ortadan kaldırmak,
- Zor kullanarak demokratik yapıyı sonlandırmak,
- Dış güçlerin bölgesel çıkarlarına destek olmak,
- Örgüt yandaşlarına statü, servet ve güç kazandırmak,
- İç savaş çıkartarak ülkenin bölünmesine ve parçalanmasına destek olmak.

## **Sonuç:**

- Darbe girişimi, TSK içine sızmış FETÖ mensuplarının sivil halka, devletin güvenlik güçlerine ve TBMM başta olmak üzere resmî kuruluşlara saldırdığı bir ihanet hareketidir.
- Türk milleti, darbecilere karşı millî iradeyi korumak adına sivil bir inisiyatif göstererek ilk kez meydanlara inmiştir.
- Millettin iradesinin silah ve şiddetle yenilemeyeceği tüm dünyaya gösterildi.
- 15 Temmuz Darbe Girişimi sonucu 248 kişi şehit oldu ve 2196 vatandaş yaralandı.
- Darbe girişiminin ardından TBMM'deki siyasi partiler darbeye karşı ortak bir bildiri yayımladılar.
- Darbeciler ve onları destekleyenlerle etkin mücadele için TBMM, hükûmete anayasa gereği Olağanüstü Hâl (OHAL) uygulama yetkisi verdi.
- Darbe Girişimi tüm yurttaki yaklaşık 22 saat süren bir mücadele sonucunda bertaraf edildi.
- Türkiye'de OHAL uygulaması başladı.
- Sadece darbeye karışanlar değil TSK başta olmak üzere tüm kamu kuruluşlarına sızmış bulunan FETÖ mensupları ve FETÖ yapılanmasında yer alanlar için yargı süreci başlatıldı.
- Millettin darbecilere karşı gösterdiği iradenin ve kazanılan zaferin ardından her yıl, 15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü kutlamaları gerçekleştirilmektedir.

## **Önemi:**

- Türkiye'de daha önce yaşanmış olan demokrasi ve hukuk dışı darbe girişimlerinden çok farklıdır.

## **Terörle Mücadele**

- Terörizm, amacı şiddet yoluyla kargaşa çıkararak toplumun direnme gücünü kırmak, bir ülkedeki siyasi ve sosyal düzeni zayıf göstererek halkın siyasal düzene desteğini azaltmaktır.
- Tarih boyunca Terörizmi yöntem olarak benimseyen yasal veya yasa dışı örgütler, bu yolla birtakım siyasi ve ekonomik çıkarlar sağlamayı hedeflemektedir.
- Orta Doğu başta olmak üzere dünyanın pek çok yerinde bazı devletler, ekonomik veya politik çıkarları gereği, diğer devletlere karşı dolaylı yıpratma ve dayatma yöntemi olarak terör örgütlerini bir silah olarak kullanmaktadırlar.
- Bu devletlerin gizli destekleri sonucu terörizm, günden güne yaygınlaşmış ve uluslararası bir nitelik kazanmıştır.
- Terörizmin dünya devletlerince belirlenmiş ortak bir tanımı, terörist örgütlenmeleri kendi gizli emelleri için araç olarak kullanan devletler yüzünden yapılamamaktadır.
- Bu sebeple terörle mücadelede dünya devletleri birlik içinde hareket edememektedir.
- Dünyada çok önemli bir stratejik konuma sahip olan Türkiye, bazı devletler tarafından istikrarsızlaştırılmak ve zayıflatılmak istenmektedir.

- Güçlü bir Türkiye'nin oluşmasını engellemek isteyen devletler, terör örgütlerini kendi çıkarları doğrultusunda Türkiye'ye karşı yönlendirmekte hatta bu terörist örgütlerini bir iç ve dış politika aracı olarak kullanmaktadırlar.
- Türkiye'nin yakın tarihine bakıldığında birçok terör örgütü ile karşı karşıya kaldığı görülür.
- Türkiye, 1973'te başlayan dış destekli bir Ermeni Terör Örgütü ASALA şiddeti ile karşılaştı, 1980'lerin sonunda PKK bölücü terör örgütü saldırıları başladı.
- Günümüze kadar varlığını sürdüren PKK terörü nedeniyle pek çok güvenlik görevlisi şehit oldu, binlerce masum insan katledildi.
- PKK, Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu bölgeleri başta olmak üzere birçok yerde güvenlik güçlerine, öğretmenlere, işçilere ve bölge halkına saldırılar düzenleyen kanlı bir örgüttür.
- PKK, dış güçlerin de yardımlarıyla Türkiye'yi bölmeyi ve parçalamayı amaçlayan ayrılıkçı bir terör örgütüdür.
- PKK terör örgütüyle uğraşan Türkiye, sınır komşuları olan Irak ve Suriye'de yaşanan iç istikrarsızlıklar nedeniyle, 2014 yılından itibaren bölgedeki güvenlik açığını değerlendirerek güç kazanan ve dış desteklerle büyüyen DAESH terör örgütünün hedefi hâline geldi.
- DAESH, Suriye'nin kuzeyinden Türkiye'deki yerleşim birimlerine saldırılar düzenleyerek ya da Türkiye içinde düzenlediği bombalı saldırılarla terör eylemleri gerçekleştirdi.
- Bu terör saldırıları sonucu pek çok güvenlik gücü şehit düştü, masum siviller hayatını kaybetti.
- DAESH, vahşi terör faaliyetleri ile bütün dünyada ses getiren radikal bir terör örgütü oldu.
- Türkiye, PKK ve DAESH'in yanı sıra FETÖ ile de etkin bir şekilde mücadele etmektedir. FETÖ, halkın dinî duygularını ve yardımseverliğini istismar ederek devletin pek çok kurumunda gizli yapılanmalar gerçekleştirmiş bir terör örgütüdür.
- 11 Aralık 2015'te Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının talimatıyla FETÖ/Paralel Devlet Yapılanmasına (PDY) yönelik Türkiye genelinde operasyonlar başlatılmıştır.
- Terör örgütünün yasa dışı amaçları hazırlanan fezlekede tespit edilmiştir.
- FETÖ, 1999 yılından beri ABD'nin Pennsylvania (Pennsylvania) Eyaleti'nde yaşayan Fetullah Gülen'in liderliğinde kurulmuştur.
- Uluslararası güçlerin emrinde olan FETÖ, Türkiye'de devletin bütün anayasal kurumlarını, güvenlik birimlerini, mülki ve adli yapısını ele geçirmeyi amaç edinmiş bir terör örgütüdür.
- FETÖ, deşifre olmasının ardından yargı ve emniyet teşkilatları içine yerleştirdiği kişilerle demokratik yolla seçilmiş Türkiye Cumhuriyeti hükûmetine karşı 17-25 Aralık Yargı Darbesi girişiminde bulundu.
- Devletin etkin mücadelesiyle güç kaybeden FETÖ, bu kez Türk Silahlı Kuvvetleri içerisine yerleştirdiği kadrolarıyla 15 Temmuz 2016'da askerî bir darbeye kalkıştı.
- Türkiye terörle mücadelesini kararlı bir şekilde sürdüren bir devlettir.
- Türkiye; terörle mücadelesini askerî, siyasi, hukuki ve sosyal önlemler olarak sürdürmektedir.

## **Bilim, Sanat ve Spordaki Gelişmeler**

- 1980'li yıllarda Turgut Özal'ın liberal politikalarıyla Türkiye dünyadaki gelişmelere ve rekabete açılmaya başladı.
- Bu ortamda iş ve ekonomi dünyasına ek olarak yazılı medya ve bazı sivil toplum örgütleri de bu sürece katıldı.
- Medyanın gelişimi Türkiye'de devlet dışındaki sivil alanların canlanıp gelişmesine yardımcı oldu.
- 1990'lı yıllarda özel medyanın gelişmesi Türk sinemasını olumsuz etkiledi.
- Türk sinema sektörü 1990'lı yılları ekonomik kriz içinde geçirdi.
- Yavuz Turgul'un yönettiği ve senaryosunu yazdığı Eşkıya filmi, 1996-1997 sezonunda 2 milyon 568 bin 339 kişi tarafından izlendi.
- Böylece Türk sineması için yeni bir umut doğdu.
- 1990'lı yıllarda genç bir yönetmen kuşağı ortaya çıktı.

- 2004'te, 5224 sayılı “Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi ve Sınıflandırılması ile Desteklenmesi Hakkında Kanun” çıkarıldı.
- 2016 yılında yerli sinema sektörü, sadece vizyon gelirleriyle 690 milyon TL'lik bir gelir elde etti.
- Sinema sektörünün toplam büyüklüğü 3 milyar TL'ye ulaştı.
- 1990'lı yıllarda Türkiye'de başlayan liberalleşme ve medyanın gelişimi, müzik alanında pop müzik tarzının gelişmesini sağladı
- 1990'lı ve 2000'li yıllarda Türkiye'de spor alanında önemli gelişmeler yaşandı.
- Bulgaristan Türklerinden Naim Süleymanoğlu, 1986'da Avustralya'da düzenlenen Dünya Halter Şampiyonası'nda Türkiye Büyükelçiliğine sığınarak Türkiye'ye iltica etti.
- 1993 Dünya Şampiyonası'nda üç altın madalya kazanmasının yanı sıra, iki dünya rekoru kıran Süleymanoğlu, 1994'te Bulgaristan'da yapılan Avrupa Halter Şampiyonası'nda sadece üç kaldırış yaparak üç dünya rekoru kırdı.
- Naim Süleymanoğlu halter kariyeri boyunca 46 dünya rekoru kırdı.
- 1999-2000 futbol sezonunda UEFA Kupası'nda oynama şansını elde eden Galatasaray Futbol Kulübü, bu kupayı kazanarak ilk kez bir Avrupa kupasını Türkiye'ye getiren Türk takımı oldu.
- 2002'de Güney Kore ile Japonya'nın ortaklaşa düzenlediği Dünya Kupası'na Türkiye A Millî Futbol Takımı, 48 yıl aranın ardından turnuvaya ikinci kez katılma başarısı gösterirken aldığı dünya üçüncülüğüyle de tarihî bir başarıya imza attı.
- Türkiye'ye ilk Nobel ödülünü 2006 yılında Orhan Pamuk getirmişti.
- Bilim alanında ise en büyük başarı bir Türk bilim adamınının 2015 yılında Nobel Kimya Ödülü'nü kazanmasıyla gerçekleşti.
- 1979'dan itibaren çalışmalarını ABD'de sürdüren Prof. Dr. Aziz Sancar, kanser hastalığı konusunda yaptığı önemli çalışmalar ve hücrelerin hasar gören DNA'ları nasıl onardığını haritalandıran araştırmaları sayesinde 2015 Nobel Kimya Ödülü'ne layık görüldü.

## **1990 SONRASI DÜNYADAKİ GELİŞMELER**

### **SSCB'nin Dağılması**

- Soğuk Savaş'ın taraflarından birisi olan SSCB, XX. yüzyıl son çeyreğinde siyasi ve ekonomik olarak sorunlar yaşamaya başladı.
- Batı Bloku ile küresel siyaset sahasında girişilen güç yarışı, Sovyet sistemini işlemez hâle getirdi.
- Bu süreçte nükleer silahlanma ve Yıldız Savaşları adı verilen uzay çalışmaları SSCB ekonomisini olumsuz etkiledi.
- SSCB sisteminin çıkmaza girmesi, Doğu Bloku 'nun diğer ülkelerine de yansdı.
- SSCB yönetimi, 1987'de Devlet Başkanı Gorbaçov'un açıkladığı Glasnost ve Perestroika (Perestroyka) programlarıyla, Sovyet sisteminde şeffaflığa ve yeniden yapılanmaya gidileceğini ilan etti.
- Demokratik uygulamalarla totaliter yapı gevşetilerek toplumsal hareketlerin yatıştırılması hedefleniyordu.
- SSCB'yi oluşturan cumhuriyetlerde SSCB'den ayrılmaya yönelik eğilimler güçlendi.
- Gorbaçov, 1990'da “Egemen Devletler Birliği Antlaşması” adımını attı.
- SSCB'den ayrılmaya yönelik eğilimlerin gücünü azaltmak ve hatta SSCB'yi oluşturan devletler arasında daha sıkı bir yapı kurmak hedeflendi.
- Bu anlayışı eleştiren komutanlar Gorbaçov'a karşı bir darbe yaptı.
- SSCB'nin en büyük cumhuriyeti olan Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Boris Yeltsin, darbeyi yapanlara karşı halkı direnmeye çağırdı.
- Yeltsin'in çağrısıyla halk darbecilere karşı koydu.



- Olayın hemen ardından SSCB yapısı içinde yer alan devletlerin tamamına yakını bağımsızlıklarını ilan ettiler.
- 19 Ağustos 1991'de Kremlin Sarayı'na SSCB bayrağı yerine Çarlık Dönemi'nde kullanılan Rus bayrağının çekilmesi ve ardından Sovyet Komünist Partisinin faaliyetlerine son verilmesiyle SSCB resmen dağıldı.
- 25 Aralık 1991 tarihinde Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte Orta Asya ve Kafkasya'da birçok devlet bağımsızlığını kazandı.
- Türkiye, bu süreçte bağımsızlığına kavuşan Türk Cumhuriyetleri'ni tanıyan ilk ülke oldu.
- **Bağımsızlığını kazanan Kazakistan, Türkmenistan, Özbekistan, Azerbaycan ve Kırgızistan ile Türkiye'nin ortak bir dile,** ortak bir hafıza ve ortak bir kültüre sahip olması bu devletlerle olan ikili ve bölgesel ilişkilerin güçlenmesine zemin hazırlamıştır.
- Türkiye, SSCB'nin dağılması sonrasında sonraki süreçte Orta Asya'da bağımsızlıklarını kazanan ülkelerdeki Türkler için sosyal, ekonomik ve kültürel alanda birçok çalışma yapma gereği duymuştur.
- İlk zamanlarda Türk Cumhuriyetleri'ne kısa vadeli yardımlar yapılmıştır.

## **Türk İş birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)**

- Türkiye'nin SSCB sonrası dönemde Orta Asya ve Kafkasya'da yapılacak faaliyetleri ve dış politika önceliklerini uygulayacak, koordine edecek bir organizasyon ihtiyacı doğrultusunda 1992'de Dışişleri Bakanlığına bağlı olarak Türk İş birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) kurulmuştur.
- TİKA, 1999 yılında başbakanlığa bağlanarak faaliyetlerini sürdürmüştür.
- Türkiye'nin, TİKA aracılığı ile dost, kardeş ve akraba ülkelere yönelik olarak yaptığı çalışmaların temelinde, bir barış kuşağı oluşturma çabası bulunmaktadır.
- SSCB sonrası süreçte TİKA'nın Türk Cumhuriyetlerindeki hedefi; bu ülkelerin kendi sosyal yapısını kurması, kendi kimliğini sağlıklı bir şekilde inşa etmesi, kültürel ve siyasi haklarını geliştirmesi, teknik altyapı konusunda eksiklerini giderebilmesi konularında destek vermektir.
- Bu süreçte eğitim, sağlık, yenileme, tarımsal kalkınma, maliye, turizm ve sanayi alanında birçok proje ve faaliyet TİKA tarafından gerçekleştirildi.
- 1995'e kadar Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinde ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetler yürüten TİKA, o tarihten itibaren eğitim ve kültürel iş birliği çalışmalarına ağırlık verdi.
- Özellikle okullar, kütüphaneler, laboratuvarlar inşa edildi; üniversitelere teknik donanım yardımları yapıldı.
- TİKA, dünyadaki gelişmeler doğrultusunda 2000'li yıllardan itibaren faaliyet coğrafyasını genişletti.
- Türkiye'nin izlediği aktif ve ilkeli dış politikaya bağlı olarak TİKA'nın çalışma yaptığı ülkelerin sayısı her geçen gün arttı.

## **Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı**

- 6 Nisan 2010'da başbakanlığa bağlı müsteşarlık düzeyinde bir kamu kurumu olarak Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı kurulmuştur.
- **Kurumun görevi;** yurt dışındaki Türk vatandaşlarının, kardeş toplulukların ve Türkiye'de öğrenim gören uluslararası burslu öğrencilerin çalışmalarını koordine etmek; bu alanlarda verilen hizmetleri ve yapılan faaliyetleri geliştirmek olarak tanımlanmıştır.
- Kurumun çalışmalarıyla yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarıyla ve kardeş topluluklarla ilişkiler güçlendirilmiştir.

- Bu ilişkilerin sağlamaştırılmasında ekonomik, sosyal ve kültürel alanlar daha öne çıkarılmıştır.

## **Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY)**

- Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı 1993'te Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Türkiye'nin Kültür Bakanlarının imzalamış olduğu antlaşma ile kurulmuştur.
- TÜRKSOY'un kuruluş amacı Türk halklarının gönül birlikteliğini ve kardeşliğini güçlendirmek, ortak Türk kültürünü gelecek nesillere aktarmak ve dünyaya tanıtmak için çalışmaktır.
- TÜRKSOY'un 6 kurucu üyesi ile 8 tane de gözlemci üyesi bulunmaktadır.
- Nevruz kutlamaları, TÜRKSOY'un geleneksel etkinliklerinin başında gelir.
- Sanatsal buluşmalar kapsamında her yıl Türk dünyasından fotoğrafçılar, ressamalar, opera sanatçıları, şairler, medya mensupları, tiyatro grupları, dans ve müzik toplulukları TÜRKSOY tarafından düzenlenen etkinliklerle bir araya getirilmektedir.

## **Yunus Emre Enstitüsü**

- Yunus Emre Vakfı, Türkiye'nin diğer ülkeler ile kültürel alışverişini artırıp dostluğunu geliştirmek amacıyla 2007'de kurulmuş bir kamu vakfıdır.

**Amacı:** Türkiye'yi, Türk dilini, tarihini, kültürünü ve sanatını dünyaya tanıtmak,

- Bununla ilgili bilgi ve belgeleri dünyanın istifadesine sunmak,
- Türk dili, kültürü ve sanatı alanlarında eğitim almak isteyenlere yurt dışında hizmet vermektir.
- 2007'de yasa ile kurulan ve 2009'da faaliyetlerine başlayan Yunus Emre Enstitüsünün yurt dışında 40'tan fazla kültür merkezi bulunmaktadır.
- Kültür merkezlerinde verilen Türkçe eğitiminin yanı sıra, farklı ülkelerdeki eğitim kurumlarıyla yapılan iş birlikleri ile Türkoloji bölümleri ve Türkçe öğretimi desteklenmektedir.
- Kültür merkezleri aracılığıyla Türk kültür ve sanatını tanıtmak amacıyla birçok etkinlik düzenlenmekte, ulusal veya uluslararası etkinliklerde Türkiye temsil edilmektedir.

## **Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı**

- Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, Kırım Türk'ü düşünür İsmail Gaspıralı'nın "Dilde, fikirde, işte birlik" ilkesini yaşama geçirmek için Prof. Dr. Turan Yazgan tarafından kurulmuştur.
- Vakıf, çalışmalarıyla Türk Dünyası'nı Kültürel anlamda iş birliğine kavuşturmayı hedeflemektedir.
- Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, Türk Dünyası'nın stratejik noktalarında eğitim kurumları açmıştır.
- Kurumlar, kuruldukları ülkelerin insan gücü ihtiyaçlarını gidermeye yönelmişlerdir.

## **Avrupa Birliği (AB) ve Türkiye**

- Türkiye Cumhuriyeti, kuruluşundan itibaren çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşma yolunda uluslararası gelişmeleri yakından takip etmiştir.
- **OECD** (Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü) ve **NATO** gibi uluslararası teşkilatlara üye olunmuştur.
- II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa için bir barış ve iş birliği projesi olarak nitelendirilen Avrupa Ekonomik Topluluğunun (**AET**) 1957'de kurulmasından kısa bir süre sonra Türkiye, 31 Temmuz 1959'da topluluğa ortaklık başvurusunda bulunmuştur.
- AET Bakanlar Konseyi, Türkiye'nin yapmış olduğu başvuruyu kabul ederek üyelik koşulları gerçekleşinceye kadar geçerli olacak bir ortaklık antlaşması imzalanmasını önermiştir.

- Söz konusu antlaşma 12 Eylül 1963'te imzalanmış ve 1 Aralık 1964'te yürürlüğe girmiştir.
- **Ankara Antlaşması**, Türkiye ile Avrupa Birliği ilişkilerinin hukuki temelini oluşturmaktadır.
- Türkiye'nin AET'ye uyum süreci antlaşmanın yürürlüğe girdiği 1 Aralık 1964 itibarıyla başlamıştır.
- **Türkiye-AB ilişkileri**, 1970'li yılların başından 1980'lerin ikinci yarısına kadar Türkiye'de yaşanan siyasi ve ekonomik nedenlerden dolayı istikrarsız bir süreç yaşamıştır.
- **12 Eylül 1980 Askerî Darbesi**'nin ardından AB ile ilişkiler resmen askıya alınmıştır.
- 1983'te Türkiye'de sivil idarenin yeniden kurulmasıyla Türkiye dışı açılma sürecine girmiştir.
- AET, 1991 **Maastricht (Mastrikt) Antlaşması** ile resmen Avrupa Birliği (AB) adını almıştır.
- Türkiye ile **AB arasındaki Gümrük Birliği** 1 Ocak 1996'da yürürlüğe girmiştir.
- 10-11 Aralık 1999'da yapılan **Helsinki Zirvesi**'nde Türkiye'nin AB'ye adaylığı resmen onaylanmış ve diğer aday ülkelerle eşit konumda olacağı açık ve kesin bir dille ifade edilmiştir.
- 17 Aralık 2004 tarihli Brüksel Zirvesi'nde, AB-Türkiye ilişkilerinde bir dönüm noktası daha yaşanmış ve zirvede Türkiye'nin siyasi kriterleri yeteri ölçüde karşıladığı belirtilerek 3 Ekim 2005'te üyelik müzakerelerine başlanması kararı alınmıştır.
- Günümüzde de müzakereler hâlâ devam etmektedir.

## **Bosna Savaşı ve Balkanlardaki Gelişmeler**

- Bosna Savaşı, 1 Mart 1992'den 14 Aralık 1995'e kadar sürmüş olan bir savaştır.
- 1945'te Balkanlarda kurulan Yugoslavya Cumhuriyeti'nin dağılmasının ardından çıkmıştır.

### **Neden:**

- Yugoslavya Devleti; Sırbistan, Hırvatistan, Bosna-Hersek, Kosova, Slovenya, Makedonya ve Karadağ Cumhuriyetlerinden oluşan federal bir cumhuriyetti.
- 1980'de Devlet Başkanı Mareşal Tito'nun ölümünden sonra Yugoslavya'yı oluşturan federal devletler arasındaki ilişkiler bozulmaya başladı.
- Oluşan siyasi gerginlik sonucu 1990'da Yugoslavya'yı oluşturan cumhuriyetlerden birisi olan Slovenler bağımsızlık ilan ettiler.

### **Sonuç:**

- Slovenya'nın ardından Hırvatistan ve Makedonya'nın da bağımsızlığını ilan etmesi üzerine ağırlıklı olarak Sırlardan oluşan Yugoslavya ordusunun bu devletlere saldırmasıyla Yugoslavya İç Savaşı başladı.
- 27 Kasım 1991'de Bosna-Hersek kendi ülkesinin bütünlüğünü korumak için bağımsızlığını ilan etti.
- Bosna-Hersek nüfusunun çoğunluğunu oluşturan Boşnaklar ve Hırvatlar bağımsız bir devlet olarak tanınmak isterken Bosna-Hersek'te yaşayan Sırlar, Batı Sırp Cumhuriyeti'ni ilan ettiler ve istedikleri bölgeleri ele geçirmek için Müslüman Boşnaklara karşı saldırılara başladılar.
- 1992'de Müslüman Boşnaklara karşı etnik temizlik başladı.
- Sırp milislerin ve daha sonra da Hırvat milislerin saldırıları üzerine Bosna-Hersek harabeye döndü.
- Mostar şehri, Hırvat güçleri tarafından 9 ay boyunca kuşatma altına alındı ve şehir, yoğun bombardımana tutuldu.
- Şehrin sembolü olan Osmanlı mirası Mostar Köprüsü, Hırvat topçuları tarafından imha edildi.
- Bosna'nın doğusundaki Srebrenica (Srebrenitsa) çevresindeki Boşnak kasabalarına ve köylerine saldırdı.
- 1993'te, BM Güvenlik Konseyi Srebrenica 'yı güvenli bölge olarak ilan etti ve bölgeye yönelik her türlü silahlı saldırıyı yasakladı.

- 1995'te Radko Miladić komutasındaki Sırp güçleri, BM komutasındaki 400 Hollandalı asker tarafından korunan Srebrenica 'da gerçekleştirilen katliama seyirci kaldı.
- BM komutasındaki bazı Hollandalı askerler Sırp'lar tarafından esir alındılar.
- NATO tarafından takviye olarak gönderilen uçaklar da Sırp'ların katliamlarını durduramadı ve Sırp'ların tüm Hollandalı askerleri öldürme tehdidi karşısında geri çekilmek zorunda kaldılar.
- Sırp'lar, 11 Temmuz 1995 ile 17 Temmuz 1995 tarihleri arasında 8 binden fazla genç ve yetişkin erkeği katlettiler.
- Bu hadise Srebrenica Soykırımını olarak tarihe geçti.
- 5 Eylül 1995'te ABD'nin girişimiyle savaşıyan taraflar Cenevre kentinde barış görüşmelerine başladılar.
- Cenevre'de varılan antlaşmadan sonra Bosna-Hersek'teki üç toplumun liderleri olan Aliya İzzetbegoviç, Slobodan

Miloseviç ve François Tudjman (Franko Tujman) ABD'nin **Dayton** (Taytın) kentinde barış masasına oturdular ve 21 Kasım 1995'te Dayton Barış Antlaşması'nı imzaladılar.

### **Antlaşma özetle şöyleydi:**

1. Bosna-Hersek adı aynı olan ve daha önce tanınan uluslararası sınırlara uygun sınırları olan tek bir devlet olarak kalacaktır.
  2. Devlet iki birimden, Bosna-Hersek Federasyonu ve Bosna Sırp Cumhuriyeti'nden oluşacaktır.
  3. Tüm taraflar La Haye'deki (**Lahey**) savaş suçları mahkemesine yardımcı olacaktır.
- NATO Barış Uygulama Gücü'nün denetiminde, Dayton Antlaşması'nın aşama aşama uygulanmasıyla, Bosna- Hersek'te barışın oluşmasında ve bölgede yeni bir düzenin kurulmasında önemli gelişmeler sağlandı.

21. yüzyıla girerken Müslüman Boşnaklara yapılan zulüm de durmuş oldu.

## **Orta Doğu'da Meydana Gelen Başlıca Gelişmeler**

### **Siyonizm Sorunu ve Filistin**

- II. Dünya Savaşı'nın bitmesinden sonra İngiltere'nin denetiminde olan Filistin topraklarına Avrupa'dan büyük oranda Yahudi göçü gerçekleşti.
- 1946'ya gelindiğinde Filistin'deki Yahudi nüfusu tahminen 250.000 kişiydi.
- 1948-1951 yılları arasında, Avrupa'daki Yahudi mültecilerin üçte ikisinden fazlasını içeren 700 000'e yakın Yahudi, İsrail'e göç etti.
- Filistin'de Yahudi-Filistin gerginliği başladı.
- II. Dünya Savaşı'nın ardından İngiltere, Amerika'nın yardımını sağladıktan sonra, Filistin meselesini **Birleşmiş Milletlere** götürüp, meselenin çözülmesini istedi.
- **BM**, 1947'de Filistin'in biri Yahudi öteki Arap olmak üzere iki devlet arasında paylaşılmasına karar verdi.
- Yahudiler bu kararı kabul ederken Araplar reddetti.
- Kudüs şehrine ise, BM denetiminde milletlerarası bir bölge statüsü tanındı.
- Yahudi liderler, 14 Mayıs 1948'de İsrail Devleti'nin kuruluşunu ilan ettiler.
- Ardından Orta Doğu'nun en büyük sorunu olan ve günümüze kadar etkileri süren **Arap-İsrail çatışması ve Filistin Sorunu** ortaya çıktı.

## **Buna bağlı olarak:**

### **1. 1948 Arap-İsrail**

### **2. 1956 Mısır-İsrail**

### **3. 1967 Arap-İsrail**

### **4. 1973 Arap-İsrail savaşları** meydana geldi.

- 1978'de Mısır ve İsrail arasında imzalanan **Camp David** (Kemp Deyvid) Antlaşması'yla İsrail ve Arap devletleri arasında bir daha sıcak çatışma yaşanmadı.
- Filistinlilerin işgal edilmiş topraklarını koruma mücadelesi devam etti.
- Filistin'de başlayan ve Filistin halkının başkaldırısı anlamına gelen "İntifada" bu mücadelenin en somut örneğidir.
- İsrail işgaline karşı Filistin halkının başkaldırısı olan Birinci İntifada 1987'de başladı.
- İkinci İntifada ise 2000'den 2005 yılına kadar devam eden Filistin ayaklanmasıdır.
- Cezayir'de toplanan Filistin Millî Konseyi, 15 Kasım 1988'de ilan ettiği bildiriyle Bağımsız Filistin Devleti'ni ilan etti.
- Bağımsız Filistin Devleti'ni Türkiye dâhil birçok ÷lke tanıdı.
- Filistin Devleti'nin tanınması için uluslararası sahada yapılan diplomatik girişimler sonuç verdi ve İsrail, Batı şeria ve Gazze bölgelerinde Filistinlilerin özerk bir yönetim kurması düşüncesine olumlu yaklaştı.
- ABD öncülüğünde yapılan görüşmeler sonucunda **1993'te İsrail ve Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ)** liderleri barış antlaşması imzaladı.

## **Bu antlaşmaya göre**

### **İsrail, Batı şeria ve Gazze bölgelerinde Filistinlilerin özerkliğini resmen kabul etti.**

- İsrail, Gazze bölgesinden kendi topraklarına füze atılmasını bahane ederek 2007'de Gazze'ye 2009'a kadar sürecek olan şiddetli bir saldırı başlattı.
- Bu saldırı uluslararası camiada büyük tepki gördü.
- 2010-2011 yıllarında başta Rusya olmak üzere Brezilya, Arjantin ve şili, 1967 öncesi sınırlarını esas alarak Filistin'i bağımsız bir devlet olarak kabul ettiklerini dünyaya ilan ettiler.
- Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas, bağımsız bir devlet olarak tanınmak için Birleşmiş Milletlere resmen başvurdu.
- Yapılan oylamada başta Türkiye olmak üzere 138 ÷lke evet oyu verdi ve Filistin, BM nezdinde bağımsız bir devlet olarak kabul edildi.

# Körfez Savaşları

## I. Körfez Savaşı

Taraflar: İran-Irak

Neden:

- 1990'lı yıllarda Körfez Savaşı'nın çıkmasındaki temel neden Irak'ın komşusu Kuveyt'i işgal etmesidir.
- 1980-1988 arasında komşusu İran ile savaşan Irak, savaşın bitmesinin ardından silahlanmayı artırdı.
- Kuveyt üzerinde hak iddia etmeye başladı.
- Böylece Irak-Kuweyt ilişkileri gerginleşti.
- Uluslararası arabuluculuk girişimleri gerginliği azaltmaya yetmedi.
- Irak, 2 Ağustos 1990'da Kuveyt'i 19. İli olarak ilan edip, işgal etti.

Sonuç:

- Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesiyle Orta Doğu'daki güç dengeleri değişti.
- Dünya petrol kaynaklarının yüzde 60'lık dilimine sahip olan Orta Doğu bölgesindeki bu değişim, başta ABD olmak üzere Batılı devletlerin çıkarlarını doğrudan etkiledi.
- Böylece Irak'ın Kuveyt'i işgali ile başlayan bölgesel kriz, küresel bir sorun hâline geldi.
- Kuveyt işgali üzerine toplanan Birleşmiş Milletler, Irak'ı kınadı ve işgal ettiği topraklardan kayıtsız şartsız çekilmesini istedi.
- Irak'ın BM kararlarına uymayacağını açıklaması üzerine, 17 Ocak 1991'de Irak'a karşı önce hava harekâtı ardından da kara harekâtı başlatıldı.
- Uluslararası güç ile Irak kuvvetleri arasındaki savaş kısa sürdü.
- Irak ordusu mağlup oldu ve Kuveyt işgalden kurtarıldı.
- Irak, 1991'de BM tarafından önerilen ateşkes anlaşmasını imzaladı.
- Böylece savaş resmen sona erdi.
- Barışın sürekliliği ve ekonomik ambargonun kaldırılması Kuveyt'in işgalden önceki sınırlarının kabul edilmesi

Irak'ın nükleer, biyolojik ve kimyasal silahlardan arındırılması kararına uymasına bağlandı.

- Savaşın ardından Irak'ta iç karışıklık baş gösterdi.
- Irak'taki Baas rejimine muhalif Kürt gruplar ülkenin kuzeyinde, Şii gruplar ise ülkenin güneyinde ayaklanma başlattılar.
- Baas rejiminin şiddet kullanarak bu gruplara saldırması üzerine, Irak birliklerinin 36. paralelin kuzeyi ile 32. paralelin güneyine geçirilmeme şartı kabul edildi.
- Ateşkesi denetlemek ve gerekirse müdahale etmek için ABD, İngiltere ve Fransa birliklerinden oluşan uluslararası askerî bir kuvvet (Çekiç Güç) oluşturuldu.
- Irak hükûmetinin ülkenin kuzeyindeki kontrolü kaybetti.
- Boşluğu doldurması amacıyla bölgede güçlenen muhalif Kürt gruplar, Irak'tan kopuş sürecine girdiler.
- PKK terör örgütü, Irak'ın kuzeyine yerleşmeye başladı ve bu durum Türkiye için bir güvenlik sorunu hâline geldi.

## II. Körfez Savaşı ve ABD'nin Irak'ı İşgali

- ABD, 11 Eylül 2001 yılında New York şehrinde bulunan Dünya Ticaret Merkezine yapılan saldırıdan sonra, İngiltere ile birlikte teröre karşı dünya çapında bir mücadele başlattığını ilan etti.
- Bu doğrultuda teröre destek verdiği iddiasıyla önce Afganistan'a askerî müdahalede bulunan ABD, ardından Irak'a yöneldi.
- ABD, Irak'ı kitle imha silahları edinmek ve dünya barışını tehdit etmekle suçladı.
- ABD'nin girişimleriyle Birleşmiş Milletler, Irak'a bu konuda baskı yapılması kararı aldı.

- Bu karara karşılık Irak, ülkesindeki askerî tesislerin BM yetkililerince denetlenmesini kabul etti.
- Irak'ın BM kararlarını koşulsuz kabul etmesi, Kuveyt işgali nedeniyle komşularından resmen özür dilemesi ve BM yetkililerinin kitle imha silahlarına rastlamadıklarını rapor etmeleri üzerine gerginlik yumuşadı.
- ABD yönetimi bu kez de Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin ve ailesinin Irak'ı terk etmelerini istedi.
- Aksi takdirde Irak'a askerî müdahale yapılacağını açıkladı. Irak yönetimi ABD'nin bu uyarısını reddetti.
- ABD'ye destek olarak İngiltere, İspanya, Çek Cumhuriyeti, Portekiz, Danimarka, İtalya ve Macaristan'dan oluşan bir Avrupa koalisyonu oluşturuldu.
- Savaş öncesi ABD yönetimi, Türkiye topraklarından geçerek Irak'a askerî müdahale yapmak istedi.
- 1 Mart 2003'te yapılan oylamada ABD'nin bu isteği TBMM tarafından reddedildi.
- ABD öncülüğündeki koalisyon güçleri, 20 Mart 2003'te Irak'a hava saldırısını başlattı.
- 22 Mart 2003'te ise kara harekâtı başladı.
- ABD kuvvetleri, 9 Nisan 2003'te Irak'ın başkenti Bağdat'ı işgal etti
- Irak kuvvetleri ve koalisyon güçleri arasındaki savaş, ABD Başkanı George W. Bush'un (Corç Buş) 15 Nisan 2003 tarihinde kesin zaferin kazanıldığını ilan etmesiyle son buldu.
- Savaş sonucunda Irak devlet başkanı Saddam Hüseyin ve Baas rejimi devrildi.
- Irak'ı işgal eden ABD, ülkeye geçici valiler atayarak ülkeyi yönetmeye başladı.
- 13 Temmuz 2003'te ABD nüfuzunda "Geçici Irak Yönetim Konseyi" oluşturuldu ve bu geçici konsey BM nezdinde tanındı.
- Böylece dünyanın küresel gücü olan ABD, İngiltere ile birlikte, dünyanın en zengin petrol yataklarına sahip ülkesi olan Irak'ı ele geçirerek Orta Doğu'da önemli bir güç kazandı.
- Siyasi istikrarsızlık ve otorite boşluğu, Irak topraklarındaki denetlenemeyen terör gruplarının sayısını ve buna bağlı olarak şiddet olaylarını artırdı.
- Irak'ta yaşanan bu istikrarsızlık hem Irak'ın komşularında hem de tüm bölgede güvenlik sorunlarını ortaya çıkardı.

## **Arap Baharı**

Tanım:

- Arap Baharı, 2010'da Orta Doğu ülkelerindeki demokratik olmayan yönetimlere karşı bu ülkelerin halkları tarafından daha çok demokrasi ve özgürlük talebiyle başlatılan, protesto ve ayaklanmalarla gerçekleşen halk hareketleridir.

- Arap Baharı olarak adlandırılan süreç Tunusta başladı.

Neden:

- İş bulamamaktan ve geçim sıkıntısından dolayı seyyar satıcılık yapan üniversite öğrenimli Tunuslu Muhammed

Buazizi adlı gencin bir zabıta görevlisince tokatlanması ve tezgâhı ile mallarına el konulmasıdır.

- Tunuslu genç Muhammed Buazizin kendisini yakarak intihar etmesi sonrası başlayan hükûmet karşıtı gösteriler

sonucu, Tunus Devlet Başkanı Zeynel Abidin Bin Ali görevinden istifa etti.

- Bu sürece Yasemin Devrimi adı verildi.

- Yasemin Devrimi'nden sonra Tunus'ta daha demokratik bir yönetim kuruldu ve yeni bir dönem başladı.

Etkileri:

- Tunus'ta başlayan olaylar diğer Arap ülkelerine de yayıldı.

- 25 Ocak 2011'de Mısır'ın en büyük meydanı olan Tahrir Meydanı'nda, Arap baharının esintileri yayılmaya başladı.

- Tunus'ta olduğu gibi Mısır'da da açlık, işsizlik, yolsuzluk, diktatörlük gibi benzer sorunlar sebebiyle halk isyan etmeye başladı.
  - Ülkede gitgide büyüyen isyan nedeniyle Hüsnü Mübarek'in 1981'de başlayan yönetimi, 11 Şubat 2011'de istifa etmesiyle son buldu.
  - Mısır'da yapılan demokratik seçimleri Muhammed Mursi kazandı.
  - Muhammed Mursi, Mısır'da demokratik seçimle başa geçen ilk cumhurbaşkanı oldu.
  - Mısır'dan sonra Libya'da da protestolar başladı.
  - Libya'daki protestolar bir süre sonra demokratik gösterilerden Libya hükûmetine karşı silahlı bir başkaldırıya dönüştü.
  - Bu durum Libya'yı iç savaşa sürükledi.
  - Fransa, yaşanan olaylara seyirci kalamayacağını söyleyerek NATO ile birlikte olaylara müdahale etti.
  - Libya yönetiminin zayıflamasıyla muhalif güçler başkent Trablus'u ele geçirdi.
  - Libya Lideri Muammer Kaddafi, muhalif milisler tarafından linç edilerek öldürüldü.
  - Arap Baharı'nın etkileri Suriye'de daha sert ortaya çıktı.
  - Ülkeye egemen Baas Partisi yönetiminin demokratik olmayan ve baskıcı yönetiminden bunalan halk, rejime karşı protestolara başladı.
  - Devlet Başkanı Beşşar Esed yönetimindeki Baas rejiminin protestolara karşı müdahalesi çok sert oldu.
  - Suriye'de iç savaş başladı.
  - Yüzbinlerce insan hayatını kaybetti.
  - Ülkede yaşamın zorlaşmasıyla beraber birçok Suriyeli kendi ülkesinden kaçarak başka ülkelere sığındı.
  - 4 milyon kadar Suriyeli dünyanın çeşitli yerlerine sığınmacı olarak yerleştirildi.
  - Bu sığınmacılardan yaklaşık 3 milyonu ise Türkiye'ye geldi.
  - Körfez ülkelerinden Bahreyn ve Yemen'de de Arap Baharı'nın etkileri görüldü.
  - Bu iki ülkede protestolar bir süre sonra mezhep çatışmasına dönüştü.
  - Suudi Arabistan'ın müdahalesiyle Bahreyn'de muhalifler bastırıldı.
  - Yemen'de durum Libya ve Suriye'deki gibi bir iç savaşa dönüştü.
- Sonuç:
- 2010'da Tunus'ta başlayan değişimle Orta Doğu'da daha demokratik bir dönemin başlayacağı düşünüldü.
  - Fakat beklenen olmadı.
  - Sürecin bazı ülkelerde iç savaşa dönüşmesi bölgede istikrarsızlığa yol açtı.
  - Batı ülkelerinin siyasi çıkarları nedeniyle bu çatışmalara müdahale etmesi bölgedeki sorunları daha da derinleştirdi.
  - Bu istikrarsızlık sonucu ortaya çıkan terör örgütleri, hem çatışmaların yaşandığı ülkeler hem de bölgenin diğer ülkeleri için bir güvenlik sorunu hâline geldi.
  - Mısır'da ise demokratik yollarla seçilmiş Muhammed Mursi'nin askerî bir darbeyle devrilmesi ülkedeki ve bölgedeki demokrasi beklentilerini sonlandırdı.

### **11 Eylül Saldırıları ve Küresel Terör**

- ABD, II. Dünya Savaşı'nın ardından SSCB ile birlikte küresel bir güç hâline gelmişti.
- Soğuk Savaş sürecinde ABD, Batı Bloku'nun lideri olmuştu.
- 1991'de SSCB'nin ve Doğu Bloku'nun dağılmasıyla birlikte ABD, dünyanın en büyük küresel gücü oldu.
- ABD, iki kutuplu dünya dengesinin ortadan kalkmasıyla birlikte siyasi gücünü ve sistemini dünyaya benimsetmek amacıyla çeşitli girişimlerde bulundu.
- Dağılan SSCB sahasında ve eski Doğu Bloku ülkelerinde siyasi etkisini artırdı.
- ABD, siyasi gücünü artırdığı ve tek kutuplu dünyada yön verici bir ülke konumuna geldiği bir dönemde büyük bir



terör saldırısı yaşadı.

- 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'nin New York kentinde bulunan Dünya Ticaret Merkezine, Washington'a (Vaşington)

ve Pentagon'a sivil uçakların kullanıldığı saldırılar düzenlendi.

- Dünya Ticaret Merkezinin iki binası da çöktü ve burada çalışan binlerce kişi hayatını kaybetti.

- 11 Eylül Saldırısı, ABD sınırları içine doğrudan ABD'ye yapılan ilk saldırıydı.

- Saldırı İngiltere, Fransa, Almanya, Rusya, Çin ve Türkiye dâhil olmak üzere pek çok devlet tarafından kınandı.

- ABD Başkanı George W. Bush (Corc W. Buş), saldırıyı ABD'ye yönelik bir savaş ilanı olarak niteledi.

- ABD yönetimi ayrıca bu saldırıyı dünyadaki tüm özgür ve demokratik ülkelere yönelik bir savaşa benzetti.

- 12 Eylül 2001 günü yapılan NATO toplantısında saldırıyı NATO'nun bunu tüm üyelere yapılmış bir saldırı olarak

kabul etmesini sağladı.

- 11 Eylül Saldırısı'nı ülkesine bir savaş ilanı olarak kabul eden ABD yönetimi, saldırının arkasında olduğuna inandığı

ülkelere karşı savaş başlattı. İlk olarak saldırıyı üstlenen El-Kaide adlı terör örgütünün konumlandığı Afganistan'a karşı askerî bir operasyon başlatıldı.

- 7 Ekim 2001'de başlayan bu harekât sonucunda Afganistan'daki Taliban yönetimi devrildi.

- ABD, Afganistan'ı işgal etti.

- 11 Eylül Saldırısı'nı desteklediği ve kitle imha silahları bulundurduğu iddiasıyla ABD, 20 Mart 2003'te Irak'a karşı

askerî operasyon başlattı ve Irak'ı yeniden işgal etti.

- ABD kendi politikası için tehlikeli gördüğü İran ve Kuzey Kore'ye karşı Çek Cumhuriyeti ve Polonya'ya "Küresel Füze Kalkanı" adı altında füze sistemleri yerleştirdi.

- Fakat bunu kendisine karşı bir hareket olarak gören Rusya, ABD'ye sert tepki gösterdi.

- 11 Eylül Saldırısı'ndan sonra dünya siyaseti, Soğuk Savaş Dönemi'ndeki Doğu-Batı Bloku çatışmasından küresel

teröre karşı mücadele anlayışı şekline dönüştü.

## **Irak ve Suriye'de Yaşananlar**

### **Irak'taki Gelişmeler**

- Irak'ın 2003'te ABD tarafından işgalinden sonra Irak'ın yeniden yapılandırılması süreci başladı.

- ABD tarafından Irak'ın başına getirilen sivil yöneticiyle yönetimi paylaşacak olan Geçici Hükûmet Konseyi

tarafından 13'ü Şii, 5'i Sünni, 5'i Kürt, 1'i Türkmen ve 1'i Asuri olan 25 bakandan oluşan Irak Hükûmeti kuruldu.

- ABD güçleri, yeni Irak hükûmeti ile imzaladığı güvenlik antlaşmasıyla belli şartlarda Irak'taki etki ve varlığını

korumayı garanti altına alarak 2009'dan itibaren askerlerini Irak'tan çekmeye başladı.

- Resmî olmayan rakamlara göre bu sayı bir milyona ulaştı.

- Yeni Irak hükûmeti ülkede otoriteyi kuramadı.

- Irak, dünyanın en büyük ham petrol rezervine sahip ülkelerinden biri olduğundan bölgedeki mücadeleler denetimsiz

silahlı grupların boru hatlarına ve pompa merkezlerine sürekli saldırıları nedeniyle artarak devam etti.

- Ülke siyasetinin mezhep ve aşiret esasları üzerinden belirlenmesi ülkede istikrarsızlığı artırdı.

- Bu istikrarsızlıktan yararlanan PKK terör örgütü, Irak'ın kuzeyinde üslenmiş ve Türkiye'ye karşı terör saldırıları

gerçekleştirmiştir.

- 2014'te Irak'ın en büyük kentlerinden Musul ve Tikrit'in yanı sıra bölgedeki bazı kentlerde kontrolü ele

geçiren

DAEŞ terör örgütü, hem bölge hem de Türkiye için büyük bir tehdit hâline gelmiştir.

- Irak'ın bu durumu Türkiye için ciddi bir güvenlik sorunu hâline gelmiştir.

### **Suriye'deki Gelişmeler**

- 2010'da Orta Doğu ülkelerindeki demokratik olmayan yönetimlere karşı başlayan ve Arap Baharı olarak adlandırılan

süreç, her ülkede farklı etkilere yol açtı.

- Arap Baharı'nın etkisiyle Suriye'deki tek partili Baas rejimine karşı başlayan protestolar, rejimin sert tutumu sonucu

bir iç savaşa dönüştü.

- ABD, İran ve Rusya'nın doğrudan ya da dolaylı yollardan destekledikleri gruplar aracılığı ile Suriye'ye müdahale

etmesi ülkeyi büyük bir yıkıma sürükledi.

- Suriye'de devlet otoritesinin ortadan kalkmasıyla birlikte DAEŞ terör örgütü güçlendi ve Türkiye için bir tehdit

hâline geldi.

- DAEŞ, Türkiye'nin sınır yerleşimlerine zaman zaman terör saldırıları gerçekleştirdi.

- Bunun yanı sıra PKK'nın Suriye kolu olan PYD terör örgütü ülkedeki otorite boşluğundan yararlanarak Suriye'nin

kuzeyinde etkin hâle geldi.

- DAEŞ terörü ile mücadele bahanesi ile özellikle ABD tarafından silahlandırılan PYD terör örgütü, Suriye'nin

kuzeyini ele geçirerek devletleşmeye doğru gitmek istedi.

- Fakat 24 Ağustos 2016'da Türk Silahlı Kuvvetlerinin Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) ile birlikte başlattığı

Fırat Kalkanı Harekâtı ile PYD'nin uygulamak istediği planın önüne geçildi.

- Azez, Cerablus ve El Bab bölgeleri DAEŞ'ten temizlenerek huzur sağlandı.

### **Suriyeli Mülteciler**

- 2011'de başlayan Suriye olaylarının en büyük etkisi Suriye ile en uzun kara sınırına sahip ülke olan Türkiye'de hissedildi.

- Suriye'de yaşanan insani bunalımın büyümesi sonucunda 2011'de 300-400 kadar Suriye yurttaşının Hatay ili

Yayladağı ilçesindeki Cilvegözü Sınır Kapısı'na doğru hareketlenmesi, Suriye'den Türkiye'ye yönelik ilk toplu göç

hareketini oluşturdu.

- 2015 yılı itibariyle; 10 ilde 47.488 çadır ve bölme, 11.857 konteyner olmak üzere toplam 59.295

yerleşkede Suriyeli

mülteciler barındırıldı.

- Suriye'de iç savaşın şiddetinin artması üzerine Türkiye'ye yapılan göçler artarak devam etti.

- Türkiye, savaştan kaçan Suriye halkını etnik köken ve inanç gözetmeden "açık kapı" ilkesi ve "geçici koruma"

politikası çerçevesinde kabul edeceğini duyurdu ve bu politikasına sadık kaldı.

- Nisan 2011 ile Aralık 2014 arasında geçen 3,5 yılı aşan sürede, 4,5-5 milyar doların üzerinde bir harcama yapan

Türkiye'ye, uluslararası kuruluşlar ve diğer ülkelerden gelen mali destek sadece %3 dolayında kaldı.

- 2016 yılı verilerine göre Türkiye 3 milyon Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapmıştır.

- Türkiye kişi başına düşen millî gelire oranla dünyanın en çok yardım yapan ülkesidir.

- Suriye'deki iç savaştan kaçan mülteciler için Türkiye 35 milyar doların üzerinde harcama yapmıştır.

- Türkiye, Suriyeli mülteci hareketini acil müdahale edilmesi gereken bir durum olarak görmüş ve bu

kapsamda

AFAD'ı (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı) görevlendirmiştir.

- Türkiye, Suriyeli mültecileri yalnızca mülteci kamplarında barındırmamıştır.
- 2016'dan itibaren Suriyeli mültecileri Türkiye toplumuna kaynaştırma projelerinin önü açılmıştır.
- Mülteciler, bütün bakanlık ve kurumların stratejik planlarına dâhil edilmiştir.